

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

ГОД. XVII

КНИГА 3

Редакторъ: Д. ПРАВДОЛЮБОВЪ

ИЗДАВА
СТ. АТАНАСОВЪ — СОФИЯ
ул. Неофитъ Рилски, 36

СЪДЪРЖАНИЕ:

I.

ОТЪ ТЕОРИЯТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Калчо х. Миневъ — Кандилцето е безъ елей	145	6. А. т. Чешмеджиевъ — Човѣшката фигура	169
2. П. Займовъ — Повече яснота .	147	7. Ева Илкова — Детското училище въ България	171
3. Василь Радковъ — Трудъ и оценка	151	8. Д. Първановъ — Есенни излети	174
4. Дешка Райнова — Учебниятъ процесъ и българското дете . .	158	9. Цв. Михайловъ — Сѣлбицата	176
5. Дим. Правдолюбовъ — Извънкласно четене	164	10. Хр. К. Мичевъ — Разпредѣление на учебния материалъ за III отдѣление	178

II.

УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ:

1. Николай Вѣлевъ — Денчо Марчевски 181

III.

БЕЛЕТРИСТИКА:

1. Мара Ив. Войчева — Пакъ раздѣлени (стих.) 185
2. Денчо Марчевски — Сама (разказъ) 186

IV.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

1. Вѣра Илкова — Лекция по гимнастика за малки деца	190	4. Г. Симеоновъ — Дунавска равнина	198
2. Генчо Червенковъ — Лисане въ I отдѣление	193	5. Н. Блажиевъ — Станкината хубостъ, Събрали ми се, Сѣнь сѣнувахъ, Изгрѣла е ясна месечинка (Коледни пѣсни)	202
3. Тодоръ Раѣковъ — Гроздоберъ	197		

VI.

ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА:

1. Ст. Георгиевъ — Все още за училищнитѣ настоятелства 204

VI

УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ:

1. проф. Д-ръ К. Гжльбовъ — Великиятъ четець	207	анизиране младежъта“	208
2. Вас. Стоицевъ — Програма за отпразднуване „Денъ на християнски празници“		3. Протоиерей З. Ив. Гешаковъ — Християнизиране младежъта (сказка)	209

VII.

КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ:

1. Мих. Д. Николовъ — Отговоръ на една критика	212	3. Вас. Стоицевъ — Месечни календари за времето отъ Б. Михайловъ и В. Чобановъ	214
2. Дешка Райнова — Татковината отъ Хр. Златинчевъ	214		

Всѣки учителъ, който може да бжде полезенъ съ своето перо на колегитѣ си и на родното ни школо, може да стане нашъ сътрудникъ.

Списанието е одобрено отъ Министерството на народното просвѣщение за училищнитѣ библиотеки съ окр. № 9925 отъ 11 априль 1921 год. и за народнитѣ читалища съ заповѣдь № 2164 отъ 13 августъ 1931 год.

Списанието е разрешено и отъ Отдѣла за контрола по печата при Министерския съветъ съ № 498 отъ 16. IX. 1937 год.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Калчо х. Миневъ,
учителъ въ с. Лъжене, Свищовско.

Кандилцето е безъ елей! Недейте го оставя да угасне!

— Свѣтлина, повече свѣтлина!

Гьоте

Ноемврий дойде съ своята влага и подтисна майката земя. Подтисна и нейнитъ чедра.

Ноемврий вика и чука на всички врати, за да съобщи за сетенъ пжтъ, че зима, зима мразовита, мжчителна и страшна иде пакъ.

Ноемврий стене, и неговиятъ студенъ вѣтръръ нарежда тжжна приказка:

— Учителю, пригответи ли се за тежката зима? Знамъ, ти имашъ и рожби, но кажи ми, какво имъ пригответи, за да стоплишъ тѣлата имъ, краката имъ, сърдцата имъ, душитъ имъ? А самъ ти, измжченъ, уморенъ и бледъ, какво пригответи за себе си, за да подкрепишъ здравето си, да подкърмишъ гърдитъ си, да ободришъ духътъ си, да възпламенишъ волята си, за да се раздадешъ смиренъ на народа си и неговитъ златни палавци?

— Кажи! Гръхъ ли е това? Нима да искашъ хлѣбъ, за да подкрепишъ духътъ си, за да го жертвувашъ утре за другитъ, може да бжде грѣхъ?

... „Хлѣбътъ нашъ, който ни го давашъ всѣки день, дай ни го и за днесъ и ни прости грѣховетъ, както и ние прощаваме на другитъ“...

О, ако това бѣше наистина грѣхъ, нѣмаше да се пѣе въ най-топлата молитва къмъ Бога!

Да! Ноемврий носи влага и дъждове за поствитъ, а за тебъ, учителю, грижи, нужди и размисли.

Знамъ, ти не единъ пжтъ си лъгалъ уморенъ и недохраненъ! Знамъ сжщо, колко скромна е трапезата ти, дрехитъ ти, домътъ ти!...

Знамъ всичко! Знамъ сжщо, че твоитъ деца сж кротки и

непретенциозни, но свидно ми е за тях, и за всички деца ми е свидно, като ги гледамъ бледи, необлъчени, недохранени, а тъй жадни за свѣтлина, наука, просторъ и слънце! . . . И какъ да не сж жадни? Нали татко имъ е жрецъ въ храма на просвѣтата и ковачъ на родната култура? . . .

— Чувамъ, чувамъ азъ твойта пѣсень, о, влажни ноемврий! Азъ чувамъ и разбирамъ жалбата ти! Ти си студентъ и влаженъ, но ти не си безъ сърдце, защото все пакъ ни подканяшъ да се приготвимъ за зимата . . . И питашъ за децата ни . . . Колко си добъръ! . . .

Да, колко си добъръ, ноемврий, но колко си слабъ да ни помогнешъ! . . .

Ще бжде ли чута твойта пѣсень отъ тѣзи, които иматъ сърдца, иматъ и розби като нашитъ и трѣбва да радятъ за тяхъ и да ценятъ свещения трудъ на забравения български учителъ?

Учителътъ е пакъ на постъ, както бѣ вчера и завчера . . . Учителътъ е скроменъ и работи съ сетни сили, за да види българския народъ радостенъ и щасливъ. Той работи и крачи по своя избранъ пѣтъ, набелязанъ съ кръвта на първия учителъ — Христосъ Назарянинътъ.

* * *

Но нека не се забравя истината. Учителътъ трѣбва да бжде свѣтлина! . . .

Учителътъ трѣбва да бжде жертвеникъ, трѣбва да бжде кандило, трѣбва да бжде фаръ въ нашата бедна културна действителностъ.

Да! Трѣбва да бжде! Но какъ ще свѣти кандилце безъ елей, жертвеникътъ безъ масло, фарътъ безъ смола? . . .

Не! Не бива да угасва българското кандило, което нѣкога прѣсна тѣмата на петвъковното робство! . . .

Не бива, не бива да се оставя кандилцето безъ елей, защото страшно е въ тѣмнината . . .

Налѣйте, налѣйте масло въ него, то нѣма да бжде загумено! То ще се запали въ буенъ пожаръ, за да свѣти въчно предъ олтаря на родната култура и сочи пѣтя къмъ просвѣтенъ, стопански и мораленъ напредѣкъ на родината ни!

Дайте малко, за да ви се върне стократно повече!

Кандилцето е безъ елей!

Недейте го оставя да угасне! . . .

Учителовиятъ духъ прилича на водениченъ камъкъ. Ако сипешъ жито, той ще го превърне въ брашно. Ако пакъ не сипешъ жито, камъкътъ пакъ ще се върти, но ще мели самъ себе си, до като се изхаби и разруши.

П. Заимовъ — Пловдивъ

Повече яснота!

(Статия втора)

Хуманитарно ли е днешното образование?

Обектът на реформи въ последно време сж реалнитѣ отдѣли на гимназиитѣ. Образованието въ тѣхъ, споредъ нѣкои, било *реално*, а не *хуманитарно*. Трѣбвало да се намалятъ часоветѣ за реалнитѣ предмети (математика и естествознание), за да се даде предимство на хуманитарнитѣ предмети (стари и нови езици, литература, български езикъ, история, география, гражданско учение, философска пропедевтика, изкуства — музика, рисуване религия — и пр.). Причината на злато се търси въ броя на часоветѣ и вида на предметитѣ. Трѣбвало още часове и предмети, за да се развие не само завоевателя на природата, но и „културния“ човѣкъ, „духовния“ човѣкъ и пр. Въ името на това се измислятъ даже и нови образователни цели: „Цельта на всѣко образование и възпитание е да направи отъ природния човѣкъ **историческа личностъ**.“**) Ние можемъ, разбира се, да питаме, какво ще ги правимъ толкозъ много „исторически личности“, на който въпросъ, за да ни се отговори сполучливо, явява се въпроса: Само тази ли е цельта на „*всѣко* образование и възпитание?“ Твърди се, че „нашето образование е предимно реалистично. Въ него сж изнесени на преденъ планъ математическитѣ и природни науки, които доминиратъ не само въ програмата, но и въ духътъ на нашата гимназия“.***) Но ако се погледнатъ цифритѣ, човѣкъ просто се чуди, какъ сж възможни такива твърдения. Ето какво бѣше разпредѣлението на часоветѣ, преди миналогодишната реформа:

Цифритѣ на таблицата говорятъ ясно! Споредъ броя на часоветѣ даже и бившата реална гимназия е съвсемъ хуманитарна. Въ IV кл. срещу 10 часа за реални предмети, стоятъ 15 за хуманитарни, въ V кл. отношението е 10:19, въ VI кл. — 11:18, въ VII кл. — 11:17 и въ VIII кл. — 10:18. При това, не сме отнесли къмъ хуманитарнитѣ предмети 2 часа рѣчна работа въ IV кл. и по единъ часъ стенография въ IV и V кл., за да избѣгнемъ обвинения въ пристрастие. Ако и тѣзи часове се прибавятъ, отношението за IV кл. става 10:18, а за V кл. 10:20! Ако пъкъ се вгледаме въ броя на часоветѣ въ полукласическия и класическия отдѣлъ, лесно ще се убедимъ, че въ първия отношението между часоветѣ е почти 1:3, а въ втория повече отъ 1:4, все въ полза на хуманитарнитѣ предмети.

Предъ този езикъ на цифритѣ мнозина ще се опитатъ да отстранятъ нѣкои предмети отъ колоната на хуманитарнитѣ такива. Може би ще бжде уязвено „тѣлесното възпитание“, въпрѣки,

* Първата статия на тази тема е помѣстена кн. VIII отъ м. г. на настоящето списание.

***) Вж. „Предъ извора на живота“ отъ проф. С. Казанджиевъ, стр. 78.

***) Пакъ тамъ.

УЧЕБНИ ПРЕДМЕТИ :		Реаленъ отдѣлъ					Всичко	Полукл. отдѣлъ					Всичко	Класич. отдѣлъ					Всичко
		IV	V	VI	VII	VIII		IV	V	VI	VII	VIII		IV	V	VI	VII	VIII	
Хуманитарни предмети	Реални предмети																		
	Математика	4	4	4	5	4	21	4	3	3	3	3	16	4	2	2	2	2	12
	Физика	—	—	3	3	3	9	—	—	2	2	2	6	—	—	2	2	2	6
	Химия ¹⁾	3	3	2	1	1	10	2	2	1	1	1	7	2	1	1	—	—	4
	Естеств. ист. ¹⁾	3	3	2	2	2	12	2	2	1	1	1	7	2	1	1	—	—	4
	Всичко	10	10	11	11	10	52	8	7	7	7	7	36	8	4	6	4	4	26
	Бълг. езикъ и литература	4	4	3	3	4	18	4	3	3	3	4	17	4	3	3	3	4	17
	Новъ езикъ	4	4	3	4	4	19	4	3	3	3	3	16	4	3	3	3	3	16
	Руски езикъ	—	2	2	—	—	4	—	2	2	—	—	4	—	2	2	—	—	4
	Латински ез.	—	—	—	—	—	—	5	4	3	4	4	20	5	4	3	4	4	20
	Гръцки езикъ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	5	5	17
	Филос. пропед.	—	—	2	2	1	5	—	—	2	2	1	5	—	—	2	2	1	5
	Българ. и обща история	2	2	2	2	3	11	2	2	2	2	3	11	3	3	3	2	3	14
	Отеч. и обща география	—	2	1	1	2	6	—	2	1	1	2	6	—	2	1	1	1	6
	Гражд. учение	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1
	Рисуване	2	2	2	2	—	8	2	2	2	2	—	8	—	—	—	—	—	—
	Пѣние	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	5	1	1	—	—	—	2
	Т. възпитание ²⁾	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10
	Всичко	15	19	18	17	18	87	20	21	21	20	21	103	19	24	22	22	25	112

че днесъ на отдѣлението за това възпитание е възложено сега и „държавно-гражданското“ такова. Но и като чисто тѣлесно възпитание, този предметъ е пакъ хуманитаренъ. Каквито и възражения да се правятъ, тѣ не ще сж отъ сжществено значение, защото и самитѣ „реални“ предмети, въздействуватъ въ значителна степенъ и като хуманитарни!

За по-голѣма яснота отношението между часоветѣ за реалнитѣ и хуманитарни предмети може да се изрази и въ проценти, както следва:

Процентитѣ говорятъ още по-ясно: Въ реалнитѣ гимназии отъ всѣки 100 учебни часа, 37 сж за реалнитѣ предмети, а 63 — за хуманитарнитѣ. Въ полукласическитѣ — отъ 100 учебни само 26 сж за реални предмети, а въ класическитѣ — отъ 100 учебни часа, едва 19 сж за реални предмети. И чудно следъ това, тѣзи красноречиви проценти все още не могатъ да задоволятъ даже и онѣзи реформатори, които мислятъ, че „цельта на всѣко образо-

¹⁾ Третия частъ по химия и естеств. история въ реалния отдѣлъ е за практически упражнения. Тѣлесно възпитание е увеличено отъ нѣколко години съ още по 2 часа въ класъ, но това увеличение не е взето подъ внимание, понеже почти не е проведено.

класъ	Реаленъ отдѣлъ						Полукл. отдѣлъ						Класически отдѣлъ								
	Общъ брой на часовеѣ		За реални предмети	%	За хуманитарни предмети		%	Общъ брой на часовеѣ		За реални предмети	%	За хуманитарни предмети		%	Общъ брой на часовеѣ		За реални предмети	%	За хуманитарни предмети		%
IV	25	10	40	15	60	—	28	8	28·57	20	71·43	27	8	29·63	19	70·37					
V	29	10	34·48	19	65·52		28	7	25—	21	75—	28	4	14·29	24	85·71					
VI	29	11	37·93	18	62·07		28	7	25—	21	75—	28	6	21·43	22	78·57					
VII	28	11	39·29	17	60·71		27	7	25·93	20	74·07	26	4	15·38	22	84·62					
VIII	28	10	35·71	18	64·29		28	7	25—	21	75—	29	4	13·79	25	86·21					
Срѣд. %			37·48		62·52				25·90		74·10			18·90		81·10					

вание и възпитание е да направи отъ природния човѣкъ „историческа личност“ (? !). Колко ли процента още хуманенъ квасъ ще имъ е необходимъ на тѣзи реформатори за образованието на онзи народъ, отъ който 81·33% има за главенъ поминѣкъ земедѣлие и скотовѣдство, а останалата частъ отъ 18·67% се състои отъ занаятчий, търговци, индустриалци и ... исторически личности!?

Не успѣхме да получимъ разпредѣлението на часоветъ въ новитѣ реални гимназии, но можемъ да бждемъ сигурни, че процентитѣ сега ще ни отведатъ по-близо до бившитѣ полукласически гимназии. И за да имаме единъ процентъ, нека допуснемъ, че бждещитѣ реални гимназии ще застанатъ на срѣдата между бившитѣ реални и полукласически. А то ще рече, че учебното време за реалнитѣ предмети ще е 31·69%, а за хуманитарнитѣ — 68·31%. Или—отъ всѣки 100 учебни часа, 68 ще се употрѣбятъ за създаване на „исторически личности“, а само 32 за непосредствени творци на материална култура, техника и стопанско благоденствие!

А ако всичко това е тъй — и се иска да бжде още повече тъй — нека поне не роптаемъ противъ факта, че нашата действителностъ се е наплодила въ изобилие съ исторически личности, партийни щабове, политици и квази реформатори и кандидати за силни личности, като същевременно се указа твърде бедна откъмъ стопански деятели, реформатори и творци и отъ каквито и да било изобретатели! . . .

Ако сега съ сжщитѣ срѣдства се обърнемъ къмъ нашето основно училище, за да разберемъ неговия характеръ, ние ще преживѣемъ изненадата, че първоначалното училище е при срѣдния процентъ между реалната и полукласическа гимназия (часоветъ за реалнитѣ предмети сж 31·48%), а прогимназията е при полукласическитѣ гимназии (съответниятъ процентъ е 26·85%). Ето цифритѣ:

Първоначално училище

Учебни предмети		Отдѣления				Всичко
		I	II	III	IV	
Реални	Смѣтане	4	4	4	4	16
	Формознание съ практ. геом.	—	—	1	1	2
	Природознание	—	—	3	3	6
	Предм. учение ¹⁾	4	4	—	—	8
	Всичко	8	8	8	8	32
Хуманитарни	Вѣроучение	1	1	1	1	4
	Български ез.	9	9	6	6	30
	Отечествознан.	—	—	4	4	8
	Рисуване	1	1	1	1	4
	Ръчна работа — ръководѣлие	1	1	2	2	6
	Краснописъ	—	—	1	1	2
	Пѣние	1	1	1	1	4
	Тѣл. възпитан.	3	3	3	3	12
Всичко		16	16	19	19	70

Прогимназия

Учебни предмети		Класове			Всичко
		I	II	III	
Реални	Аритметика	3	3	3	9
	Геометрия	1	2	1	4
	Природознание	3	3	3	9
	Всичко	7	8	7	22
Хуманитарни	Вѣроучение	1	1	1	3
	Български езикъ	7	6	5	18
	История	2	2	3	7
	География	2	2	3	7
	Рисуване	1	2	2	5
	Ръчна работа — ръководѣлие	2	2	2	6
	Краснописъ	1	1	—	2
	Пѣние	2	2	1	5
	Тѣлесно възпит.	2	2	2	6
	Чуждъ езикъ ²⁾	—	—	2	2

А ето и тѣзи цифрови данни превърнати въ проценти:

Първоначално училище

Отдѣления	Общъ брой на часоветъ	За реални предмети	%	За хуманитарни предмети	%
I	24	8	33·33	16	66·67
II	24	8	33·33	16	66·67
III	27	8	29·63	19	70·37
IV	27	8	29·63	19	70·37
Срѣденъ %			31·48		68·52

Прогимназия

Класове	Общъ брой на часоветъ	За реални предмети	%	За хуманитарни предмети	%
I	27	7	25·93	20	74·07
II	27	8	29·63	19	70·37
III	28	7	25·—	21	75·—
Срѣденъ %			26·85		73·15

Тѣзи проценти сж още едно успокоително срѣдство за „хуманитаритѣ реформатори“. Защото процентитѣ показватъ, че въ първоначалното училище, отъ всѣки 100 учебни часа, 69 се употрѣбватъ за подготовка на „исторически личности“, „дипломати и политици“, а само 31 за подготовка на земеделци, скотовѣдци, механици, изобретатели и пр. Въ прогимназията пъкъ е още „по-добре“! Отъ всѣки 100 часа, 73 сж за хуманитарнитѣ предмети, а 27 за реалнитѣ!...

Ние ще оставимъ тукъ скобитѣ открити, като ще кажемъ

¹⁾ Само името му е реално. И „предметно учение“ трѣбва да се отнесе къмъ хуманитарнитѣ предмети.

²⁾ Не сж взети предъ видъ факултативнитѣ часове отъ III отд. до III кл.

на „хуманитаритѣ“: „Стига! . . . Вкиснахме се вече въ хуманитаренъ квасъ и не прокопсахме! . . . *Нуждно е вече обратно движение*, защото . . . 94-91% отъ износа ни е отъ продуктите на земедѣлието и скотоводството! . . . Хуманитарните работи сж хубави, но трѣбва и да се яде! . . . Българските училища трѣбва да престанатъ да произвеждатъ „чужденци на българския животъ“! . . . Но за успокоение на разтупанитѣ сърдца и гнѣвнитѣ погледи на „хуманитаритѣ“ трѣбва да кажемъ и друго: ние сжщо твърдимъ, че и нашето училище не е хуманитарно . . . не възпитава! Но да не се търсятъ причините за това въ вида на предметитѣ и броя на учебнитѣ часове е вече престѣпление спрямо върховнитѣ интереси на народа: въ стремежа си да създадемъ абстрактни „хуманисти“, ще обезлюдимъ българската земя отъ български човѣци! . . .

Но защо, въпрѣки голѣмитѣ преценки, нашето образование пакъ нѣма хуманитаренъ знаменателъ? Дръзваме да увѣримъ хуманитаритѣ: и при 100% часове за хуманитарно образование, резултатътъ ще бѣде пакъ сжщия! . . . Но защо? . . . Това ще разгледаме въ следнитѣ статии.

Василь Радковъ,
учитель, Свищовско.

Трудъ и оценка.

Неотдавна, преди година-две, шумѣше нашиятъ печатъ, стреляше съ невѣзмутима настойчивость въ общественото съзнание и поднасяше трапеза отъ изявления и евтини съобщения по труда и оценката на учителя като личностъ, гражданинъ, общественикъ и образователъ. „Провѣрка на знанията и моралнитѣ качества, оценка на културно-обществената дейность, оценка на прѣката учебно-възпитателна работа на учителя“ и редица други въпроси отъ подобно естество на тънки струи бързо навлѣзоха въ душата на учителя и свиха тамъ гнѣзда на смутъ и огорчение.

Тревогата не дойде само отъ това, че трѣбва да се прави, преценка изобщо, на учителювитѣ интереси и прояви, на неговата личностъ, на неговия наученъ, нравственъ или професионаленъ ръстъ, за да се види дали учителътъ е готовъ да разреши голѣмитѣ задачи, които нашата държава днесъ слага за разрешение предъ него. Въпросътъ е другъ. Тая тревога, докоснала нѣжни струни въ душата на учителя, помѣтила неговата честъ и достойнство, е за него крайно болезнена. Тя смучи отровни сокове отъ много страни на нашата общественость и нейнитѣ нечисти прояви. Всички тия леки съобщения въ печата за оценка на учителювия трудъ дойдоха тъкмо на време да подхранятъ едно горчиво обстоятелство, да сгъстятъ и смрачатъ още повече атмосферата около името на учителя, да развържатъ езицитѣ за недостойни и зловонни словоборства, иронии, низости и клюки. Люта рана гори душата на народния учителъ, единствениятъ щастливъ нещастникъ въ редицата на професионалнитѣ държавни служители. За него и за стойността на неговия трудъ могатъ всички свободно да говорятъ тежки

присъжди, да чертаятъ пжтища, пъкъ когато трѣбва и не трѣбва, да стоварятъ и малко камъни върху беззащитния му грѣбъ.

Всичко това, което се върши у насъ спрямо най-чистиятъ обществень работникъ, е единъ великолепенъ изразъ, едно пълнокръвно доказателство, че къмъ труда на народния учителъ у насъ отъ всички страни надничатъ студениѣти очи на недовѣрието и безгрижието. Това е точно тѣй. Единъ мраченъ фактъ въ нашата действителность. Жива и скръбна истина, която изпепелява усилията на учителя.

А какво е трудътъ на учителя?

Дали той е трудъ, безъ особено значение за бждещето на родината ни, че така леко се плиска по него равнодушието и присмѣхътъ? Дали той е трудъ безплоденъ, усилие безъ реално значение, монета безъ стойность? Трудътъ, свещениятъ трудъ на учителя?

А какво е името „народенъ учителъ“?

Дали то е праздна фраза безъ красота и смисълъ, която не излъчва топлина и очарование, която не може да сгрѣва и свързва, да привлича и подчинява? Нима името „народенъ учителъ“ не е символъ на единъ непримѣренъ идеализъмъ, трудъ и саможертва, та не може да задържи перото за нѣколко топли слова, да заключи устата въ безмълвие и усмири сърдцето въ преклонение?

Дали това име не е скжпо? Дали съ неговото изговаряне само не възкресява въ паметта ни образитѣ на великанитѣ отъ величавата епоха на Възраждането?

Нима образътъ му не е достатъчно свѣтълъ, не е образъ, обкржженъ съ ореола на мъченика?

Всичко това не е вѣрно! И само въ този случай може да се потърси оправдание на отношенията спрямо учителя. Всичко това не е вѣрно! Не е вѣрно, че трудътъ на учителя има нѣкакво значение за благо на родината. Не е вѣрно, че учителътъ е неуморимъ деятель и ковачъ на националното ни бждеще. Не е вѣрно, че той е ваятелътъ на детската душа, че той е ратникъ отъ най-високъ стилъ за повече свѣтлина и култура, за единство и здравъ духъ, за възходъ и величие на нашата родина.

Да. Всичко, което казахме до тукъ за учителя и неговия трудъ, не е истина. Само така можемъ да си обяснимъ положението, въ което е днесъ учителътъ и отношенията спрямо него. Оскждни сж редоветѣ, които ще му донесатъ вѣра. Постни сж дѣлата, които трѣбва да възпламенятъ волята му за вдъхновенъ градежъ. Обилно се дѣятъ налѣво и надѣсно само обещания и праздни думи. Трѣбва подкрепа, трѣбва участие, трѣбва дѣло!

И вижте още единъ пжтъ яркото величие на този непоправимъ идеалистъ. Въпрѣки всичко, той вдига въ жилеститѣ си ржце високо знамето на свѣтлината. Възпламенилъ сърдцето си за подвигъ и жертва, той води къмъ грѣйналитѣ поляни на доброденствието и пълния разцвѣтъ своя народъ и неговитѣ свидни рожби. Нищо не е въ състояние да спре тоя върховенъ походъ: ни мразове и хали, ни липсата на сили и срѣдства за своето нормално сжществуване. Въ душата му грѣе една велика любовъ, сърдцето му се раздава безъ остатъкъ, очитѣ му се кпнятъ въ златнитѣ отблѣсъци на бждещитѣ честити дни, а устнитѣ шепнатъ: къмъ слънцето, къмъ слънцето!

Това е народният учител.

Ние високо ценим труда на всички работници въ полето на нашата обществено-ност, на всички служители отъ различните ведомства, които съ своите сили и дарования чертаятъ пътя за пълно национално щастие. Въ лицето на всички тия безшумни строители на съвременната българска държава ние виждаме здравитъ стълбове и крепители на държавната сила и нейното величие. Предъ труда на желѣзничаритъ, напримѣръ, ние свеждаме чело въ знакъ на преклонение. Тѣхната денонощна служба, пълна съ тежка отговорностъ, извиква въ нашата душа най-чисти трепети и смирява сърдцето ни въ дълбока признателностъ. Въ тѣхнитъ ржце стои животътъ на хиляди човѣшки същества. Безспорно, всѣки разуменъ човѣкъ ще види въ тия наши редове една подчертана истина.

Ние сжщо високо ценимъ, както работницитъ въ общинскитъ учреждения, така и тѣхната служба, която сжщо има да изпълнява важни обществени функции. Ние не твърдимъ, че трудътъ на нашитъ останали братя отъ другитъ ведомства въ държавата ни е по-малочененъ отъ труда на народния учител. Напротивъ, ние мислимъ, че не може да се прави и не трѣбва да се прави сравнение между работата на отдѣлните категории обществени и държавни служители само въз основа на нейното количество, а трѣбва да се има винаги на пръвъ планъ нейното качество и нейната значимостъ въ живота на културното общество.

Това начало ни дава сили да твърдимъ, че нашиятъ трудъ надъ младитъ души не е трудъ надъ мъртвитъ цифри, не е трудъ безъ отговорностъ, не е леко и приятно занимание съ „бебета“. Предъ очитъ на учителя се изнизва бъдещето на народа ни. Въ ржцетъ на учителя е повѣрено най-скъпото народно богатство. Бъдещиятъ ликъ на нацията се рисува отъ единъ скромнъ и безпретенциозенъ художникъ, влюбенъ въ своята работа до неимовѣрностъ.

Само безумци могатъ съ лека ржка да смущаватъ и отричатъ тая велика и пламенно устремена творческа дейностъ на народния учител. Само неразумни люде могатъ да хвърлятъ калъ върху челото му и да чоплятъ и разнищватъ на дребни нишки неговия трудъ. Само наивници могатъ да се тупатъ въ гърдитъ и да подценяватъ свещения трудъ на народнитъ просвѣтители!

Ние не искаме въ случая да се плетатъ външи, да се издига въ култъ само нашия трудъ и да се хвърлятъ цвѣтя по стѣпките на народния учител. Не обвиняваме никого за своята орисия, макаръ че въ страницитъ на нашата близка и далечна история има планини отъ доказателства, които сочатъ причинитъ, поради които помръкна блѣсъка отъ труда и името на учителя.

Има причини дълбоки и то чисто наши причини. Нѣкои сведоха работата ни до едно нищожно проявление на ограмотяване и намѣриха основание да подценятъ и зле възнаградятъ просвѣтнитъ труженици, тия, които трѣбваше да отстояватъ нашитъ прави искания. Задачата ни сега не е да търсимъ коренитъ на тѣзи пагубни отношения къмъ професията, къмъ учителя и неговия трудъ. Това е работа твърде сериозна и сложна.

Ние искаме, обаче, да подчертаемъ, че както вчера, така и днесъ,

дълбоко срѣдъ китнитѣ пазви на нашата родина кипи огроменъ по размѣри, значимостъ и дълбочина трудъ, проявенъ отъ хиляди народни просвѣтителѣ съ трагична себеотдайностъ и жаръ и съ високо съзнание за отговорностъ предъ олтаря и бъдещето на родината ни. Тѣ сж неуморимитѣ зидари и жреци на родната просвѣта и култура. Тѣхната дейностъ осмисля живота на обществото и му вдъхва душа, кръвъ, красота и смисълъ. Тая именно дейностъ, дейността на народнитѣ просвѣтителѣ, не може днесъ да не извика възторзи въ сърдцето на всѣки здравъ българинъ, защото тя нѣма петна, нѣма сѣнки. Тя трѣбва безусловно да подчини суровитѣ души, да съедини и преклони главитѣ въ единъ смиренъ поклонъ и една заслужена признателностъ. *Въ свѣтлината на това разбиране ние подчертаваме, че трудътъ на учителя е отъ върховна и изключителна значимостъ за живота на народа ни и като градивенъ трудъ за щастието и напредѣка на обществото, нѣма равенъ на себе си.*

Ето, това е нашата теза.

Отъ тая основа ние излизаме, за да съпоставяме, ценимъ и разглеждаме стойността на всѣки проявенъ трудъ въ обществото и отукъ — неговото справедливо възнаграждение.

Да питаме ли тогава, защо до сега отъ всички служители съ равенъ цензъ само учителътъ е поставенъ у насъ на най-низко стъпало? Къде се криятъ изворитѣ на това отношение? Днешнитѣ ръководители на държавата не бива да се криятъ задъ старата фраза „многосте“. Защото „многото“ културни и просвѣтни апостоли днесъ сж крайно необходими, за да коватъ здрава броня около държавата и я пазятъ отъ изненади. Именно днесъ, когато свѣтътъ е изправенъ предъ мракъ и близки опустошения, очитѣ на всички сж обърнати къмъ насъ. Цената ни е чувствително порастнала. Нека се направятъ сетни усилия, за да бже грабната душата на тази многохилядна армия за благо на нацията ни, като бже справедливо възнаградена за своя трудъ.

Тогава ще има вече на лице една богата почва за здрави и достойни отношения, за благодатна и творческа работа.

Начало, което ще вдъхне вѣра.

Дѣло, което се издига върху гранитната основа за ценността на учительския трудъ. Въ атмосферата на една сериозна загриженостъ за интереситѣ на учителя ще се родятъ нови импулси, ще бликнатъ нови сили за градежъ срѣдъ малки и голѣми.

Нека се надѣваме, че това може да стане. Има вече надеждни белези, които сочатъ за единъ обратъ. Осъзната веднажъ истината за високото качество, интензивностъ и ценностъ на просвѣтния трудъ, тя ще наложи едни сериозни напрежения и мъдростъ при разрешаване проблемитѣ на образованието и неговитѣ деятели ще бждатъ поставени на нуждната висота. Днешнитѣ усмивки на равнодушието ще угаснатъ, бодлитѣ на присмѣха ще бждатъ притжпени, пжтищата за ценна образователна и обществено-културна проява ще бждатъ напълно открити и разчистени, мѣстото на страната ни въ семейството на съвременнитѣ културни народи ще бже здраво утвърдено, защото културата на даденъ народъ се отразява въ неговитѣ грижи за образованието.

Дѣлото и личността на учителя днесъ сж подложени на оценка. Това не е тайна. Оценката и преценката идватъ отъ много мѣста. Тѣ целятъ да обхванатъ дори и неувимитѣ страни на тая богата и многолика, жива човѣшка дейность. „Човѣкътворство“, както г-нъ *Илия Енчевъ* нарича работата на учителя, е велика, многообразна и необхватна дейность. Тя не може да се отлѣе въ калѣпъ. Живиятъ материалъ — децата, носятъ въ себе си една природа, единъ тайнственъ свѣтъ, едно изумяващо разнообразие на воли, на чувства, на строения, интереси и желанія, които не се подчиняватъ на нашитѣ искания. Но, въпрѣки това, оценка днесъ се прави. Нѣма другъ общественъ служителъ у насъ, чиято работа да бжде тъй всестранно разглеждана, както тази на учителя. Това още не е никаква беда. Но вижте: всѣки у насъ се чувствува съ развѣрзани рѣце, всѣки е готовъ да дава умъ, да бистри въпроситѣ, засѣгащи учителя и естеството на неговия трудъ. Дори съ известенъ апломбъ нѣкой синковецъ ще изтрѣска глупостъ по адресъ на работата ни, ще намигне съ едно око, за да изрази гордостта си, ще процеди съ ирония „мараба, даскале“ и съ високомѣрие на победителъ ще закричи надолу.

Но нека се разбере: той има право.

Оценка на учительския трудъ прави държавата въ лицето на своитѣ органи, преценка дава обществото съ своето пѣстро многообразие на срѣди, съсловия, институти. Преценяватъ родителитѣ, преценка и дори оценка даватъ и децата, преценяватъ се и учителитѣ помежду си. Отъ всички страни оценка и преценка...

И една съ една не се покриватъ. Чудати, недействителни, смѣшни.

Едновременно по адресъ на учителя като образовател, като нравствена личностъ, като гражданинъ и общественъ строителъ, буйно се плискатъ подъ пѣтъ и надъ пѣтъ и хули, и злоба, и хладна присѣда, и люта настѣрвеностъ, съжаления, ирония, завистъ и много наръдка възторзи, изобщо, цѣлъ поройъ съ многоцвѣтни чувства и на строения, които насищатъ съ тежкия си ароматъ атмосферата, срѣдъ която учителътъ разгѣва своитѣ творчески пориви.

Признаваме: държавата, обществото и всички други иматъ пълни основания да следятъ работата на учителя, да наблюдаватъ неговото лично и професионално съвършенство, да се интересуватъ отъ неговитѣ постижения и да правятъ свободно своята преценка. Това не е лошо. То има своето основание. Въпросътъ е, дали тя е необходима, справедлива, обективна, действителна, разумна.

Оценката, която се дава на учителя отъ страна на учил. власти, днесъ придобива особена сила, особена цена. Тя носи въ себе си сѣдбата на учителя: Успѣхъ, напредѣкъ, шастие, творчество, личностъ, сѣдба, съ една речъ, цѣлиятъ учителъ е стегнатъ въ веригитѣ на цифритѣ — 2, 3, 4, 5. Значи, развива се култъ на бележката — оценка.

Ето вече три пълни години работата на учителя се оценява въ три направления: 1) какъ обучава, 2) какъ възпитава и 2) културно-обществени и научни интереси. Резултатитѣ отъ тая практика не носятъ никакво насърчение. Напротивъ, тѣ подчертаватъ, че трѣбва да бжде изоставена или коригирана. Липсата на едно начало, на една основа, върху която да се гради оценката на учителя, доведе работата до най-чудати, невѣроятни и комични положения.

ност и мъгла по отношение на границите между тристранната дейност на учителя, която трѣбваше да бѣде следена и оценявана отъ околийскитѣ училищни инспектори, изложи много последнитѣ предѣ учителството. Особено деликатенъ и мъченъ е въпросътъ за поставяне оценка за възпитателнитѣ постижения и за научната и извънучилищна проява на учителя. Въ тѣзи области имаме събрани такива факти, които говорятъ най-красноречиво, че работата се върши безъ особенъ планъ, безъ особено разбиране, така само по приумиците на тоя, който е поелъ тоя тежъкъ кръстъ по задължение. За да се постави оценка върху прѣката учебна работа въ класъ, нѣма да се срещатъ почти никакви мъжнотии. Тука може да се спази известна норма, системностъ, правда. Не стои така въпросътъ съ другитѣ дейности.

Преди всичко, може ли да бѣде разкжсана живата образователна работа на учителя на две части, независими една отъ друга? Може ли да се сложи синоръ между обучението и възпитанието, тъй както днесъ тѣ се взаимно преплитатъ въ процеса на образованието? Нима учебниятъ процесъ не е наситенъ съ елементи, които сж обектъ и на възпитанието? Явно е, че работата се изгражда върху несигурни основи, върху пѣсъкъ и затова дава горчиви плодове.

Учебниятъ процесъ е една жива вдѣхновена дейностъ, която има за сжществена задача да изгради умъ, де, обогати съзнанието, да кали волята, да облагороди сърдцето, съ една речъ, да подкрепи раждането на единъ цѣлостенъ човѣкъ съ неговата четиристранна природа: физическа, умствена, социална и нравствена. Той е, следователно, едно недѣлимо цѣло. Оценката сжщо трѣбва да бѣде една.

Обучението, разбирайки работата въ класъ надъ конкретенъ материалъ, съ който целимъ обогатяването на детското съзнание съ нови знания и възпитанието, разбирайки всичката оная дейностъ за изграждане на една нравствена воля, за създаване на здравни, социални, естетични чувства и добродетели въ младата детска душа, сж една нераздѣлна сжщностъ, два белега, два образа, две страни на единъ великъ процесъ: образованието.

И сега, ако е нужно да се заключи тая дейностъ въ костелитѣ прегръдки на една оценка, тя трѣбва да покрива именно тоя процесъ: образованието. Въ тоя случай една оценка съ означение „какъ образова“, ще има по-здрава смисълъ, отколкото досега действувашото положение.

Оценяването на обществената дейностъ на учителя още повече не може да намѣри едно разумно основание. Ние не мислимъ, обаче, че авторитѣ на това положение не сж се вдѣхновявали отъ чисти помисли. Може би, тѣ сж искали да издигнатъ учителя до единъ първостепененъ работникъ на общественото поле, да дадатъ възможностъ той да разгърне своята душа и сила въ служба на културата и напредъка, да даде богатствата на своя духъ и своето сърдце за изграждане на една друга действителностъ. Всички тѣзи подбуди сж, наистина, добри и навременни.

Кой нѣма да признае, обаче, че тая дейностъ има извора си дълбоко въ душата на учителя? Кой ще отрече, че тя е изразъ на любящо сърдце, че тя е самоизгаряне на благого на другитѣ братя,

останали въ низинитѣ на сивия животъ? Обществената дейность е напоръ отвжтре навънъ, тя е пламенна жажда и кръстъ само на народния учитель открай време. Коренитѣ на тая проява се забиватъ и смучатъ живителни сокове отъ сърдцето на учителя.

Никакви предписания не ще бждатъ въ състояние да импулсиратъ и възпламятъ студениитѣ сърдца за една жертва. Принудата дава дѣла, въ които нѣма да има кръвъ, нѣма да има огънь, нѣма да има вдѣхновение и красота. Тя нанася смъртоносни удари на тая учителова доброволна и велика служба за общественъ градежъ. Оценката сжщо иде да подрине основитѣ и да сложи вериги върху крилата на тоя самороденъ стремежъ, да налѣе горчилки въ съсжда на горящето сърдце.

Една неправилна оценка на обществената дейность на учителя хвърля сѣнка и поражения въ много направления. На първо мѣсто, тя охлажда огъня на тѣзи, които иматъ живо социално чувство и раздаватъ себе си въ служба на общественитѣ интереси. Такава недействителна оценка разрушава и разкъсва нишкитѣ на колегиалнитѣ отношения, които сж въздуха за една резултатна работа въ училището. Най-после, такава неправилна оценка ще бжде въ състояние да развихри пламъцитѣ на нискитѣ чувства: завистъ, злоба, нечестни борби и падения, които ще изпепелятъ всичко изградено дотогава. Нѣма да бжде пощадено, разбира се, и името и авторитета на инспектора.

Тая практика занаяпредъ ще трѣбва да бжде решително изоставена.

Имаме ли на лице единъ повишенъ интересъ къмъ проблемитѣ на образованието, издигнемъ ли труда на учителя до степенъ на върховно национално благо, вложимъ ли разумъ и правда въ оценката на тоя трудъ, ние вече сме метнали здравъ мостъ надъ руинитѣ на вчерашния день и сме изправили душата на учителя, усмихната и възродена, предъ зората на педагогическа и обществена пролѣтъ.

1. Похарчениитѣ пари за образование и възпитание сж вложень капиталъ, който дава най-богата лихва. Тоя капиталъ нито времето може да го разруши, нито хората могатъ да го унищожатъ.

2. Не махай олтаря отъ храма! Не убивай духа на учителя, защото духътъ духъ създава,

Дешка Райнова,
учителка във Сръдецко.

Учебният процес и българското дете

Всичко във вселената еволюира. Животът крачи със шеметни крачки напред. Човъкът със своята все по-културна мощ се явява творец на тоя нов живот, а и последният влива своите съживителни струи във него, ободрява го и освежава и му сочи нови хоризонти.

Всѣки трѣбва да живѣе съ идеалитѣ и мечтитѣ на своето време, най-вече на своя народъ, и като издѣнка на тозѣ народъ, трѣбва да бѣде закърменъ още въ училище съ майчиното родно млѣко, закърменъ, приобщенъ къмъ културнитѣ ценности на своя народъ. Колкото по-пълно индивидуалната душа се прониква отъ ценности, толкова по-опредѣленъ об-

разъ добива тя.

Образованието е, което цели да предаде образъ на душата, чрезъ насищането ѝ съ ценности съдържания. Образователниятъ процесъ е процесъ на взаимодействие между културата и човѣка, процесъ съзнателенъ, посрѣдствомъ който се цели непрекъснатия напредѣкъ на човѣка, докато той се издигне на висинитѣ до своя първоисточникъ.

Но културнитѣ постижения сж взели шеметни размѣри, и човѣкътъ, оставенъ самъ на себе си, не може да се приобщи къмъ тѣхъ, да ги разбере и използва.

Явява се нужда отъ организираното образование или обучение, чрезъ което възрастнитѣ приобщаватъ малкитѣ къмъ културнитѣ ценности. Обучението, следователно, не е култивиране на интелекта, а приобщаване детето къмъ цѣлкупната култура, като подъ думата приобщаване се разбира вживѣване и наново изминаване пѣттѣ, по който е минало човѣчеството.

Необходимо е детската душа да бѣде развихрена, разтворена съ желание и увлѣчение за работата.

Необходима е духовна връзка между учителъ и ученикъ, за да се осъществи тоя учебенъ процесъ — процесъ на духовно взаимодействие.

За да се извърши правилно процесътъ на обучението, има известни условия, които трѣбва да бждатъ на лице, условия, едни отъ които лежатъ въ ученика, други въ учителя.

Подложениятъ на образователно въздействие ученикъ, трѣбва да бѣде здравъ, за да издържа напрежението, което обучението изисква отъ него. Болното дете не реагира на познавателнитѣ дразнения. Въ тѣсна връзка съ здравето стои и детската жизненостъ.

Жизнерадостното дете се намира въ движение на своитѣ

душевни сили, Притежават ли ученицитѣ тая жизнерадостъ, ние създаваме най-добрата почва за поемане на образователния материалъ. Въ тази жизнерадостъ се проявява естествената свобода на детското същество, Само въ свободната игра на детскитѣ сили се извършва духовния растежъ.

Но най-важното условие при обучението, при което цъвти тая детска жизнерадостъ, е любовта на учителя къмъ детето. Чрезъ любовта учителят завладява волитѣ на децата и тѣ доброволно, непринудено се увличатъ въ работа. *Оттукъ и учебниятъ процесъ е нравственъ актъ.*

Обаче детето не е всѣкога идентично на себе си.

Педагогиката на XIII и XIV вѣкъ не познаваше детето, — не познаваше особеноститѣ, условията, двигателитѣ и етапитѣ на неговото естествено психофизическо развитие. За нея детето бѣ мъглявъ силуетъ, неясенъ образъ, гатанка.

Новата психология даде доста освѣтления върху душевния животъ на детето, като набеляза нѣколко периода отъ неговото развитие. Психологическитѣ особености презъ всѣки периодъ отъ детското развитие ни сочатъ и основитѣ, на които се гради учебниятъ процесъ. Последниятъ не е еднакъвъ за всички възрасти. Презъ втория периодъ отъ детското развитие — т. е. началната детска възраст въ училище, срѣдище на учебния процесъ е играта. Чрезъ нея детето се учи. Презъ третия периодъ важно мѣсто въ душевната дейность на детето заематъ наблюденията, презъ четвъртия — строежитѣ на въображението и т. н.

Споредъ развитието на ученицитѣ, учебниятъ процесъ отъ периодъ на периодъ се усложнява съ все нови и нови процеси, до като достигне до най-висшитѣ форми на умствена дейность. Поради това за него не може да се даде обща схема, важеща за всички възрасти.

Съвременната психология подчерта и друга истина. Тя разкри, че учебниятъ процесъ не е само умственъ, а предимно волевъ процесъ. За да научи нѣщо, детето трѣбва: 1) да иска и 2) да може да го научи. Тия две условия сж главнитѣ предпоставки на учебния процесъ. Изкуството на учителя при обучението се състои въ това — да създаде тия две предпоставки: да създаде у своитѣ ученици желание и стремежъ да усвоятъ знанията и сръчноститѣ и да ги подготви да могатъ да ги усвоятъ.

Трайни и ценни въ образователно отношение сж само знанията, придобити, преработени и усвоени чрезъ доброволни усилия и трудъ. Тѣзи условия сж най-вѣрния показателъ, че съзнанието при учебния процесъ е самодейно.

Така, учебниятъ процесъ е трудовъ процесъ.

Но не всички деца сж еднакви въ всичко.

Има различия у хората, съ които тѣ се отличаватъ единъ отъ другъ.

Учебниятъ процесъ не може да не държи сметка и за детската индивидуалность и наследственость.

Развиващето се дете е издѣнка на единъ родъ и качества на неговитѣ родители, дѣди и прадѣди не могатъ да не опредѣ-

лятъ по нѣкакъвъ начинъ особеноститѣ на това дете. До известна степенъ, миналото на този родъ живѣе въ настоящето на детето. Всичко дребно или лошо се предава отъ предхождащитѣ поколения на сегашнитѣ, и за образованието е необходимо да познава миналото на рода на детето, за да бжде на ясно върху онѣзи прояви, които детето излъчва въ индивидуалното си развитие.

Необходимо е да се познаватъ индивидуалнитѣ черти на българина, за да се търсятъ и въ отдѣлното дете, предадени му по наследство.

Характернитѣ черти на българина, изтъкнати отъ генералъ Соларовъ, споредъ книгата на Д-ръ З. Димитровъ, сж набелязани въ нѣколко направления :

1. *умствениятъ прояви на българина* — мълчаливъ, не обича да разправя за онова, което е чулъ и видѣлъ, беденъ откъмъ представи и асоциации. Мжчно издържа продължителната интелектуална работа. Неговата мисль се простира само до неговитѣ непосредни нужди, общото слабо го засега. Речта му е бедна, по липса на думи и образи. Умствениятъ му процесъ е бавенъ. Повече е склоненъ къмъ подражание, отколкото къмъ творчество.

Всичко това налага нови грижи, специално на българското образование, като засили положителнитѣ страни, а отрицателнитѣ компенсира съ противосили.

Налага се въпросътъ за силата и границитѣ на образованието : възможно ли е то и може ли да направи нѣщо ?

Днесъ педагогическиятъ песимизъмъ и пълниятъ педагогически оптимизъмъ сж преодоляни и измѣстени отъ педагог. реализъмъ, споредъ който образованието (въ широкия му смисълъ) не е все-силно. Има сили въ човѣшката природа, съ които то трѣбва да се справя. Тѣзи сили сж наследствеността и индивидуалността.

Днесъ, обаче, учението за наследствеността ни учи, че тя не се излива въ готови форми, а дава само известни предразположения, особено въ духовната областъ, развитието на която зависи отъ условията. Крайното развитие на човѣка, не е нито само резултатъ на наследствеността, нито само на срѣдата. Биологията учи, че развитието на животното зависи отъ наследствеността и условията (приспособлението). А споредъ закона на Щернъ за „конвергенцията“, развитието е резултатъ отъ съгласуването на наследствеността и условията. Образоването трѣбва да върви по стѣпките на естественото развитие и съ всички свои срѣдства да го подпомага, като хубавото поощрява, а лошото заглушава още въ зародиша му.

Това повдига вѣрата въ образованието въ широкия му смисълъ. То ще се приспособи къмъ наследствеността и ще играе ролята на регулиращъ факторъ. Съ това се очаква появяването на нови хора на земята, които да не повтарятъ грѣшкитѣ на миналото. Следователно, само чрезъ образованието се надѣваме да видимъ новия възроденъ българинъ, като творецъ на по-съвършенъ животъ.

Явява се непринудено въпроса, какъ да се действува върху интелектуалнитѣ качества на българското дете, имайки предвидъ положителнитѣ имъ и отрицателни навици.

Догматичното обучение съ учебен процесъ: подготовка, изложение и приложение и механичната дисциплина, споредъ която ученицитѣ трѣбва да стоятъ съ скръстени ръце и само да слушатъ, нищо не могатъ да направятъ въ това отношение. Напротивъ, вмѣсто да различатъ пѣтя на развитието и го отправятъ къмъ висинитѣ, тѣ го мачкатъ, правятъ го да пълзи по земята, заглушавано отъ разни бурени и трънаци.

Активното у-ще, съ учебенъ процесъ, който има въ основата си самодейността на ученицитѣ, е което ще подпомогне развитието.

Българското дете е бедно откъмъ представи, придобити чрезъ активно наблюдение.

Централно мѣсто и изходенъ пунктъ на обучението ще заеме наблюдението и изследването, като възприятата добията постоянната форма на „аперцепция“, т. е активно съзнателно отношение къмъ обекта на наблюдението. Само тогава ученицитѣ не ще заспиватъ въ класъ, и онова, което сж наблюдавали, е тѣхно душевно богатство и всѣки моментъ могатъ да го изразятъ. Не предметитѣ и явленията да се налагатъ като дразнителни на сътивата ни, а ние съзнателно да ги търсимъ и откриваме у тѣхъ това, което ни трѣбва. Ученикътъ да свикне да схваща важното, индивидуалнитѣ черти на предмета или явлениято. Така той ще свикне да насочва вниманието си къмъ цялостта, нѣма да се губи въ подробноститѣ, *нѣма да издребнѣе и въ живота*. Нагледността внася предметности въ съзнанието, но самата нагледностъ не е източникъ на познанието. Ако ний се отнесемъ волево къмъ нея: наблюдаваме, изследваме, рисуваме, моделераме, четемъ, тогава ще добиемъ познания. Днесъ сензуализмътъ на Лока сжщо е преодолянъ. На негово мѣсто се издига прагматизмътъ въ философията и функционализмътъ на Клапареда въ образованието. Само по тоя начинъ ще поставимъ съзнанието на здрави конкретни основи, които сж източникъ на логичното мислене. Безъ конкретно мислене нѣма логично мислене!

Българското дете е бедно и откъмъ асоциации, придобити чрезъ ученикови усилия.

Понеже крайната целъ на образованието е личността, а личностъ значи самоопредѣленостъ, духовна самостоятелностъ, духовна концентрация на всички сили около най-висшата сила, човѣшкия духъ, такъвъ какъвто е първообраза му, то зада създадемъ тази духовно свободна личностъ ще трѣбва и пѣтятъ за нея да бжде разчистенъ, трасиранъ. Ний въ нашето у-ще, единствено градимъ на асоциациитѣ, като ученикътъ става, казва си урока и сѣда.

Следъ време, ако подхванемъ урока отъ друго гледище, той нищо не ще може да каже. Затова духовно-свободната личностъ не трѣбва да бжде робъ на асоциациитѣ, а тѣ да ѝ бждатъ сръдство за ново творчество. Духътъ трѣбва да се издигне надъ асоциациитѣ. Асоциациитѣ сж робъ на пасивното обучение съ учебенъ процесъ, въ който централно мѣсто заема — *даване на новото*. Ученикътъ е длъженъ да запомни по дума казаното отъ учителя или да заучи буквално урока отъ учебника. Такова знание има сѣдбата на едnodневкитѣ.

Трайно е онова знание, въ придобиването на което е участъ

увалъ самъ ученика. Въ новитѣ училища не си служатъ съ изпитване, както правимъ ние, а всѣки месецъ въ лабораторията даватъ възможностъ на всѣки ученикъ да разреши по една практическа задача въ свръзка съ ученото.

Ако учебниятъ процесъ заеме мѣстото си на трудовъ процесъ, асоциациятъ сж плодъ на учениковитѣ усилия, духътъ се издига надъ тѣхъ, тѣ ставатъ не само цель, а срѣдство за нова работа.

2. *Чувствата на българина.* Равнодушенъ е, неспособенъ е да изпита нито голѣма радостъ, нито голѣма скръбъ.

Повече е егоистъ, отколкото общественикъ.

Чувствата у човѣка сж двигателнитѣ сили на всѣка работа. Тѣ сж горивнитѣ материалъ, тѣ сж, които правятъ нашитѣ действия леки и приятни. Анатолъ Франсъ казва: „Кажете ми дали единъ човѣкъ има чувства, за да ви кажа дали е вчовѣченъ“. А пжтътъ за ума на детето е презъ сърдцето. Неговиятъ животъ е цѣлостенъ. Онова, което преживѣва, веднага преминава въ действие. Оттукъ, обучението трѣбва да изхожда отъ детскитѣ преживявания. Бездействието убива човѣка. Учебенъ процесъ, кждето има само даване на новото (излѣто въ готова форма отстрана на учителя), не буди приятни чувства, не развихря детската душа, а я скована. Когато човѣкъ самъ работи, изпитва висши интелектуални чувства, доволство отъ себе си, себеуважение, човѣшко достоинство.

Впрочемъ, да развихримъ чувствата и подигнемъ духа на българското дете!

3. *У българина социалнитѣ чувства сж слабо развити.*

Грѣшкитѣ на схолацентричното образование споредъ Дж. Дюи сж, че ние създаваме новия гражданинъ въ срѣда, лишена отъ социаленъ духъ на общежитие.

Днешното време превъзмогва крайния индивидуализъмъ въ педагогиката, представители на който сж: Щернъ, Нитче и Венцелъ. Социалната педагогика крайния социализъмъ съ представители Шлаермахеръ, Шолетой, Бергеманъ и др. заема златната срѣда. Личността трѣбва да се оформи и като индивидъ и като общественъ членъ.

Образованието трѣбва да е социалъ — индивидуализирано.

Въ новитѣ училища голѣма роль играе въ това отношение новата училищна организация: училище като общежитие, трудова задруга. Тамъ индивидуалната и групова работа сж на преденъ планъ. Трудътъ добива значение и като индивидуална и като колективна ценностъ. Груповиятъ животъ развива най-висши социални чувства: взаимопомощъ, солидарностъ и др.

Учебниятъ процесъ не трѣбва да трае само 45 минути, а часъ — два — три, цѣла седмица, и детето да работи не само съ себе си, а групово. Всѣки съ своитѣ сили ще подпомогне явяване на новото, раждане на новото.

Въ груповия животъ най-правилно ще се разцѣвти и дисциплината у българското дете, която не ще бжде наложена, а самодисциплина, важно условие за правилното провеждане на

учебния процесъ. Споредъ Бергсонъ, натискътъ, който обществото упражнява върху индивида, е първиятъ изворъ на нравствеността, и тази нравственостъ той нарича „затворена“, изъ която впоследствие ще се разцъвти „отворената“, Божествена нравственостъ. Па и самото нравствено възпитание ясно ни сочи пътя за духовно-самостоятелната личностъ. Нравствеността преминава презъ етапа на развитие: нравственостъ на благоразумието, нравственостъ на дълга, най-после нравственостъ на любовта. Нравствеността на благоразумието е егоистична, свързана съ нашето лично щастие, и само тогава е оправдана, когато е свързана съ самосъзнанието.

Ученика първо ще оставимъ да се радва на своята работа, дошелъ до нея по пътя на самодейността, и следъ това да изпита и изживѣе висши интелектуални чувства.

Нравственостъ на дълга е религиозна нравственостъ, свързана съ изпълнението на чужди повеления, за да се избѣгнатъ известни санкции.

Ученикътъ ще я изпита, като живѣе и работи въ групата. Тукъ той, хемъ ще даде просторъ на своята индивидуалностъ, хемъ ще разбере, че неговитѣ действия не сж безгранични. Тукъ той се самоконтролира, самодисциплинира.

Трънъ, болезнено забитъ въ обществения битъ на народа ни, е чувството на малоценностъ.

Нашето дете е свито, страхливо крие това, което притажава.

Груповиятъ животъ дава просторъ на неговата индивидуалностъ и понижава това чувство.

Това налага нагаждане училището къмъ цѣлостното българско дете и нагаждане къмъ отдѣлното дете.

Необходимо е промѣна и на училищната организация, като работата за всѣки учебенъ часъ се замѣни съ единица духовна работа, която да ангажира повече време, работа, въ която да участвуватъ групово децата за нейното разработване.

Учебниятъ процесъ: подготовка, изложене и приложение самъ по себе си пада и се измѣстя съ трудовия учебенъ процесъ, набелязанъ отъ новата дидактика, въ който изпълватъ следнитѣ точки:

1. Насочване и подтикване на волята: целъ, мотиви, подбуди.
 2. Откриване, обмисляне и опредѣляне реда на работата: планъ (изработенъ групово), срѣдства и похвати.
 3. Изпълнение: а) Търсене и възприемане на конкретния материалъ чрезъ непосредствени и посрѣдствени наблюдения, чрезъ четене и слушане (разкази, описания, документи).
 - б) Преработка на конкретния материалъ (групово и единично).
 - в) Изразяване на конкретния материалъ: устно, писмено, чрезъ рисунка и чертежи, чрезъ ръчна работа, инсцениране и др.
- Това е учебниятъ процесъ, който ангажира всички сили на детето и подпомага тѣхното правилно развитие.

Извънкласно четене

Задачи на извънкласното четене. —

Самостоятелно четене, пренесено от класъ у дома, се нарича домашно или извънкласно четене. Тъсната органическа връзка между извънкласното четене съ класното позволява да бъдат поставени задачите на домашното четене така: извънкласното четене е длъжно да продължава, допълва и разширява класното четене. Поставено така, то прекрасно може да бъде използвано за изпълнение една от най-главните задачи на четенето въобще. Домашното четене може успешно да съдейства за развитие у децата *интересъ към книгата и любовъ към четенето*. А то е такова качество, чието развитие започва въ училището, за да изкочи вън от неговите

предѣли. Напушайки курса на училището, децата ще влѣзатъ въ живота съ интересъ къмъ четенето и по тоя начинъ не ще бъдатъ забравени училищните знания и навици.

За правилното поставяне на извънкласното четене необходимо е изясняване неговите принципи. Най-първо трѣбва да обсъдимъ следните въпроси: 1) що представлява отъ себе си читателъ-ученикъ и 2) каква трѣбва да бъде детската книга.

Типове детско четене. — Наблюдавайки самостоятелното свободно четене на учениците, много лесно може да се забележи, че децата въ това отношение далече не сж еднакви, както не сж еднакви и възрастните читатели. Различаваме нѣколко типа детско четене:

Къмъ *първия* типъ се отнасятъ ония деца, които четивото не трогва; тѣ винаги запазватъ една индиферентностъ къмъ книгата. Това зависи или отъ флегматичния темпераментъ, или отъ недостатъченъ придобитъ навикъ къмъ четене. Такива деца четатъ само по заповѣдъ и рѣдко по своя воля.

Къмъ *втория* типъ принадлежатъ ония деца, които обичатъ да четатъ, но не проявяватъ активностъ. Тѣ често искатъ отъ учителя да имъ препорѣча книги за четене. И прочитатъ всѣка книга, дадена имъ отъ учителя, но сами да проявятъ интереси къмъ книгата не могатъ.

Третиятъ типъ сж поглъщачи. Тѣ четатъ всичко, каквото имъ попадне, безразборно, безсистемно, като много отъ прочетеното не разбиратъ или едностранчиво схващатъ и много отъ трудните мѣста прескачатъ. Съ една дума, такива деца усвояватъ съдържанието безъ поставени цели и безъ критическо отношение. Това четене е безвредно, само ако е преходно. Учителътъ трѣбва да се бори съ такъвъ типъ четене, защото е повърхностно и не създава добри четци.

Четвъртиятъ типъ четене е афективно. Децата отъ тоя типъ сж по-активни въ избора на книгите. У тѣхъ сжществува опредѣленъ

интересъ къмъ четене, но тоя интересъ е отъ доленъ сортъ. Афективнитѣ четци дирятъ въ книгата силни сцени. Тѣ обичатъ да четатъ за убийства, азъ приключенията на разни разбойници и авантюристи, за кървави произшествия и пр. Налитатъ главно върху романитѣ на Майнъ-Рида, Купера, Жуль-Верна и пр., защото сж преизпълнени съ приключения по суша и море.

Петиятъ типъ четене е четене за удоволствие. У децата отъ тоя типъ се забелязва склонность къмъ интересни и занимателни четива. Децата отъ тоя типъ четатъ охотно и много. Безинтересната книга тѣ я захвърлятъ, не я дочитатъ. Интересува ги главно фабулата на разказа, хода на действието.

Горнитѣ петъ типа принадлежатъ къмъ нисшитѣ типове четене. У децата отъ тия типове липсва активно отношение къмъ книгата. У тѣхъ още не сжществуватъ опредѣлени интереси изъ разнитѣ области на науката, та за правилното имъ разбиране да прибѣгватъ до книгата. Четенето се подтиква отъ нисши емоции — любовь къмъ новинитѣ, любопитството и нисшитѣ афекти. Но все пакъ въ детската възраст започва да се забелязва висшиятъ типъ четене. То е активно четене. Активността се забелязва не само при избора на книгитѣ, но и при критическото отношение къмъ прочетеното.

Какви педагогически заключения можемъ да извадимъ отъ психологията на детското четене? То се нуждае отъ регулиране — това е първото заключение. Но регулирането може да стане само при внимателни наблюдения на учителя върху детскитѣ способности по четене. Тия наблюдения трѣбва да носятъ индивидуаленъ характеръ. Преди всичко, учителтъ трѣбва да прави внимателенъ изборъ на детскитѣ книги за четене. Това не може да стане, ако не сж изяснени качествата на добрата детска книга.

Качество на добритѣ книги за детско четене. — По съдържание детскитѣ книги се раздѣлятъ на две групи: а) книги съ художественъ характеръ (приказки, басни, белетристика) и б) книги популярно научни. Вторитѣ трѣбва да бждатъ научни по съдържание и достъпни по форма и изложение.

Трудно могатъ да се опишатъ качествата на художествената детска книга. За децата пишатъ възрастнитѣ. Това е общо правило. Но и що да се пише и какъ да се пише за децата — на тия въпроси педагогическитѣ и литературнитѣ критици даватъ различни отговори. Сжществува даже мнение, че за децата не е нужна специална детска литература — тѣ трѣбвало да използватъ класическата такава. Сжществува и обратно мнение — детскиятъ писателъ по фабула и стилъ да се приспособи къмъ детското развитие. Пълна безпжтица. Ние нѣма да разглеждаме какъвъ трѣбва да бжде детския писателъ, а само каква трѣбва да бжде детската книга.

Тя трѣбва да бжде художествена. Въ това нѣма споръ. Картинниятъ езикъ, правдивото съдържание, съвършената форма по стилъ — всичко това твърде много съдействува за усиляне у децата любовта къмъ четене и въобще за възпитание на детската душа. Вънъ отъ това, детската книга трѣбва да бжде достатъчно занимателна за децата, да има положително съдържание, да създава жизнерадостно настроение и да бжде поучителна. Тия условия се от-

насятъ главно до съдържанието на книгата. Що се отнася до нейната външност, пакъ трѣбва да се удовлетворяватъ известни естетически искания. Илюстрациитѣ на детската книга трѣбва да бждатъ художествено изпълнени, хартията да бжде хубава и печатътъ достатъчно отчетливъ.

Нашата детска литература е богата по количество. Всѣка детска книга не бива да се слага по полицитѣ на класнитѣ детски библиотеки. Тѣ трѣбва и качествено да се избиратъ. *Критиката на нѣкои наши компетентни по тоя въпросъ сътрудници, чиито статии сж постигнали въ редакцията ни и ще започнемъ да ги печатимъ*, достатъчно много ще улесня учителятъ въ това направление.

Постановка на извънкласното четене. — Главнитѣ принципи, върху които трѣбва да бжде поставено извънкласното четене, сж следнитѣ: 1) то да бжде допълнение и продължение на класното четене и да бжде по възможностъ систематично; 2) да приучва децата къмъ активностъ не само при избора на книгитѣ, но и по отношение съдържанието имъ; 3) да съдействува за постепенното преминане отъ нисшия типъ четене къмъ по-висшия и 4) да бжде индивидуално.

Каталогъ. — Всѣки класъ трѣбва да има своя библиотека. Най-първо децата трѣбва да се запознаятъ съ каталога на класната библиотека. Той се състои отъ отдѣлни картончета, върху които да сж написани названията на книгитѣ. Картончетата сж наредени по азбучното название на книгитѣ или имената на авторитѣ. Нѣкои практикуватъ за всѣка отдѣлна тема (стихотворения, романчета, история, география, пжшестивия и пр.) картончета да сж поставени въ отдѣлна кутия или сандъче. Такова нареджане на каталога се нарича *тематическо*. Подъ названието на книгата може да се постави вратце и съдържанието на книгата.

Първиятъ урокъ започва съ беседа, приблизително такава: — Отъ гдѣ взимате книги за четене? Какъ ще намѣримъ известна книга? За какво служатъ сандъчетата съ картончетата? Защо е поставенъ номеръ на всѣко картонче? Намѣрете ми картончето на книгата „Захарното момче“ отъ Светославъ Минковъ! Въ сандъчето на коя тема ще диримъ тая книга? Сега намѣрете книгата въ библиотечния шкафъ!

Каталогътъ може да бжде и книга, албомъ и пр. Ако е албомъ, подъ всѣко заглавие се поставятъ и нѣкои рисунки, които да илюстриратъ съдържанието на книгата. Тия рисунки могатъ да бждатъ приготвени и отъ ученицитѣ.

Учителътъ раздава на ученицитѣ нѣколко книги съ „говорящи“ и „нѣми“ названия. Ученицитѣ се убеждаватъ, че всѣка книга си има название. — Може ли по заглавието на книгата да се открие съдържанието? — Привеждатъ се нѣколко случаи. — Какъ ще узнаемъ съдържанието на известна книга, ако по заглавието това не може да се открие? Такива книги се наричатъ нѣми книги.

На децата се раздаватъ книги съ „нѣмо“ съдържание. Ученицитѣ почватъ да разкриватъ съдържанието на книгата по картинитѣ. Отъ рисункитѣ се преминава къмъ отдѣлнитѣ заглавия. Обръща се внимание и на предговора.

Ако съдържанието на книгата не може да се определи нито по рисунките, нито по отделните заглавия и предговора, то ученикът трябва да се приучи въ такъв случай да се обръща за съвет към библиотекаря, на която длъжност се назначава най-добрият ученик въ отделението или училището. Пъкъ може да се запита и учителя на отделението.

Класната библиотека. — Списъкътъ на книгите не трябва да бжде голѣмъ. Достатъчно е за всѣки отдѣлъ да има само по 2—3 книги. Количеството на книгите трябва да прогрессира съ възрастта на учениците. Желателно е и отъ всѣки видъ книга да има по 2—3 екземпляра. Учителътъ трябва да изучи вкуса на всѣки ученикъ и типа на неговото четене. Най-целесъобразно е, за всѣки отдѣленъ типъ ученици да се състави отдѣленъ списъкъ съ прочитни книги. Въ никой случай не бива да се изнасилва интереса и вкуса на децата. Добре е, ако учителътъ, щомъ получи обратно нѣкоя прочетена книга, да предложи на сѣщия ученикъ друга такава, въ съгласие съ типа на четеца.

Дневникъ за извънкласно четене. — Въ III отдѣление учениците се запознаватъ съ *дневника* на извънкласното четене. Учениците отъ по-горните отдѣления и класове сж длъжни да си приготвятъ такъвъ. Той се състои отъ една тетрадка съ следното разпредѣление: дата, когато е започнато да се чете книгата, дата на прочитането, авторъ, название на книгата и кратко съдържание. За да не бждатъ затруднени учениците, разграфирането трябва да стане въ класъ. Учителътъ трябва да покаже на класната стая длъжната на всѣка графа и какъвъ надписъ да ѝ се сложи.

Предаване вкратце съдържанието на книгата не е лесна работа за децата. Върху тоя въпросъ трябва да се обърне особено внимание. Само едно упражнение, за записване съдържанието въ дневника съ помощта на учителя, не е достатъчно. Всѣко изложение на книга трябва да се провѣрва отъ учителя.

Съставяне отзивъ на прочетена книга. — Най-доброто сръдство да се приучи детето да си дава пълень отчетъ за прочетена книга, т. е. критически да възприеме прочетеното, се постига чрезъ писане отзива за тази книга, а това е твърде сериозна работа. Мжчна даже и за възрастните. На практика, съставянето отзивъ за нѣкоя книга е интересно за децата, съ голѣмо удоволствие се извършва и се е получавало добри резултати. За отзивъ трябва да се пристъпи къмъ книга, която е записана въ дневника. Отзивътъ трябва да се пише по следния планъ:

1. Сведения за книгата (авторъ, название, издателъ, цена, страници, година на издаването и пр.).
2. Кратко съдържание.
3. Нашето мнение за книгата.

Първите два въпроса за известна книга сж добре известни на учениците, защото за отзивъ вземаме книга, която е записана въ дневника, т. е. разглеждана. Сега трябва да се пристъпи къмъ трета частъ отъ тази работа, къмъ „Моето мнение за книгата“. Първоначално децата отговарятъ на въпроси: — Кое най-много ви харесва? Кое не ви харесва? На какъвъ стилъ е написана книгата?

Освенъ това, трѣбва да се дава оценка и на техническата страна на книгата: шрифтътъ, илюстрации и хартия.

Стененъ листъ. — За насърчение ученицитъ повече да четатъ, се прави стененъ листъ. На голѣма и дебела книга по хоризонтални линии се написватъ имената на ученицитъ отъ отдѣлението; а вертикално — книгитъ за детски прочитъ. Срещу името на ученика се поставя знакъ, кои отъ посоченитъ книги сж прочетени отъ ученика.

СПИСЪКЪ на книгитъ за извънкласно четене

№ по редъ		Книга на чудесата	Златната рибка	Янко музикантъ	Чичо Томовата колиба	Мъртвия градъ	Синтъ на пустинята	По чужди земи	Тъмня Индия	Чудесата на Северъ	Изгубената сестра
1	Асенъ Стояновъ		×	×			×			×	
2	Борисъ Костовъ						×				
3	Вѣла Генева	×				×		×			
4	Злата Петрова		×								
5	Любенъ Христовъ			×						×	

По тоя листъ всѣки ученикъ може да провѣри какво мѣсто заема срѣдъ другаритъ си по количество на прочетенитъ книги, а това стимулира децата къмъ по-нататъшно и по-активно четене.

Ат. Чешмеджиевъ, учил. инспекторъ

Човѣшката фигура (Изъ практиката ни по рисуване)

Когато детето е постъпило въ училището, преминало е стъпалото на драскането, на безпорядѣка и се вече намира най-малко на стъпалото на опита за порядѣкъ.

Учителтъ знае, че детето съставя човѣшката фигура отъ частични форми, отговарящи на действителността. Той ще има за целъ да се подготви детето да схваща цѣлокупно частичнитъ форми на тѣлото и добре да ги отдѣля и изброява поредно : глава, шия, гърди, коремъ, бедро, пищялъ, стъпало, горна и долна мишница и ржка. Изхождайки отъ детската рисунка, учителтъ, при корекцията на сжщата, ще каже на детето на разбранъ за него езикъ : „Твоята рисунка е хубава, обаче, човѣкътъ нѣма шия, нѣме коремъ; мишницитъ излизатъ не отъ корема, а отъ раменетъ и пр.“ Значи, неговото внимание ще бжде насочено главно

върху цялостното установяване на частичните форми и тяхния редъ — съобразно действителността.

Относно главата, учителят обръща (насочва) вниманието на детето *върху третия прага* (стъпала) на лицето: челния, носния и този на брадата. Учениците ще пропътуват съ пръстъ тѣзи прагове, за да ги схванат и разберат добре. Следъ това се пристъпва къмъ рисуване на различни образи — съ остъръ, дебелъ, кривъ, висящъ и стърчащъ на горе носъ. Рисуватъ се, освенъ това, образи на деца, жени, мъже — съ голѣма малка, остра, овална, разчорлена, четинеста брада и съ гладки, кждрави, дълги, кжси и пр. коси. Съ подобни фигури — рисувани или изрѣзани, трѣбва да бждатъ изпълнени единъ или два листа на блока. Това създава на децата много радостъ и забава; въ съзнанието имъ изпъква бързо едно голѣмо число образи, които сж нѣкога видѣли. Съ тѣзи упражнения по рисуване се схваща леко и бързо първоначалната профилна линия на човѣка, която се скицира, макаръ и просто схематично, и се изгражда и обогатява планомерно една форма на изобразяване. Познава ли учителятъ сжщността на детското творчество, лесно е да се намѣри поощрително въ работата на детето, което минава постепенно въ подробности, безъ да се изпуска изъ предъ видъ общата форма. Както се изисква и налага отъ случая, отдѣлните части трѣбва да бждатъ разработени (оформени) една следъ друга. Не е за препоръчване да се посочи единъ редъ, който да служи за правило при рисуването на чов. фигура. Учителятъ ще се съобразява съ силитъ и способноститъ на децата и ще закрѣгля знанията имъ по рисуване съ известна постепенностъ безъ преждевременно усложняване. Шията, напр., се рисува въ повечето случаи тънка, като плодна дрѣжка. За да се поправи тази грѣшка, ученицитъ се накарватъ да провлѣчатъ дланитъ си отъ ушитъ надолу къмъ шията (врата). По този начинъ ще разбератъ, че шията въ лицевъ изгледъ е много малко по тѣсна отъ главата. Въ профилно положение шията се преценява въ повечето случаи правилно, при все това, при скицирането се явява фалшиво, тъй като на тилната частъ на главата се придава много често изпъкналостъ отговоряща на брадата, поради което шията се продължава като изпъкнала, вмѣсто вдлбната, джга. Пипането на собствената глава довежда децата и въ този случай до познаване истинската форма. Изобщо, формитъ ще се схващатъ по-пълно чрезъ пипане.

Трупътъ се рисува най-често безъ части, безъ да се обръща внимание на дѣленето му на трупъ и тазъ. Тукъ помага едно многократно облѣгане на ржцетъ върху таза, чрезъ което се разпознава мекото (слабинитъ) отъ твърдото (таза) и леката хлътналостъ между тѣхъ. Отъ голѣма полза тукъ е и посочването на децата различни кройки на дрехи.

Краката най-често се рисуватъ не раздѣлени на бедро и пищялъ. За да схванатъ децата тѣзи пречупвания на краката, ще си послужимъ съ разни пози при движения.

По сжщия начинъ се постъпва, за да се опредѣлятъ поддѣленията и формата на мишцата. Обикновено мишцитъ се рисуватъ

кжси, така че ржцетъ поставени на тѣлото едва достигатъ до таза. Това несъотношение се посочва добре на ученицитъ, като се постави ржката подъ мишницата и следъ това „осакатената“ ржка се движи. После ученицитъ се накарватъ да протегнатъ ржката и имъ се посочва, че върховетъ на прѣститъ достигатъ до срѣдата на бедрото.

По-нататкъ се обсъжда „жгловатостъта“ на ставитъ, които се обясняватъ чрезъ накарване ученика да пипа свития лакътъ, за да почувствува върха на джгата. По сжщия начинъ се обяснява и „жгловатостъта“ на колѣнната става.

Много трудности създава изобразяването на *ржката*, обаче, тукъ служи като пжтеводител детската система на изграждане общата форма отъ частични такива, постепенното диференциране.

Въ горнитъ отдѣления и класове могатъ да се засегнатъ при удобенъ случай сжщо и *пропорциитъ на човѣшката фигура*. Ученицитъ се научаватъ да разбиратъ, че голѣмината на възрастния човѣкъ може да бжде опредѣлена и чрезъ дължинитъ на главата. За обяснение на това служи педята, която отговаря приблизително на дължината на главата. На ученицитъ се посочва, че най-важнитъ частични точки на тѣлото сж дадени върху него самото чрезъ особени знаци. Чрезъ последователно пренасяне на педята се опредѣля последователно:

- 1 — Дължината на главата: самата глава
- 2 — дължината на „ : отъ брадата до грѣдн. пжпка (мишн.).
- 3 — дължината на „ : до пжпа (началото на таза).
- 4 — дължината на „ : до срѣдата на тѣлото (долн. тазенъ ржбъ).
- 5 — дължината на „ : до срѣдата на бедрото.
- 6 — дължината на „ : до колѣното.
- 7 — дължината на „ : до срѣдата на пищяла.
- 8 — дължината на „ : до стжпалото.

Това ще ни послужи Понѣкога като приблизително указание за пропорциитъ на човѣшката фигура, обаче, само за указание, а не и за правило — да се рисува съ помощта на точно наложени дължини на главата.

Усѣтътъ за движение и пропорциитъ на човѣшкото тѣло се развиватъ особено добре чрезъ книжната техника въ видъ на градежъ съ частични форми (лентовъ човѣкъ — изрѣзване и лепене на черна и цвѣтна хартия). Наведнажъ се изрѣзватъ по нѣколко еднакви части, които се групиратъ въ различни положения въ хармонични фигури. Напр., ученицитъ изрѣзватъ — 4 глави, 4 тѣла, 4 ржце, 4 крака и пр. и ги съединяватъ въ следнитъ положения: вървещъ човѣкъ, тичашъ, седящъ и скачащъ. По сжщия начинъ и подъ форма на подходящи напжтствия може да се пристжпи и къмъ други упражнения — да се съединятъ на ледоплѣзгачи, футболисти, войници, работници и т. н. Ако частичнитъ форми се направятъ отъ картонъ, вмѣсто отъ хартия, и се съединятъ посредствомъ телени оси, могатъ да се получатъ подвижни кукли, които могатъ да се използватъ добре за сѣнчастъ театъръ.

Човърската фигура като факторъ, който носи движение и животъ, играе важна роля при различнитъ детски игри и играчки.

Кершенщайнеръ, съ направенитъ изследвания на хиляди ученич. рисунки, идва до заключението, че изобразяването на човърската фигура не е по силитъ на децата въ първоначалното училище. Доказано е, обаче, че способността на детето за художествено формодаване може дотолкова да се развие, че и дума не може вече да става за изключване на човърската фигура отъ обучението по рисуване. Човърската фигура означава въ рисуването животъ, а нейното отсъствие отъ рисункитъ на децата — празнота. Децата, безъ изключение, я желаятъ и я рисуватъ и тогава, когато не се иска. Значи, тя е едно естествено явление въ живота на децата. Много естествено, че ние не трѣбва да изискваме оная правилностъ и точностъ, съ която Кершенщайнеръ мѣри детскитъ работи. Щомъ на детето се оставя, въ областта на езика, присъщия му детски изразъ, трѣбва да му се позволи същото и по отношение на картинния изразъ, който върви по същия пътъ на развитие, както и езиковия изразъ.

Ева Илкова,
учителка въ детска градина — София

Детското училище въ България

Въ своето развитие детското училище въ България е изпитало много отъ свѣтовнитъ движения и методи за обновяване на образованието и възпитанието.

Въ него сж отразени новитъ насоки на съвременната образователна теория и практика, но сж приложени само тѣзи отъ тѣхъ, които подходатъ за природата на българчето, носещо по-други качества и заложби отъ тѣзи на романската и германска раси.

Детето е центъръ на образователната работа, която цели да развие сътивата му — да задоволи действителнитъ му нужди отъ активностъ и самодейностъ.

Предъ него се стремятъ да разкриятъ, колкото може по широка свобода на действие, себеконтролъ и творчество, като съзнателно избѣгватъ да му даватъ готови образователни наставления, които водятъ къмъ изгубване на индивидуалността.

По този начинъ въ България се създаде новото детско училище — основано на свободната самодейностъ на детето, диктувано отъ добре разбранитъ и мъдро задоволени негови нужди и интереси.

Опитъ и приложение на тая дейность

Единъ день въ детското училище.

Отъ 8¹/₂ до 9 става посрѣщането на децата въ детското училище. Въ голѣмата и топла стая учителката очаква децата, които при влизането учтиво я поздравляватъ: момченцата — съ козируване, момиченцата — съ поклонъ.

Въ стаята е приятно и весело. Прозорцитѣ сж украсени съ гирлянди отъ цвѣтна хартия, изобразяващи цвѣта и есенни листа. По стениѣ сж окачени ниско картини на птици, цвѣта и животни. Въ стаята има почти всичко, което може да интересува детето презъ есенъта. На малкитѣ масички сж поставени книги за рисуване и кубчета. Въ една делва има мека глина за моделиране. Въ единъ жгълъ сж насѣдали на рогозка нѣколко деца; тѣ шиятъ картони, на които сж гравирани животни, цвѣта и други предмети. Всѣко дете отива тамъ, кждето желае да работи или играе. Това е работа чрезъ игра.

Малкитѣ инженери строятъ отъ дървени тухлички кѣщи и мостове. Художнициѣ отиватъ при маситѣ, кждето има хартии и цвѣтни моливи. Тукъ тѣ рисуватъ цвѣта, листа, гѣби и птици. Едни отъ момиченцата сж задъ паравана при куклитѣ. Тамъ тѣ подреждатъ кукленската кѣща и домакинство.

Други тѣчатъ на малки станчета съ цвѣтно лико. Две руси момченца отиватъ при делвата съ глина. Едното прави ябълки, а другото — гѣби и чушки. „Азъ нося цвѣта и клончета отъ боръ“, вика Милко и отива при пѣсьчника да си прави градинка.

„Варда! Тренъѣтъ идва!“ — викатъ група момченца, които сж на-

редили столчетата едно до друго и тихо пѣятъ пѣсенъта на желѣзницата.

Лилянка е седнала на едно столче и изрѣзва птички отъ гланцова хартия, които ще залепи на картонъ. „Госпожице, нали ластовичкиѣ сж черни и скоро ще отлетятъ?“ — пита тя.

При тезгяха за дърводѣлство Иванчо прави аеропланъ отъ две летви, които се мѣчи да закове на кръстъ. Веселиятъ животъ на децата се разгрѣща напълно, но все пакъ е доста тихо въ стаята. Не се чуватъ силни викове и блѣскания.

Децата се държатъ учтиво. Отъ време на време учителката отива при нѣкои деца и размѣня тихо по нѣколко думи. После продължава да гледа и наблюдава спазва ли се редътъ при играта — работа.

Изведнажъ извиква Васко и го пита: „Какъ мислишъ, въ срѣдата на стаята ли стоеше кончето, когато го взе?“ Той смутено го занаса въ жгѣла.

Въ коридора нѣколко деца сж наредили кекелбани за игра и се прицелватъ.

Часътъ е вече 10¹/₂, децата сж толкова увлѣчени, че не се чува почти никакъвъ шумъ. Тѣ си говорятъ тихо и контролиратъ своитѣ действия.

Учителката е нѣжна въ отношенията се къмъ децата. Съ едни тя се шегува, други окуражава въ започнатата работа, трети заинтересова, четвърти настоятелно моли съ най-ласкави думи да извърши нѣщо. Това нѣжно отношение на учителката създава една топла атмосфера, която е необходима за детската душа.

Когато интересътъ отъ започнатата работа е вече намалѣлъ, учителката дава сигналъ съ устна хармоника. Децата преустановяватъ работата и поставятъ всичко на мѣсто. После измиватъ рѣцетѣ си и сѣдатъ за закуска. Малкиѣ имъ другарчета, дежурни по редъ, сервираѣтъ млѣко и наблюдаватъ добре ли се хранятъ всички.

Следъ свършване на закуската, съ устна хармоника или на пиано учителката свири маршъ. Децата се строятъ и върватъ смѣло, увѣрено подъ такта на музиката. Темпото се мѣнява: ту бавно, ту тихо, ту силно. При всѣка смѣна на музиката се мѣнява и начина на маршируване. Постепенно тѣ преминаватъ къмъ игри, подражавайки на животнитѣ, птицитѣ, бубулечкиѣ, пеперудитѣ, джуджета, ловци и пр.

Когато мускулитѣ сж добре упражнени, започва тиха музика. Децата върватъ тихо; тѣ сж котенца, които стѣпватъ на прѣсти и сѣдатъ на столчетата. Музиката спира, децата си затварятъ очитѣ за почивка. Въ нѣкои училища почивката става на рогозки или одеяла, кждето децата свободно лежатъ съ затворени очи 5—10 минути и слушатъ нѣкоя хубава мелодия на грамофонъ.

Следъ изтичане на времето, учителката бутва едно дете и то става и кукурига. Всички деца се събуждатъ. Учителката пита нѣкои отъ децата, какво имъ е напомнима музиката, какво сж си представили, когато сж слушали. Това прави съ целъ да провѣри всѣко дете какъ разбира и чувствува. Нѣкои интересни отговори

тя отбелязва във една тетрадка, кждето води индивидуална статистика на децата.

Столчетата се нареждат във кръгъ, децата сж седнали и чакатъ прегледа за чистота. Постепенно почва свободниятъ разговоръ. Въпроситъ и разговоритъ сж около работенето презъ деня. Това се прави съ цель да се поощрятъ нѣкои деца, а на други да се направи лека забележка.

Неусѣтно въпроситъ се свеждатъ къмъ приказката на Баба Зима и Баба Есень. Децата слушатъ внимателно съ увлѣчение художествения разказъ. Приказката се свършва, изпѣватъ се нѣколко пѣснички, за да се провѣри, какъ сж усвоени. Ако е останало още време, учителката предава нова пѣсничка въ връзка съ сезона и приказката.

Звънецътъ издрънкава, часътъ е 12 безъ 10 минути. Децата се нареждатъ във кръгъ и пѣятъ пѣсень за сбогомъ, като се ржкватъ съ учителката. После благодарятъ на Бога за всичко добро, което имъ е далъ презъ деня и доволни си отиватъ въ кжщи.

Докато учителката е наблюдавала хода на работата въ детското у-ще, тя си е вече съставила планъ за утрешния день. Обмислила е, на кое утре трѣбва да се спре, на кое незабелязано да наблегне, за да създаде повече здрави, съ инициатива, смѣли и самостоятелни деца.

Д. Първановъ,
с. Брѣстъ (Никополско)

Есенни излети

Колкото е чаровна хубавицата пролѣтъ и се очаква съ репетъ въ душата, не по-малко прелестна е и златокосата есень. Учебната година започва въ такова време, тъкмо когато животътъ въ природата е вече къмъ своя естественъ завършекъ на единъ периодъ на буенъ растежъ и когато очакванитъ отъ всички обилни плодове сж готови да бждатъ прибрани за използване, а самитъ растения се запасаватъ съ онѣзи нѣща, които природата отрежда за продължение съществуването и запазване рода имъ. Ето, това време е най-подходяще за излети въ природата и културата и да се направятъ онѣзи наблюдения, които ще оставятъ трайни представи у децата, за да имъ послужатъ при по-нататъшнитъ класни разработки за разширяване, закржгляване, допълване и оформяване на познанията имъ. Програмата ни повелява: 4 часа седмично да се използватъ за излети и наблюдения. Като се има предвидъ, че учебната година има около 34 седмици и като се извадятъ зимнитъ месеци, презъ които не е благоприятно да се правятъ излети, следва, че презъ годината могатъ да се направятъ около 30 излети по минимумъ два часа единия. А отъ тукъ следва, че и разпредѣлението на времето за излетитъ трѣбва да се съобрази съ горното.

Излишно е да се спирамъ на въпроса за значението и голѣмата полза отъ планомѣрнитъ излети. Това е вече неоспорима

истина. Колкото пъкъ за вътрешния нагонъ у децата къмъ излетитѣ въ природата, това е сжщо още по-голѣма истина. Споменете само, че ще правите излетъ, и неудържимъ избликъ на радостни чувства обзема цѣлото отдѣление (класъ) и всички за мигъ сж готови за тръгване. Ето защо силното желание за приятно прекарване въ природата, въобще вѣнъ отъ учебната стая, трѣбва да се използва за полезни и научни цели. За да бжде, обаче, излетътъ напълно целесъобразенъ и да могатъ децата да набератъ повече системни познания, налага се наблюденията да бждатъ направени по предварително добре обмисленъ планъ отъ учителя. Той, преди всичко, трѣбва да познава добре обектитѣ, които ще се наблюдаватъ. Излетътъ да е добре технически организиранъ, а най-важното и психологически подготвенъ. Интересътъ да бжде съвсемъ непринудено възбуденъ, за да може по-системно да се възприематъ познанията, и запълватъ образователнитѣ празноти. Тукъ детското любопитство трѣбва да се анализира и превърне въ истинска любознателност. Помощта на учителятъ ще се състои повече въ насочване вниманието на ученицитѣ, защото това последното е още еластично, подвижно и скача отъ предметъ на предметъ, безъ да може да опознае и улови зависимостта имъ. Така подготвени, децата се завеждатъ на определеното мѣсто и чрезъ изходяща беседа и ясни въпроси се започва работата. Естествено, че крайниятъ резултатъ ще зависи отъ умѣлото ръководене на наблюденията, което се постига съ яснитѣ въпроси, съобразени съ възрастта и психологическата подготовка на децата. Презъ есенъта най-интересни и полезни сж така нареченитѣ стопанско-културни наблюдения. Тѣ сж изъ ежедневиия животъ и обгръщатъ най-широка областъ изъ всички отрасли на нашето селско стопанство: есенна оранъ, сѣитба, земеделски сѣчива, торене, кукурузоберъ, сливоберъ, гроздоберъ, зеленчуковата градина, овощната градина, скотовѣдство, птицевѣдство, пчеларство и пр. Наистина, колко много впечатления и познания биха добили детскитѣ умове, ако, напр., се заведатъ край едно лозе съ узрѣло грозде и тамъ въ кжса беседа се разгледа и припомни какви важни работи сж извършени въ него отъ пролѣта до сега, за да ни надари то съ толкова обилни, сочни и чудно вкусни плодове, които съ право наричаме „Царе на плодоветѣ“!

Сжщото е и съ пожълтѣлитѣ и натежали дюли, червенитѣ ябълки, чудно обагренитѣ зеленчуци и пр. и пр. Не по-маловажни сж, напримѣръ, наблюденията въ гората. Тамъ различнитѣ дървета съ различно обагренитѣ листа, представятъ чудна есенна картина, която толкова много привлича и занимава художника. Насочване вниманието на децата къмъ подобни картини и приучването имъ да ги съзерцаватъ и се опияняватъ отъ хубоститѣ имъ, спомага твърде много и за развитието на естетическитѣ чувства. А листопадътъ, това интересно явление, ще подтикне къмъ нови въпроси и нови познания.

Прочее, да използваме хубавитѣ есенни дни за излети.

Цвѣтанъ Михайловъ,
учитель въ гр. Видинъ.

Стълбицата

За нея се уловиха много: и които могатъ, и които не могатъ. Първитѣ дадоха резултати, вторитѣ се мжчатъ да догонятъ първитѣ съ вѣрата, че сж скжсали съ слуховото, а работятъ съ нотното пѣние. Искате ли доказателства?

Работникътъ остава съ впечатлението, че ако майсторътъ може свободно да се катери по стълбата и върши работата си; защо да не може да свърши сжщата работа, като има на ржка сжщата стълба? И се улавя на работа. Доволенъ е работникътъ, похвалява го майсторътъ.

Дадената надница на работника не е случайно, а смислено заплащане на труда. Работникътъ знае; че майсторътъ за сжщото време е получилъ нѣколко пжти по-голѣма надница: не се сърди, а схваща разликата. Тя е въ сръжността, въ творчеството. На стълбата трѣбва свободно стоене, съ замахъ ржка; работникътъ нѣма нито едното, нито другото: $\frac{2}{3}$ отъ работното време е ползувалъ, за да се крепи на стълбата, а $\frac{1}{3}$ отъ времето ползувалъ за работата.

Такава е работата и на еднитѣ, и на другитѣ: и които могатъ, и които не могатъ. А стълбата не е голѣма. Тя е съ 7. стжпала. Дето е дума, детето се катери на нея и слиза отъ нея... И се улавятъ на работа. А трѣбва да се знае: който се улавя за нея, трѣбва катеренето и слизането по стълбата да става смѣло, да нѣма губене на времето за пазене на равновесие. Ученикътъ трѣбва да вижда и слуша творци, за да стане кованъ майсторъ. Положениятъ трудъ не трѣбва да бжде възнаграденъ съ нѣколко спечелени съ рискове тонове; не сж нуждни надничари, а творчеството на изпечения трудъ. Трудътъ иска всѣка гънка на пѣсенното творчество да носи размаха, сръжността на художника. Не работници, а ковани майстори на родната пѣсень сж нуждни — целъ, която преследва училището. И трѣбва да се постигне само чрезъ родната пѣсень: кръвта, плътта на детето. А тѣ сж ни нуждни. За тѣхъ се полагатъ грижи и трудъ съ години, за да имаме пѣсенна жетва. До жетвата трѣбва трудъ, смисленъ трудъ, оранъ, сѣитба, влачене, растежъ и едва тогавв идва жетвата. А отдѣлението е готова нива за оранъ. Върху браздитѣ отъ майчинитѣ пѣсни ще се хвърли семето на родната ни пѣсень, съ браната на учительовата сръжностъ и замахъ ще се покрятъ, за да покълнатъ. Не трѣбва да се забравя, че гарванитѣ сж на нивата: следъ ралото събиратъ червеитѣ, следъ сѣитбата — зърната. На нивата застава опитниятъ сѣячъ, за да я засѣе така, че да не остане не засѣта площъ, на която ще покълнатъ плѣвели. Отъ тѣхъ трѣбва да пазимъ родната пѣсень, отъ плѣвелитѣ. Настане ли жетвата, децата събиратъ труда, свиватъ вжжета отъ него, свързватъ снопитѣ — родната пѣсень, която е плътъ отъ плътта и кръвъ отъ кръвта имъ. Тѣ растатъ, класятъ, събиратъ плодътъ за себе си и околнитѣ — чувствуватъ се творци. Стълбицата трѣбва да легне върху народната ни пѣсень.

Работимъ ли така, нѣма да губимъ времето, да хабимъ нервитѣ, нѣма да бждеме учители, а творци, художници, възпитатели на децата, за да станатъ и тѣ творци, художници, възпитатели. Детето учимъ на трудолюбие, дава му се възможность да създава, твори, чувствува се господарь. Въ себе си намира сили, възможности, които даватъ резултатна творческа работа, — реди се въ творчеството, не остяля, а се улавя, вѣрва, че създава, твори, осмисля съществуването си.

Събирането на посѣвитѣ е последна работа. Кърската работа ляга на добитѣка. Човѣкътъ само поставя и слага зърното.

— Влѣзе ли зърното въ хамбара, мое е, — казва народната поговорка. Отъ нея да вземемъ поука.

Преди да пристѣпимъ за стълбицата, нужна е предварителна работа, която не се състои да научимъ детето да пѣе пѣсни, които сж необходими за овладяването на стълбицата, *и такива, които даватъ възможность да се види, че се знае и може*. Едва тогава да се постави зърното въ хамбара — белега на тона върху стълбицата. За година-две пѣсень се заучава, но не се научава — да е плътъ отъ плътѣта и кръвъ отъ кръвъта. На училищната скамейка липсува интимностьта на родителя, скута на майката, които интуитивно всаждатъ у детето пѣсенѣта съ топлота, привързаность. Детето знае и може. Да не се пренебрѣгватъ силитѣ му, а да се даде възможность да ги развихри, не както ние искаме, а както то знае и може. Увѣримъ ли се, че знае и може отъ скамейката, пристѣпяме къмъ стълбицата. Графическото и набелязване нѣма да го смути, а ще го импулсира, за да я овладѣе, защото сме го научили на трудъ. Опознаването на графическия белегъ на тона, нотата се бърже усвоява и разграничава по височина и стойность. Прикачимъ ли родната пѣсень на бележитѣ на тоноветѣ, детето се чувствува господарь на стълбицата и я овладява. То се опира на опита си, на сръчностьта си и манипулира единично и хорово. Нѣколкото опита ни убеждаватъ въ това, че детето може и знае. Извършимъ ли така подготвената работа по пѣнието, предстои ни творческата, онази, за която малцина си даватъ трудъ да я разбератъ — сжщинската работа на пѣнието съ стълбицата. Съ свършването на подготвителната работа се приключва и слуховото пѣние, пристѣпя се къмъ стълбицата. Децата лесно и вѣрно показватъ мѣстото на нотата и нейната стойность: остава доволенъ работникътъ, похвалява го майсторътъ. Работникътъ знае, че майсторътъ за сжщото време е получилъ по-голѣма надница: не се сърди, а схваща, че има разлика. Тя е въ творчеството, сръчностьта, въ сжщинската работа на пѣсенното творчество съ стълбицата.

ХРИСТО К. МИЧЕВЪ,
у-ль въ климат. у-ще
гр. Берковица

РАЗПРЕДЪЛЕНИЕ

на учебния материалъ, който се включва въ центроветъ на интересъ за III отдѣление, разработванъ въ духътъ на цѣлостното обучение

(Продължение отъ кн. II стр. 104)

III. Нашето читалище

- 1 урокъ: Нашето читалище — обществено значение — уредба и управление — приходи и разходи. Идея за строежъ на читалищенъ домъ — набавяне на материали по трудовъ и пастонски начинъ — Бждещи цели.
- 2 урокъ: Умствено събиране и изваждане: $140 + 30 =$ Решаване практически 200 — 60 = Задачи отъ смѣтките на читалището.
- 3 „ Съчинение „Нашето читалище“ — цель, стилна, правописна.
- 4 „ Пренасяне думи на части (изхожда се изъ съчинението „Нашето читалище“)
- 5 „ Тухлитъ на читалището — паралелопипедна форма — предмети съ такава форма.
- 6 „ Изработване предмети съ такава форма: кибритна кутия, пеналъ.
- 7 „ Строеви упражнения — излетъ — многократници на метъра: декаметъръ, хектометъръ, километъръ (изхожда се отъ километрическите знаци).

IV. Нашата млѣкарска кооперация (мандра)

- 1 „ Организация и дейность на нашата мандра — значение за хората въ селото ни. Обработка на млѣкото: кисело млѣко, сирене, масло, кашкавалъ и др.
- 2 „ Умствено събиране и изваждане: $120 + 140 =$; $40 - 120 =$ Изхожда се отъ поупко 2 продажбитъ на млѣкото и млѣчни тѣ продукти.
- 3 „ Изработване отъ дърво, мукава, глина и пластелинъ, предмети на млѣкопреработването.
- 4 „ Овца въ диво състояние, — опитомяване — условия за животъ.

м. декемврий

VIII. Нашата община

1. урокъ: Уредба и управление — общински кметъ — персоналъ, общински съветъ, изборъ на общинските съветници — какъ става демонстрация, длѣжности на общин. съветници — общински сждъ — законъ за опазване полските имоти — четатъ се нѣкои текстове отъ сѣщия законъ.

- 2 Урокъ: Приходи и разходи на общината — общински бюджет — стопански, благоустройствени и просвѣтни мѣроприятия — съзнателни данѣкоплатци.
- 3 „ Поука: Единъ за всички и всички за единъ! Отъ насъ за насъ и родината!
- 4 „ Умствено събиране и изваждане: $136 + 8$; $492 - 8$; (случаи за плащане разни данъци и берии къмъ общината — вземания, давания — решаване практически задачи).
- 5 „ Други учреждения въ центъра на общината: медицински и ветеринарни лѣкари, агрономъ, земеделско училище, зем. и кооп. банки и др. — значението имъ за населението въ общината.
- 6 „ Пжтища между селата на общината: пжтеки, черни пжтища, шосета — значение имъ за населението въ общината.
- 7 „ Поща, телеграфъ, телефонъ — значение — писмовна кореспонденция, — пощенски записи — спестовна каса — бележка и разписка.
- 8 „ Съчинение — писма до близки и познати — адресиране; телеграма — пощенски записъ — бележка и разписка по спестовна каса — демонстрация.
- 9 „ Предмети съ четирижгълна форма: пощенска карта, пликъ, рамка и др.
- 10 „ Изработване предмети съ четирижгълна форма отъ мукава, хартия, глина и пластелинъ.
- 11 „ Умствено събиране и изваждане — усвояване новъ начинъ на бързо пресмѣтане $328 + 99 =$; $124 - 199 =$ и др. (многоименни числа — решаване, практически задачи).
- 12 „ Игри: на телефонъ, поща, тунелъ, гонене топка въ тунелъ, пощово скачане въ дължина безъ засилване (ржков. Добревъ)
- 13 „ Планъ на нашата община — разположение на селището — шосейна мрежа и др. — пѣсъчна карта — чертане карта.
- 14 „ Решаване практически задачи отъ случайтъ; умствено събиране и изваждане на многоименни числа.

IX. Нашата околия

- 1 Урокъ: Съседни общини на нашето селище — нашата околия — околийски центъръ — управление.
- 2 „ Релефъ и карта на нашата околия.
- 3 „ Съобщение между селата на околията и околийския центъръ; кои села въ нашата околия сж свързани съ ж. п. линия.
- 4 „ Други учреждения въ околийския центъръ — значение за населението въ околията.
- 5 „ Поминъкъ на населението въ нашата околия — пазаръ въ околийски центъръ.
- 6 „ Умствено събиране и изваждане — бързо смѣтане въ видъ на игра (преговоръ — упражняване)
- 7 „ Дихателни упражнения — въ форма на игра (ржков. Добревъ)

X. Нашата областъ — нашата татковина

- 1 Урокъ: Съседни на нашата околия — околии въ нашата областъ — областно управление.

- 2 Урокъ: Други учреждения въ областния градъ — значение за населението въ областта.
- 3 „ Съобщение между околийскитѣ центрове и областния градъ.
- 4 „ Други области — нашата татковина — Царство България; по важни рѣки, планини, градове — граници.
- 5 „ Релефъ и карта на нашата татковина — граници, планини, рѣки.
- 6 „ Стихотворенията „Татковина“, „Родина“ — разработка — плавно и изразително четене — наизустяване.
- 7 „ Пѣсни: „Татковина“, (сп. Бълг. у-ль, год. II, кн. 7 и 8) „Децата на България“ (сбирка — Тричковъ), „Роденъ край“ (сп. Педаг. практика — год. 7, „Приветъ, милъ бащинъ край“ (сп. Педаг. практика год. 9, кн. 2.)

м. Януарий

XI. Коледа

- 1 Урокъ: Коледа — голѣмъ народенъ зименъ празникъ — значение за християнитѣ — бѣдни вечеръ — коледна елха и др. Децата изказватъ впечатления си отъ преживяното — цель: устенъ изразъ — устно съчинение „Срещу Коледа“.
- 2 „ Разкази: „Коледна елха“, (сп. Другарче год. 9 кн. 3) „При слънцето“ (нар. приказка — сп. Свѣтулка — год. 30 кн. 4) „Коледна радостъ“ — пакъ тамъ; Стихотворения: „Коледно дърво“ (сп. Д. радостъ, год. 23, кн. 3) „Коледна пѣсенъ“ (сп. Д. Радостъ год. 23 кн. 1). „Коледна елха“ (сп. Свѣтулка год. 30 кн. 5). „Коледари“ (сп. „Свѣтулка“ г. 30 кн. 4). „Коледенъ постъ“ (сп. Д. Радостъ год. 23 кн. 3).
- 3 „ Пѣсни: „Край елхата“ (Сборн. Бърдаревъ), „Ой коледо, мой коледо“, „Коледари“ и „Пѣсенъта на камбанитѣ“ (сп. Педаг. практика год. 2 кн. 3)
- 4 „ Рождението на Исуса Христа.
- 5 „ Стих: „Рождество Христово“ (сп. Другарче, год. 9, кн. 3) — наизустяване.
- 6 „ Писмено събиране и изваждане — безъ преминаване — решаване практически задачи въ връзка съ покупко-продажитѣ за коледнитѣ празници.
- 7 „ Искреностъ — скромностъ — честна дума — другарство — нравоучителна беседа.
- 8 „ Четивото „Другаръ“ — разработка — плавно и изразително четене.
- 9 „ Рисуване и моделиране моменти изъ четивото „Другаръ“.
- 10 „ Репродукция на четивото „Другаръ“ — цели: стилни и правописни — думи съ съмнителна съгласна буква — г. Други такива думи — написването имъ въ стълбецъ.
- 11 „ Заповѣдни изречения (изхожда се отъ четивото „Другаръ“).
- 12 „ Поклонение на мждрецитѣ — Избиване на Витлеемскитѣ деца. — Какъ свърши живота си царъ Иродъ.
- 13 „ Четивото „Звездата“ — плавно и изразително четене — главната мисль, образъ и картина.

- 14 Уромъ: Статийката „Проповѣдь“ — преписване — думи съ съмнителна съгласна буква **д**. — други такива думи — написването имъ въ стълбецъ.
- 15 „ Кръщението на Исуса Христа и нашето кръщение.
- 16 „ Четивото „Срещу водици“ — разработка, плавно и изразително четене.
- 17 „ Проповѣдь на планината — силата на Христовото слово.
- 18 „ Четивото „Ленивата невѣста“ — разработка — плавно и изразително четене.
- 19 „ Драматизиране, моделиране и рисуване — моменти изъ четивото „Ленивата невѣста“.
- 20 „ Писмено събиране и изваждане съ преминаване — решаване прости и сложни практически задачи.

II. УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ

Николай Вълевъ — София.

3. Денчо Марчевски

Когато спремъ погледъ върху неговото творчество, ние не можемъ да не останемъ приятно изненадани отъ необикновеното му трудолюбие. Несломима упоритостъ и най-черенъ трудъ сж неотлъчнитѣ съпътници на неговия животъ. Въ продължение на 15 години той напечата толкова много книги, че неволно се запитваме, кога е можалъ да ги напише.

Роденъ въ малкото балканско градче Дръново презъ 1893 год., той е прекаралъ детинството си въ една сръда, която му вдъхва голѣма обичъ къмъ сиромашкитѣ деца, чийто животъ по-късно изобразява въ своитѣ разкази и повести.

За голѣма частъ отъ нашитѣ младежи, които сж настроени по-идеалистично, има едно поприще, гдето е и естественото имъ мѣсто, опредѣлено отъ сждбата: да учителствуватъ, за да се прехранватъ, и за да задоволятъ една своя вътрешна потрѣба — да работятъ за по-нещастнитѣ, по-долнитѣ и отритнати отъ живота — тѣхъ да утешатъ, тѣхъ да обнадеждатъ и да ги просвѣтятъ.

И Денчо Марчевски завършва висшия педагогически курсъ въ гр. Русе, после учителствува въ с. Ликъ — Врачанско, с. Борованъ — Бѣло-Слатинско, и въ образцовитѣ прогимназии при учителскитѣ институти въ Варна и София. Следъ закриването имъ остава учителъ въ софийскитѣ прогимназии. Презъ войнитѣ участвува като запасенъ офицеръ.

Многодикиятъ животъ съ своитѣ радости и скърби се разкрива предъ него и той не може да отбѣгне да го наблюдава и съзерцава

такъв, какъвто си е всъщност. Преди всичко, обаче, живота на училището и детето. И въ тая област е силен, поне въ досегашното си писателствуване. От друга страна, мъката, страданията и лишенията, които тежат надъ беднитъ и немощнитъ, го вдъхновяватъ да напише хубави работи, съ ценни възпитателни елементи. Въпрѣки всичко, той събужда въ нашитъ души свѣтла вѣра и хубави надежди. И друго — скромност и нито поменъ отъ опасни самовнушения и писателски амбиции. Никога и предъ никого не се натрапва. Писателското дѣло за него не е нито целъ, нито пъкъ сръдство, а самопроизволни излъчвания на по-интензивни преживявания и размишления върху настояще и минало, животъ и училище, учители и деца. И пиештъ, както го чувствува или мисли. Нѣма маниерничене, нито пъкъ особени усилия за създаване свой самобитенъ езикъ и стилъ. Всичко е непринудено и толкова безискуствено. Разказва простичко и лекичко, за да може да го разбере всѣки читателъ.

Най-напредъ е печатилъ въ сп. „Наши дни“, ред. Ант. Страхимировъ, участвува въ „Литературенъ сборникъ на неизвестнитъ“ и въ сборникъ „Факля“. Сжщевременно започва усилена писателска дейност и ни дава доста книги: детски, юношески, изъ учителския животъ, художествено-исторически и педагогически.

Детско-юношескитъ му творби намиратъ мѣсто въ различнитъ списания или ги издава въ отдѣлни книжки: „Писма до моитъ малки приятели“ и „Самички“, които ни правятъ впечатление не толкова съ интереснитъ си сюжети, колкото съ лекия езикъ, напълно достъпенъ за децата, „Лястовиче гнѣздо“ — малки пиески, „Чудото на пролѣтѣта“ — хубава оперетка, представена на много училищни сцени. Отъ тия първи трудове, въ които изпробва своитъ творчески възможности, той преминава на юношеския романъ, та написва „По бѣлия свѣтъ“. Животътъ на момченцето Петъръ, чичо Янъ и кученцето Мими протича въ тежка и жестока борба за парче хлѣбъ. Вsrѣдъ лишенията и негодитъ на скитничеството отъ градъ на градъ се ражда взаимната имъ обичъ и се създаватъ връзки помежду имъ, достатъчно силни, за да ги подкрепятъ въ усилни дни. Малкиятъ Петъръ успѣва да изплава изъ низинитъ и да стане прочутъ артистъ само благодарение на своето трудолюбие и неотклонно преследване на поставената целъ. Неговата амбиция и безропотно, обаче, съзнателно понасяне всичкитъ страдания накрая се последватъ отъ хубави успѣхи, които ни сочатъ истинския и правиленъ пѣтъ за преуспѣване въ живота. Романътъ „По бѣлия свѣтъ“ е интересенъ за малкитъ читатели. Тѣ се трогватъ отъ страданията на цирковитъ артисти, но авторътъ не ги оставя подъ тежкото и угнетително въздействие на тия страдания, защото се убеждаватъ, че животътъ може да се победи, стига само да се трудимъ, да постоимъ и да се боримъ.

Интересна е и малката повесть „Орлитъ отъ северъ“, защото представя сподучливъ опитъ да се проникне въ душитъ на децата по време на Освободителната руско-турска война. Сами неволни свидетели на бунтовническата дейност на своитъ бащи, тѣ се вдъхновяватъ отъ героичнитъ имъ дѣла, а въ малкитъ имъ сърдца е трепвала готовността имъ и тѣ да принесатъ своята данъ въ борбата за освобождението на Родията. Въ епичнитъ боеве при Шипка, редомъ съ нашитъ опъл-

ченци и храбрите руски войски, взематъ участие и деца; тѣ сж въ помощъ на изнемогващите борци. Възпитателното значение на тази хубава книга не подлежи на никакво съмнение. Въ борбата си за съществуване народътъ, като цѣлостъ, разчита на жертви отъ страна на всички свои чѣда — възрастни и деца.

Като детско-юношески писателъ Денчо Марчевски е истински реалистъ. Той не разработва никакви приказки, а черпи своите сюжети направо отъ действителността, такава каквато е, като винаги търси възпитателни елементи. И въ това отношение той е винаги въ помощъ на учителството. Единъ свѣтълъ погледъ и здравъ оптимизъмъ, който подхранва, а не развращава детската фантазия, и ни запознава съ истинския животъ съ всичките му положителни и отрицателни прояви, които следватъ човѣка.

Но Денчо Марчевски познава отлично и живота на нашето учителство. За това свидетелствуватъ многобройните му разкази, прѣснати изъ педагогическите списания. Той издаде и прекрасната повестъ „На село“, която на времето мина незабелязано отъ литературната критика, но намѣри най-широкъ приемъ всрѣдъ учителството и се изчерпа набързо. Тя е една отъ най-сърдечните му книги. Тиха пѣсень на безгрижната младостъ, която се носи на крилетъ на своите мечти, но гине всрѣдъ нерадостните дни на село. Една любовъ, която сближава две сърдца — едното, едва пробудило се за животъ и щастие, а другото — познало отдавна черните грижи и несгоди на учителствуването. Интересно, тая книга нѣма особена фабула, нѣма нѣкоя идея, нѣма и очертани образи, обаче, има животъ, радости и страдания и, преди всичко, правдивостъ. Никаква предвзетостъ, като че ли четемъ дневника на двама влюбени, които вписватъ още въ момента своите най-интимни преживявания. И толкова вѣрно е изобразена и разказана любовта съ всичките ѝ естествени прояви и реакции. „На село“ е най-хубавата книга изъ живота на българския учителъ. Прочетете я и ще се убедите! Нито „Селото Чукувей“ отъ Ив. Карановски, нито „Рибена костъ“ отъ Ст. Чилингировъ могатъ да ѝ сперничатъ по вѣрното и художествено възпроизвеждане на учителския животъ.

Но Денчо Марчевски прави завой. Той се отклонява отъ естествения си пътъ, по който би трѣбвало да върви и въ бѣдеше, изоставя една областъ, отъ която има най-живи и най-хубави впечатления — живота на училището, учителя и децата, и се впуска да пише съ особена лекота исторически разкази и повести. Книгоиздателство „Древна България“ го прави свой постояненъ сътрудникъ и му отпечатва въ отдѣлни книжки разказите, повече отъ 15: „Първоучителтъ“, „Овчарьтъ. предводителъ“, „Овчарьтъ-царь“, „Кракра“, „Презъ вѣкове“, „Зибилъ“, „Освобождение“ и др. и повестите: „Свѣтълъ пътъ“, „Патриархъ Ефтимий“, „Въ ранни зори“ и „Последниятъ ханъ“. Тази обилна литература може да има всѣкакво друго значение, но не ще допринесе нѣщо за утвърждаването му като истински голѣмъ писателъ. Не че историческите му разкази и повести сж лоши, но въ тяхъ не се чувствуватъ достатъчно усиления на писателя, който има за цѣль да постигне нѣкои особени успѣхи по отношение създаването на свой оригиналенъ езикъ и стилъ, пълно и изчерпателно познаване

миналото и да се вникне въ неговитѣ най-характерни особености, които сж отличителни за всѣка отдѣлна епоха. Тукъ ни идва на умъ, колко нѣща сж необходими, за да бжде на висотата си историческия писателъ: огромни и изчерпателни познания върху историческия животъ и събития, както и върху състоянието на съответната духовна и материална култура. Класически е случаятъ съ Густавъ Флоберъ, който, преди да напише своя великолепенъ романъ „Саламбо“, посещава развалинитѣ на Картагенъ, преравя цѣлата историческа литература по въпроса, проучва старинитѣ изъ различнитѣ музеи и то съ години. Подобенъ е случаятъ и съ Левъ Н. Толстой, който се подготвя продължително време, за да напише романа „Война и миръ“. Вѣрно е, че нашата млада историческа литература не може да отговори на много нужди и интереси на нашия писателъ, и затова нашата историческа балетристика не стои на нуждната висота.

И Денчо Марчевски плаща данъ на модното увлѣчение, но и той не постига нѣкои особени успѣхи. По-интересни и съ известни художествени качества сж книгитѣ му: „Кракра“, „Първоучителтъ“, „Патриархъ Ефтимий“ и „По свѣтъль пжтъ“.

Обаче, като педагогически писателъ, той има своитѣ голѣми заслуги къмъ прогимназиалнитѣ учители по родния езикъ. Едва ли има нѣкой отъ тѣхъ, който да не си служи съ неговитѣ „Писменитѣ упражнения въ прогимназията“ и „Обучението по граматика“. Бѣхме като майстори безъ инструменти. И сега постоянно четемъ изъ педагогическитѣ списания статии; четемъ и методики, но въ края на краищата пакъ се обръщаме къмъ неговитѣ „Писменитѣ...“ и „Обучението по граматика“. Но той даде и помагало по четене. Сжщевременно е и авторъ на христоматии и граматики.

Неуморимъ и постояненъ лекторъ на учителски конференции, той показва, що може и какъ да се направи, за да се разведри душната атмосфера при обучението по родния езикъ. Трѣбва да се отбележи едно, че Денчо Марчевски е единъ отъ малцината наши педагози, който не се поддава на моднитѣ педагогически течения. Нашето училище самъ му подсказва вѣрния и сигуренъ пжтъ, за да го покаже на всѣки, който желае да бжде полезенъ на своитѣ ученици. Неговата педагогическа дейность е най-ценната му заслуга къмъ българското училище. Той може да бжде самовластенъ господаръ въ тази областъ.

Въ заключение трѣбва да кажемъ, че той върви по два пжтя: тоя на педагога и другия на писателя. До сега е тъй. Не е ли, обаче, време да трѣгне само по единия, за да избѣгне раздвоението и прѣскането на сили? Или педагогъ или писателъ. Той е амбициозенъ, даровитъ и работливъ, защо се раздвоява? А може и трѣбва да остави трайни следи или като педагогъ или като писателъ....

III. БЕЛЕТРИСТИКА

Пакъ раздѣлени

На моя съпругъ — учителъ

Отиде си, остави ме тогава безутешна....
Угаснало небе, сподавенъ мракъ и самота
надвиснаха въ душата ми, и страшна тегота
на прага у дома съ разтворени ржце ме среща.

Ала проточиха се дни следъ дни — безцвѣтна низа,
обгърнаха ме грижи, всѣкидневие и тлѣнь,
и споменътъ за тебъ, дълбоко въ мене съкровенъ,
притихналъ бѣ въ тжга, отъ безнадеждие пронизанъ.

Но ето, ти се върна пакъ, ти пакъ дойде при мене —
и пакъ въ сърдцето ми събудено разцѣвнаха цвѣтя,
и пакъ припламна лудо въ гръдъта ми любовта,
и ето пакъ къмъ тебе сж ржцетѣ ми прострѣни.

Разстила бавно вечеренъ покой надежди трепнали,
тихъ здрачъ крила нишй, протяженъ звънъ отеква плахо....
Надъ менъ и тебъ сждбата ревностно чертай разлжжа пакъ,
но ти защо напраздно будишъ въ мене блѣнове изчезнали?

Ти пакъ се върна, за да ме оставишъ пакъ въ тревога,
ти пакъ запали въ менъ пожаръ, събуди пакъ мечти.
Но чуй ме, тази сждба горчива страшно ме гнети,
и своя жребий да понасямъ, вѣрвай, вече не мога.

с. Щипско

Мара Ив. Войчева

САМА

— Мини прѣко по пжтеката, учителю! Все нагорѣ! Азъ ще карамъ поляка по ши-рокия пжтъ.

Коларьтъ скочи отъ колата, подвижна на конетъ, и тѣ запрѣхтѣха по стрѣмни-ната.

Димовъ влѣзе въ пжтеката. Слабичкъ, двадесетъ и петъ годишенъ момъкъ съ свѣтли очи и руса коса, обърната назадъ. Облѣченъ бѣше чисто, спретнато. По глад-кото му обрѣснато лице не се виждаше нито една бръчка. Очитъ му гледаха спо-койно, самоувѣрено. Виждаше се, че не за първи пжтъ прекосва хълмове и долища. Отби се въ страни, погали напуканата кора

на старъ джбъ и пакъ закрачи нагоре бавно, съ широки крачки, както вървятъ планинцитѣ.

Пжтеката го изведе на малка поляна. Наоколо тъмнѣеше ста-рата джбова гора. Въ лѣво, презъ широкъ прорѣзъ, свѣтлѣеше есен-ното небе като моминска забрадка надъ засмѣно розово лице. Това бѣха бѣлитѣ стени и червени покриви на малки, селски кжшурки, нака-цали по отсрещния хълмъ.

Димовъ остана за минута прехласнатъ. Радостъ бликна въ гър-дитъ му. Не се стѣргѣ. Метна глава назадъ, провикна се. Три пжти му отвърна ехото и заглѣхна татъкъ изъ дълбокия долъ. И ето, отъ къмъ високата гора се понесе другъ гласъ — мекъ и звѣнливъ. Го-рата го погълна, предаде го на срещния ридъ.

— Ехо-о-о!

Не заглѣхналъ още женскиятъ гласъ, ето че се емнаха като ор-лякъ птички множество детски гласчета, прелетѣха и тѣ и се стопиха въ далечната синева нататъкъ надъ селото. Докато Димовъ се обърне, изъ гората изкочи русокоса девойка, облѣчена въ червена рокля. Задъ девойката тичаха въ превара орлякъ запѣхтѣни момчета и мо-мичета. Като видѣ непознатия момъкъ, девойката отведнажъ се сѣрѣ. Децата се струпаха задъ нея, попадаха по тревата, сборичкаха се. Учителката остана права между тѣхъ и се усмихна смутено.

— Добъръ день!

— Добъръ день! Позволявамъ си да ви се представя: Борисъ Димовъ, новиятъ учителъ.

— Новиятъ учителъ! Деца, чухте ли? Най-после, пристигна и новиятъ учителъ! Ура-а-а!

— Ура-а-а!

За мигъ децата заскачаха около Димова съ разискрени очи. А той протегна ржце, и гласътъ му се понесе надъ общата врѣва въ играва пѣсень:

„Катъ войници на редици
да вървимъ ний редъ по редъ!“

Глъчката бързо стихна. Явно бѣше, че децата за първи пътъ чуваха тази пѣсень. Но когато Димовъ, все тъй усмихнатъ, повтори пѣсенъта, заобаждаха се отдѣлни гласчета, следъ тѣхъ и други, и други. Не минаха десетъ минути, гората екна отъ буйната пѣсень, съ която новиятъ учителъ поведе децата къмъ село.

— Каруцарътъ ме чака нѣкъде долу, — можа да обясни Димовъ на слисаната учителка, която тръгна редомъ съ него. — Не дочухъ вашето малко име!

— Магда. Магдалина Вълкова. Седемъ години откакъ съмъ тукъ. Стариятъ колега излѣзе въ пенсия. Вие ще го замѣстите.

— Следъ двадесетъ и петъ години и мене ще замѣсти нѣкой, — усмихна се Димовъ.

— Много е рано още! — засмѣ се Магда. — Отъ кжде идете?

— Отъ далече. . .

И той разказа накжсо за себе си.

*

Едва се бѣха изминали две седмици, откакъ Димовъ пристигна въ село, и вече успѣха да пребродятъ всѣко кѣтче изъ околността. Тѣ никога не се уморяваха. Задъ селото се разстилаше полето, въ лѣво тъмнѣеше гората: кждето и да отидатъ, все е добре. Магда непринудено разказваше за всичко, което бѣ преживѣла презъ седемтѣ години на своето учителствуване. Седемъ години! За нея тѣ бѣха минали като седемъ дни. Нейнитѣ мисли, чувствата ѝ бѣха погълнати отъ грижи по децата.

— Не ми остана време да помисля за себе си.

Димовъ недовѣрчиво я погледна. Такава млада, красива, първава като сърна!

— Никога ли не сте пожелали да напуснете това селце?

— Никога!

— Но животътъ въ града, напимѣръ. . .

Тя се спрѣ за минута въ края на гората. Тѣменъ облакъ засѣнчи блѣсъка на нейнитѣ очи.

— Познахъ и другия животъ. Слава Богу, че на време се опомнихъ.

— Раната на сърдцето ми! — засмѣ се Магда. — Ето, вашитѣ мисли сж на погрѣшенъ пътъ! Та ако съмъ се скрила въ това планинско село, нима то означава бѣгство отъ живота, бѣгство отъ любовта, за която вие сега мислите? Нима и тукъ не може да дойде она, когото тъй дълго съмъ очаквала?

— Но ако не дойде?

— Той ще дойде! Скроменъ, тихъ, преданъ на своята работа въ училище, какъвто бѣше моятъ баща. Азъ ще го следвамъ безропотно, както правѣше майка ми.

Димовъ срещна погледа на нейнитѣ разискрени очи.

— Сега разбирамъ защо децата съ такава радостъ ви посрѣщатъ навсѣкжде!

— Заради мене и васъ обикнаха! — засмѣ се Магда.

— Вие ли имъ пошепнахте?

— Не, тѣ сами почувствуваха, че ще имъ дадете онова, което азъ имъ давамъ . . . дори много повече отъ мене. Тѣ ви обикнаха, защото . . .

— И тѣхната учителка ме обикна!

Девојката смѣло протегна ръка.

— Докакахъ! Майко, защо не си тука да го видишъ.

После тя побѣгна нататъкъ по цѣтеката. Гласътъ ѝ прозвѣнтъ като камбана въ празнично утро:

— Хайде, стигни ме, ако можешъ!

*

Студениятъ вѣтъръ свирѣше въ комина на училището.

— Време е да поставимъ печки! — обади се Димовъ, седналъ до прозореца въ учителската стая. — Зима иде.

— Обичамъ зимата! — възкликна Магда. — Случва се понякога да навали толкова много снѣгъ, че затрупва пѣтя за града, и ние тука оставаме сами, откъснати отъ свѣта. Никой не може да излѣзе вънъ отъ селото. Мжжетъ по цѣлъ день пухтятъ около огнищата, или отжпкватъ дълбоки пѣтеки къмъ кръчмитѣ. Въ такива дни моята топла стаичка. . . Но защо да ти разказвамъ! Ще имаме много време да се порадваме на снѣжната зима.

— Мила! Презъ дългитѣ зимни вечери ние ще четемъ, ще работимъ!

— Тогава азъ ще ти покажа. . .

Нѣкой затропа вънъ въ ходника.

— Учителю, поща!

Общинскиятъ пазачъ проврѣ ръка презъ вратата и подаде една книга и писмо. Магда съ любопитство разкжса обвивката и запрелистя новата книжка отъ голѣмо литературно списание. Изведнажъ тя скочи въ учудване.

— Борисе, твоего име! Вижъ, разказъ отъ Борисъ Димовъ.

Димовъ смутено наведе очи.

— Два месеца откакъ се срещнахме, толкова нѣща си казахме, а за това мълчишъ!

— Този е първиятъ мой голѣмъ разказъ, Магдо.

Димовъ пое книжката съ треперяща ръка. Зачетоха глава до глава. Забравиха за децата, които прииждаха въ училищния дворъ.

— Но разказътъ ти е чудесенъ! — първа вдигна пламнало лице Магда.

— Каква простота въ израза, каква сърдечностъ! А писмото! Прочети го!

Димовъ разкжса плика.

— Отъ единъ далеченъ роднина, редакторъ на всѣкидневникъ въ София. Но слушай!

Той зачете писмото съ свѣтнали отъ радостъ очи:

„Изненаданъ съмъ. Трѣбва да чуешъ, съ какъвъ възторгъ говори за твоя разказъ главниятъ редакторъ на списанието. Искать теа

види. Сжщо и азъ. Бележките ти за село сж добри. Ще ги помѣстя. Можешъ да ми бждешъ много полезенъ. Около мене се събиратъ толкова младежи! Защо да не дойдешъ и ти? Тъкмо сега имамъ нужда отъ помощникъ. Останешъ ли въ село, лишешъ отъ възможността да се учишъ, ще се похабишъ. Познавамъ твоите стремежи. Всѣко лѣто обикаляшъ изъ София да си търсишъ работа. Ето, най-после, случаятъ те вика насамъ. Прехраната е осигурена. Тръгни смѣло, не се бави!

Димовъ остана за минута неподвиженъ, бледъ.

— София! Моята мечта! Библиотеки, редакции, театръ, музика! Да се впуснешъ въ вихъра на съвсемъ новъ животъ, пъленъ съ напрежение и трепетъ, да работишъ и да чакашъ победа. Наистина, какво щастие!

— Наистина какво щастие!

Мжка проплака въ гласа на Магда. Димовъ сепнато се обърна. Забравилъ бѣше за минута своята другарка.

— Ти ще дойдешъ съ мене, Магдо!

— Азъ?

— Ще се оженимъ, ще наемемъ малка стаичка, ще работимъ!

— А майка ми, братчето, моята сестра, гимназистката? Кой ще се грижи за тяхъ? Нали тѣ на мене очакватъ? Не, не мога да напустина селото.

— Но, въ такъвъ случай, и азъ не мога да замина.

— Що думашъ, Борисе? — обърна се бързо Магда. — Ти ще заминешъ! Ти трѣбва да заминешъ!

— Но азъ не мога да те оставя! Ето каква била твоята обичъ!

— Моята обичъ!...

По устните ѝ пробѣгна болезнена усмивка.

— Моята обичъ! — повтори тя унесено, като се хвана за ржба на масата. — Ако ти знаеше... Тъкмо заради моята обичъ ти трѣбва да заминешъ!

— Не те разбирамъ!

— Азъ виждамъ твоя пжтъ да лжкатуши далече напредъ по широкия свѣтъ. За мене е ясно, че нѣма сила, която да те спре.

— Дори и твоята обичъ?

— Дори и тя. Зашото, ако сега те спра, презъ цѣлъ животъ ще живѣешъ съ мисълта за онова, което си загубилъ... и ще страдашъ. Дори и да имашъ сила да понасяшъ живота въ село, съ нацията радостъ ще бжде свършено. Пожали ме, мили, иди си!

— Но какво ще стане съ тебе?

— Ще живѣя съ спомена за хубавите наши дни. Азъ и това не очаквахъ да получа отъ живота!

Екливиятъ гласъ на звънеца ги накара да трепнатъ. Магда бързо излѣзе да нареди децата. Димовъ смачка писмото на редактора, захвърли го. После бързо се наведе, оправя смачканата книжка и я сложи въ джоба си.

*

Магда чакаше край село, при пжтеката. Свита, мълчалива, тя подаде ржка на Димова. Двамата бавно закрачиха нагоре.

Студеният вѣтъръ брулѣше последнитѣ сгърчени листа отъ клонетѣ на дърветата. По небето се влачеха тежки сиви облаци. Колкото по-нагоре се виеше пжтеката, толкова по-силно се чувствуваше вѣтърътъ, засвирилъ изъ глѣхналата гора. Ето я и поляната, кждето Магда за първи пжтъ видѣ новия учителъ. Гола поляна, по която бѣха попадали жълтитѣ сълзи на късна есенъ.

— Стига до тукъ! — съ усилие пошепна Димовъ. — Студено е, трѣбва да се върнемъ.

Магда поpriteгна шала около главата си. Лицето ѝ, бледо, отслабнало, се загуби въ черна рамка.

— Ние можехме да бждемъ щастливи, — заговори бавно Димовъ.

— Не, не говори! — прѣсече го Магда, — всичко е премислено, всичко е казано. Отъ сърдце ти пожелавамъ успѣхъ въ работата! Помни, че само въ нея ще намѣришъ трайна радостъ. Върви!

Ржцетѣ ѝ треперѣха въ неговитѣ. Той отново се опита да говори. Магда постави ржка на устнитѣ му.

— Умолявамъ те, върви!

Отъ горния край на поляната Димовъ размахаша шапка. Вѣтърътъ разроши буйната му коса. Минута още, и пжтеката опустѣ.

— Свърши се приказката...

Магда погледна тъмната оголѣла гора, погледна тежкитѣ сиви облаци, вслуша се въ зловещия вой на вѣтъра, и отведнажъ мжка сграбчи сърдцето ѝ.

— Пакъ сама... О, Боже!

Свита, потрѣпнала отъ студъ, младата учителка закричи надолу по стръмната пжтека къмъ село. Вѣтърътъ я блѣсна въ гърба и изсила върху нея купъ сухи листа.

IV. ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Вѣра Илкова,
учителка въ детска градина — София

Лекция по гимнастика за малки деца

Мина времето, когато тѣлесното възпитание за малки деца се поставяше въ тѣсни рамки и възпитанието се състоеше само въ скучни безъ движение игри и забави.

Днесъ лѣкарътъ и педагогътъ препорѣчватъ най-свободни и най-интензивни движения за малкитѣ палавци. Голѣмо значение се отдава на тѣлесното възпитание за малки деца. Много дефекти въ устройството на тѣлото, които по-късно мжчно биха се премахнали, чрезъ правилнитѣ хармонични упражнения, дадени въ видъ на забави, бихме могли да ги предотвратимъ.

Не е достатъчно само да запознаемъ децата съ заобикалящия свѣтъ или пъкъ да преуморимъ тѣхнитѣ ржцици съ всевъзможни претрупани работи. Преди всичко, трѣбва да ги направимъ положителни и щастливи хора, а за да бждатъ такива, трѣбва да спомогнемъ за добрия развой на здравното устройство

на тѣлото. Само въ такова тѣло би се формирала здрава и възвишена душа.

За какво сж на малкитѣ птички пробнитѣ летения, за какво сж забавнитѣ борби и игри у младитѣ животни? Нѣматъ ли сжщата цель да подпомогнатъ правилното и естествено развитие на организма? За малкото дете това сж свободнитѣ тѣлесни упражнения (подъ форма на забава), които постепенно и незабелязано срѣдъ радости ще усилятъ и развиватъ неговиятъ организъмъ и ще го подготвятъ за живота.

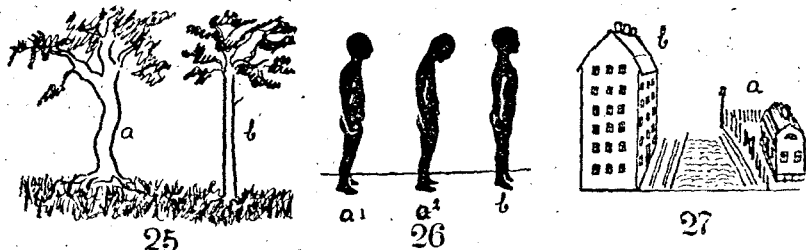
Ако искаме да имаме понятие, съ какво се забавляватъ децата отъ дадена възраст, потрѣбно е да имъ се даде свобода, безразлично кжде ще бжде тя: на игрището, въ гимнастичната зала или въ детската стая. Ще се убедимъ, че за тѣхъ е потрѣбно движение, за което нѣма граници, подобно на тѣхнитѣ желанія и фантазия, съ помощта на която превръщатъ полето въ езеро, количката въ автомобилъ или аеропланъ и пр., въ зависимост отъ настроението си.

Едно отъ важнитѣ правила за правилната и рационална гимнастика за малки деца е да се вземе подъ внимание психо-физичното развитие на детето за дадена възраст. Въ промеждутъка отъ 6—9 год. децата минаватъ единъ периодъ на движения, чрезъ които постепенно и несъзнателно преминаватъ отъ забавна гимнастика (упражнения) къмъ систематизирана такава, дадена подъ команда.

Всѣко нѣщо, което нѣма връзка съ детската душа и не произлиза отъ заинтересоваността на детето, нѣма нуждната стойностъ. Това общо правило трѣбва да прилагаме при физическото възпитание. Физическото възпитание трѣбва да върви ржка за ржка съ духовното такова. Единствена фантазията може да подбуди и задържи малкото дете въ движение. Затова презъ тази възраст трѣбва да използва подръжателната фантазия за гимнастиката.

Образитѣ, на които детето подражава, взимаме отъ действителността. Примѣри:

Упражнения — забава за изправена стойка.

25-а. Криво дърво — съответствува на лоша стойка.

25-б. Право дърво — съответствува на добра стойка. Сжщото следва и въ следидущитѣ номера (примѣри).

26-а-б-в. Стойка на старъ дѣдо — стара баба — младо момче.

28. Подражание на пѣнето на пѣтеля. Гордата му стойка при

кукуригането му; същото може да се приложи и съвпъкване на крилата.

31—32. Увѣхнало цвѣте — нѣма добра изправена стойка.

32. Свежо цвѣте — изправена стойка.

33—34. Представяватъ сжщитѣ моменти на стегнато и отпуснато положение.

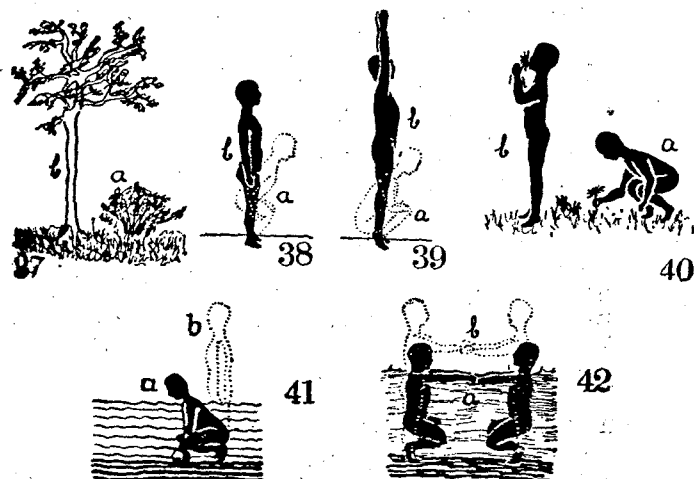
Стойка на лебедъ — обикновена и горда такава.

35—36. Премръзнало птиче — сжщото стоплено отъ лжчитѣ на слънцето.

37. Храстъ — високо дърво.

Джуджета — гиганти.

Да беремъ цвѣтя, за да ги миришемъ!

Гимнастичната лекция за малки деца трѣбва да бжде дадена подъ форма на забава-игра безъ заповѣднически тонъ, съ единъ любезенъ маниеръ, при който да се чувствува, че и учителката се забавлява съ тѣхъ.

Упражненията да сж характерни, живи и краткотрайни, въ противенъ случай тѣ биха били досадни за децата.

Не безъ значение е казано, че детето се учи неусѣтно презъ училищния периодъ почти толкова чрезъ игри и забави, колкото и отъ работата въ класъ.

Идушата книжка ще дадемъ и други упражнения отъ по-дражжелна гимнастика.

Генчо Червенковъ

Писане въ I отдѣление

— — — „Чрезъ писането детето до-
кажда до едно свършено владѣне на ези-
ка. То го води къмъ самоосвобождение —
благодарение нему, дава изразъ на своя
духовенъ животъ предъ себе си и предъ
другитѣ.

Когато разграничаваме говора на „оби-
кновено брътвене“ и „изисканъ говоръ“,
така сжщо познаваме два вида писане: „мърт-
во, безлично писмено излагане“ и писане,
което чрезъ своитѣ условни знаци говори
за много нѣща. Въ тоя си видъ то свиде-
телствува за духовното съдържание, вели-
чието, прелестъта на личността и още —
за нейното отношение къмъ свѣта и проблемитѣ на живота. Дългъ на
училището е — да свиква питомцитѣ си на такова писмено излагане“. — —

(Георгъ Паулъ).

1.

Какъ пишеха първацитѣ на единъ учителъ въ Мюнхенското
опитно училище.

Преди години обикаляхъ новитѣ опитни училища въ Германия.
Спрѣхъ въ Мюнхенъ и почнахъ редовно да посещавамъ опитното учи-
лище на ул. Хоенцолеръ. Натъкнахъ се на единъ учителъ, който оби-
чаше отъ сърдце децата и се бѣ предалъ всецѣло на работата си.

Имаше първо отдѣление и обучаваше малкитѣ първаци на четмо-
писъ по аналитичния методъ на Лай.

Когато го посетихъ за първи пжтъ, бѣха изминали около три
месеца отъ началото на учебната година, а децата му пишеха вече
думи, изречения, разказчета, безъ да сж упражнявали отдѣлни букви.

... Августското слънце огрѣваше просторната стая на първа-
цитѣ. По стенигѣ висѣха „само петъ-шестъ“ художествени картини изъ
живота на малкитѣ, предадени по детски маниеръ. (За отбелязване е,
че въ германскитѣ училища се избѣгва онова претрупване на стенигѣ
съ карти, картини и т. н. и то най-главно по здравни съображения:
да не се събира прахъ по стенигѣ).

Предъ дъската стоеше едно русо, червендалесто германче и пѣеше:

„Латерна, латерна. . .
Лоте има една латерна;
тя е кржгла и червена.
Мама запали тазъ латерна.
Тя горѣше тъй красиво!
Латерна, латерна,
слънце, месецъ и звезди“. . .

(Пѣсничката е детска римована безсмислица, която слушахъ често
по улицитѣ).

Децата изявиха желание да напишатъ и научатъ наизустъ текста ѝ. Ония, които я знаеха, диктуваха стихъ следъ стихъ, а другитъ ставаха поредно и ги записваха на дъската. Учителътъ напътваше, какъ да ги подреждатъ.

Нѣкои деца се обаждаха, че не познаватъ зрителния образъ на думата месецъ. Учителътъ спрѣ детското внимание на нея. Запозна децата съ цѣлия ѝ образъ, и съ частитъ, отъ които е станала. Търсиха се подобни на тѣхъ и въ други думи. Значително се разглежда формата на началната буква на думата месецъ — m и търсиха подобна на нея въ други букви на текста. Оприличиха я на вжже въ моментъ на игри. Учителътъ раздаде на ученицитъ по три гъвкави медни телчета съ 30 см. дължина и 2 мм. ширина. Всѣко първаче взе едното медно телче въ ржже, почна да го извива, докато то прие формата на първата завивка отъ буквата. Сложиха я на чина си, сравняваха я съ писмения образъ на буквата и описваха, какъ сж доказали формата на първото вжжение. Следъ това извиха съ другитъ две телчета останалитъ части на буквата и съединиха тритъ. Разгледаха своитъ произведения и изтъкнаха тѣхнитъ предимства и недостатъци. Най-хубавото залепиха на дъската. Единъ ученикъ върви съ прѣстъ по медната буква и после описва цѣлия ходъ. Взѣ цвѣтенъ тебеширъ ѝ го начерта на дъската. Излъзоха нѣколко деца и написаха цѣлата дума — „месецъ“. После всички извадиха тетрадитъ си буквари и си преписаха цѣлата пѣсничка „Латерна“.

Следъ часа имахъ голѣмо желание да беседвамъ съ учителя по неговия методъ на писане, но нѣмаше време — той бѣше заетъ съ дежурство. Помоли ме да му запиша въпроситъ си, като обеща да ми отговори писмено на тѣхъ и ми ги изпрати. Записахъ всичко, отъ което се интересувахъ и му оставихъ въпросника си.

Следъ нѣколко дена получихъ по пощата отговора на германския учителъ. Знамъ, че той ще ви интересува, затова ви го предавамъ:

2.

„Драги колега,

Стане ли дума за писане, азъ се пренасямъ въ онова недалечно минало, когато автомобилътъ и аеропланътъ не бѣха донесени още отъ щъркела, а желѣзопѣтнитъ съобщения бѣха луксъ.

Нещастнитъ ми дѣдовци и баби! По него време пжтували съ каруца до съседния градъ въ продължение на единъ день. Еднообразната земнина ги уморявала до жпжостъ, а каруцарѣтъ ги приспивалъ съ напѣва си: „Дий-дий-дий! . . .“

Не щешъ ли, че и на мене — тѣхния потомъкъ — се падна да пжтувамъ въ училище по сжщия начинъ, само че . . . съ каруцата на писането. Нашиятъ учителъ ни покани на нея още презъ първия учебенъ день, безъ да ни съобщи, накжде ни кара . . . Съ една дума — пжтуване въ неизвестностъ. Зеленитъ ливади, които уморяваха нѣкога съ еднообразието си моитъ скжпи покойници, се замѣниха съ черното поле на плочата и бѣлитъ върволици букви. Вмѣсто километражнитъ камъни, които тѣ сж броели съ облекчение, следъ всѣки изписанъ редъ азъ си казвахъ: „Слава Богу, единъ помалко!“ Тогавъ тѣхъ приспиваше каруцарѣтъ съ напѣва си: „Дий-

дий-дий!“ Мене — еднообразният напъвъ на учителя: „Още единъ редъ!“ . . .

И все пакъ, тѣ сж били по-щастливи — стигнали сж до целъта за единъ день, а ние . . . пжтувахме половина година, безъ да стигнемъ до нѣщо опредѣлено.

Вѣрвамъ, сега ще разберете думитѣ, които Ви казахъ на раздѣла: „Въ днешния вѣкъ на технически усъвършенствувания, непроситимо ще бжде, ако караме децата въ часъ по писане да пжтуватъ съ волска кола!“ . . .

. . . Но, за да не страда отговорътъ ми отъ разпокжсаностъ, драги български колега, азъ ще отговарямъ на въпроситѣ Ви тъй, както сте ми ги подредили:

1. Кога е най-целесъобразно да се почне началното писане?

— Най-целесъобразно ще бжде, ако началното писане не започва съ четенето, а се изчакатъ 5—8 седмици, докато децата почнатъ да влагатъ съдържание въ четенето. Напреднатъ ли въ него, тѣ ще влагатъ смисълъ и въ писането.

2. Каква цель преследва началното писане?

— Естествено, първото писане ще има за цель писмения образъ на цѣлата дума, а после — на изречението. То е повече едно подражателно рисуване писмения образъ на думата. Децата трѣбва да схванатъ постепенно отдѣлнитѣ части, отъ които тя е съставена. При тия предварителни упражнения тѣ ще добиятъ една обща представа за думата и ще упражнятъ мускулитѣ на ржката, прѣститѣ си. Сжщитѣ упражнения помагатъ твърде много отпосле, когато се пише по паметъ.

3. Какъ гледамъ на предварителнитѣ упражнения по писане — като на единъ предварителенъ курсъ по писане?

— Азъ съмъ противникъ на единъ специаленъ подготвителенъ курсъ по писане. Моитѣ предварителни упражнения се провеждатъ по единъ непринуденъ начинъ чрезъ цѣлостното обучение. Презъ първата половина на учебната година то — най-вече предметното обучение — поднася такива богати наблюдения, форми, които ще послужатъ твърде много на писането. За да оживѣятъ последнитѣ за децата, азъ използвамъ цвѣтния тебеширъ, пластелина, медната тель. Едва следъ това минавамъ къмъ абстрактната линия на молива. Комбинирането на линии отъ различни форми доставя такава радостъ на децата!

Изобразяването на формитѣ е една истинска волева дейностъ, защото заставя детето да преодолѣе нѣколко моменти:

1. Да постигне крайната цель, което предполага да има една вѣрна представа за цѣлата форма.

2. Да има точна представа за отдѣлнитѣ части, отъ които тя се състои.

3. Да бжде господаръ на мускулнитѣ движения.

4. Да подбере срѣдствата, съ които ще постигне крайната цель — да изобрази цѣлия образъ.

Овлабяването и свързването на горнитѣ моменти сж задача на обучението.

При подбирането на различнитѣ форми азъ държа смѣтка за

мжнотията, която тѣ криятъ въ своята структура, и за силитѣ и способноститѣ на ученицитѣ си.

5. Какъ и кога минавамъ къмъ буквитѣ?

Отъ рисунката и чертежа постепенно минавамъ къмъ писането. Чакамъ до тогава, докато забележа, че децата схващатъ писмения образъ на думата като цѣлостъ и различаватъ съставнитѣ ѝ части. Има ли това на лице, минавамъ къмъ преписване на малки изречения. Всѣка буква за тѣхъ е фигура, съ която сме се запознали. Тукъ азъ отричамъ излишнитѣ подробности, съ които си служатъ нѣкои учители.

— Виждате ли, това е едно човалче. Единъ дѣдо, като вървѣлъ по пѣтя, го изгубилъ. Следъ него минали две деца и го намѣрили...

— Това, което виждате, е качулката на едно момченце. То много плачело...

Всички тия приказки сж за тоя, дето духа. Тѣ не допринасятъ нищо къмъ представата за формата на буквата, която децата сж извлѣкли отъ нѣкакъвъ нагледъ. Съ такива кухи срѣдства за онагледяване си служи синтетичниятъ методъ. Съ това показва своето безсилие и желание да осмисли една безсмислица — сжществуването на елементи при писането.

Писменитѣ знаци сж пространствени форми, които иматъ пространствена структура и затова трѣбва да се възприематъ чрезъ наблюдения.

6. Въ какви тетрадки пишатъ моитѣ първаци при началното писане.

— Между насъ много се разисква, въ какви тетрадки да пишатъ първацитѣ — съ 1 редъ или съ 3—4 реда. Първото схващане има повече приемници. Редоветѣ ограничаватъ децата и прѣчатъ за свободното възпроизвеждане писмения образъ на думитѣ.

Кое е за предпочитане — красотата на буквитѣ или правилния образъ на думитѣ?

Въпрѣки всички свои недостатѣци, свободното писане е за предпочитане, защото дава по-голъма свобода на ржката и води къмъ по-сигуренъ, установенъ почеркъ.

Едно дете, което пише въ тетрадка съ тѣсни и широки редове, обръща повече внимание на външната страна на писането: размѣра на буквитѣ, дали изпълватъ реда, а съвсемъ не мисли за цѣлостния образъ на думата, което е най-сжщественото. Наистина, когато се пише въ тетрадки съ широки редове, краснописътъ страда, но това не трѣбва да създава грижи на учителя, защото детето ще го овладѣа съ течение на времето. Нека оставимъ първачето, когато пише, да не се бои, че ще сгрѣши. Този страхъ ще изгони отъ него всѣка радостъ, наивностъ, и ще го направи мжченикъ, сжщо като писачитѣ на папируси, които ни изобразяватъ историческитѣ картини отъ египетско време.

7. Каква е разликата между писането на детето и възрастния?

— Възрастниятъ, който се гордѣе съ това, че не прави грѣшки при писане, пише често механично. Въ него много рѣдко изникватъ въпроситѣ: „Какъ се пише?“ „Защо се пише така?“ Детето пише съзнателно и често разсжждава: „Какъ се пишеше тази дума?“

Учителът трѣбва да използва разумно това негово отношение към писането и го затвърди . . .“

. . . Тукъ се свършва писмото на германския учител. Въ него срѣщаме мисли, които практиката по начало писане често е събуждала въ всѣкиго отъ насъ. Кой учител не се е увѣрилъ, че писането, като по-сложенъ процесъ, изисква повече усилия отъ четенето и затова не може и не бива да се почне направо съ него?

Кой отъ насъ не е разбралъ, че буквитѣ и тѣхнитѣ елементи нѣматъ никаква стойностъ за детето и, ако то ги пише съ такова старание, то е само за да ни задоволи. И обратно — думата, изречението представляватъ за него интересъ. Нашата работа по писане трѣбва да има това предвидъ, ако искаме тя да върви въ съгласие съ детската психология и да е резултатна. Не спазваме ли това, децата ни ще пишатъ механично: ржката имъ ще се движи по страницитѣ и съ чудно майсторство ще завърта най-сложнитѣ букви, а умътъ имъ ще лети далечъ отъ класната стая. При такова механично писане, най-обикновено нѣщо е да се изпускатъ букви, срички, а по-често — и цѣли думи. Нашъ дългъ е да свикнемъ първачето да пише разумно.

По какъвъ пътъ съмъ сполучилъ да постигна това, ще изложа въ друга книжка на списанието.

(Изъ книгата „Творческо езикознание“ — която е сложена подъ печатъ)

Тодоръ Ранковъ.

учителъ — с. Гол. село, Казанлъшко

Гроздоберъ

Гроздоберъ. Слънцето прѣскаше обилно топли есенни лъчи. По улицитѣ заскрибуцали коли съ голѣми кораби. Жени, мъже, млади и стари, бързатъ къмъ лозята. Глъчъ, смѣхъ, радостъ.

И децата шумятъ тѣ радостно. Проточили шии и гледатъ презъ прозорцитѣ отминаващитѣ кораби.

— Какво има, деца? — питамъ азъ.

— Тридесетъ уста заговарватъ: Гроздоберъ е днесъ, господинъ учителю. Нашето лозе днесъ го бератъ. И нашето. Чичови и тѣ отидоха . . .

— Добре, деца. Хайде да отидемъ и ние къмъ лозята. Очичкитѣ заискриха. Лицата цѣвнаха въ радостна усмивка . . .

Видѣхме натѣпканитѣ кораби съ сочни гроздове. Размѣнихме мисли по тѣхната по-нататъшна сѣдба, за сладкото грозде, което става на отровно вино.

Връщаме се. Ето Маринчовата къща. Предъ нея голѣмъ чардакъ съ лози. Подъ него висятъ хиляди гроздове. Маринчовиятъ баща се покачилъ на една стълба, къса гроздъ следъ гроздъ и ги хвърля въ една каца. А Маринчо жабураше устата си съ сладко грозде.

— Какво ли ще стане съ тия бѣли и черни гроздове въ кацата? Децата бързо и високо заразказваха.

Въ стаята насѣдаха уморени по чиноветѣ си. Изъ главитѣ имъ напиряха хиляди впечатления.

Деца, сега пъкъ азъ искамъ да ви разкажа за една млада лоза: Защо плачеше младата лоза.¹⁾

Предъ блѣлата кѣщичка, съ малкитѣ китни прозорчета, е тѣжно проточила клонки млада лоза. Листата ѝ сж посипани съ злато и напръскани съ капки кръвъ — златото и кръвта на ранната есенъ.

Цѣлуне ли я вѣтърътъ, тя подигне болно глава и трепне. Клонкитѣ ѝ, сѣкашъ кждри на момиче, се виятъ около стария чардакъ.

Младата лоза тѣжи! Сълзи лѣе. Златни сълзи. А рожбитѣ сочни висятъ върху гърдитѣ ѝ.

— О, млада лозо, защо тѣжишъ? Дѣдо Господь всичко ти е далъ: младостъ, красота и сочни рожби. Какво по-хубаво отъ това?

Лозата метна златни кждри и заплака:

— Дете, дете, не ти ща младостъ, не ти ща красота! Вижъ моитѣ мили рожби, кѣпани съ толкова майчински грижи, какъ блѣстятъ като кехлибаръ. И ето, мило дете, ще мине день-два, и тѣхъ неразумни хора ще изтѣпчатъ съ замърсени крака, ще изстискатъ тѣхния сладъкъ сокъ и люта отрова ще го направятъ. И съ него, хубаво дете, ще тровятъ вашитѣ бащи и братя.

— Дете, дете, чувашъ ли моя плачъ? Бжди разумно и не давай моитѣ скѣпи рожби да станатъ отрова!

Тѣй нареждаше младата лоза. А нейнитѣ млади клонки треперѣха и златни сълзи ронѣха по тревясалия калдаръмъ.

Тишина. Две-три въздишки се изтрѣгнаха изъ малкитѣ гърди.

— Деца, утре по предметно учение ще продължимъ!

Г. Симеоновъ — Видинъ.

Дунавска равнина

(Центъръ на обучението въ IV отд. и III класъ)

Съгласно месечния планъ за работа, намиращъ се на видно мѣсто въ класната стая, третата седмца отъ м. октомврий е опредѣлена за изучаване на Дунавската равнина. Целта на ученицитѣ е известна. На мене остава задачата, какъ да организирамъ и въ каква насока да насоча детскитѣ сили. Ето защо, още въ сѣбота последниятъ часъ имъ обърнахъ вниманието върху предстоящата ни работа, и написахме на черната дѣска следния планъ:

Дунавска равнина.

1. Граници, положение и голѣмина.
2. Напояване — рѣки.
3. Поминъкъ на населението.
4. Пѣтица и желѣзници.
5. Стопанското значение за България.
6. Равнината лѣте и зиме.

¹⁾ Това разказче е отъ пишещия тия редове. Печатано е въ списание „Детски животъ“, год. VI кн. 2.

Сжия частъ съобщихъ на ученицитѣ, че въ свръзка съ урока, ще направиме една екскурзия до с. Смърданъ въ понедѣльникъ. По пътя ще си водиме бележки за всичко онова, което има известно значение съ нашата рѣка училищна работа по плана. Обърнахъ имъ вниманието да разгледатъ на картата рѣкитѣ, които прорѣзватъ равнината. Раздѣлихме се съ пожеланието да се видиме живи и здрави въ понедѣльникъ.

* * *

Следъ разходката, отъ която ученицитѣ добиха, наистина, ясна представа за Дунавската равнина, богати съ маса непосредствени преживявания, пристъпихме къмъ разработка на материала. Дежурниятъ ученикъ написва въ междучасието сжия планъ на черната дъска. Предъ всѣки ученикъ се намира разтворена карта България и системната тетрадка по отечествознание.

Първа точка. — Дунавската равнина заема северната частъ на нашето отечество. Тя се загражда на северъ отъ р. Дунавъ, на изтокъ — отъ Черно-море, на югъ — отъ Стара-планина и на западъ — отъ р. Тимокъ.

— На голѣмина тя е около $\frac{1}{3}$ отъ цѣлото наше отечество. Въ книжката на г-на Ив. Великовъ „Дунавска равнина“ пише, че има 30,100 кв. клм.

— Най-низката частъ на равнината се намира до р. Дунавъ. Колкото се отива по-навътре въ нея, толкова тя постепенно се възвишава и накрая се слива съ Стара-планина.

— Отъ гр. Видинъ до с. Смърданъ има 6 клм. Селото се намира на една малка височинка. Като се изкачихме на нея, предъ насъ се откри втора равнина.

— Насреща ние видѣхме други баири и височини доста високи. Тава сж Гъмзовскитѣ възвишения. Отъ тѣхъ нататѣкъ се простира друга, сжщо така равна земя, която достига до с. Ново-село.

— Около града Видинъ Дунавската равнина има широчина 25—30 клм. Тукъ тя се стѣснява отъ завоя, който прави р. Дунавъ и Стара-планина.

Отъ картата се вижда, че на други мѣста равнината е по-широка, достига до 100 клм.

— Източната частъ на Дунавската равнина се нарича Добруджа. Тукъ Исперихъ е основалъ първото българско царство. Сега тя се намира подъ Ромънска властъ.

Втора точка. — Дунавската равнина се напоява отъ много рѣки. Тѣ извираатъ отъ Ст. планина, пресичатъ я на ширина и се вливатъ въ р. Дунавъ.

— Първата рѣка е Тополовецъ. Тя се влива въ р. Дунавъ надъ гр. Видинъ. Друга рѣка е р. Ломъ., която се влива при гр. Ломъ въ Дунава, отъ дето е получила името си.

— Други рѣки сж : Цибрица, Огоста, Скѣтъ и Искъръ, който само извира отъ Рила-планина.

— Има още три рѣки : Витъ, Осъмъ и Янтра, а най-накрая е Бѣли и Черни Ломъ, които се съединяватъ и се вливатъ въ р. Дунавъ при града Русе.

Спирамъ вниманието на ученицитѣ върху следния фактъ: въ коя частъ на равнината има повече рѣки и защо?

— Западната частъ е по-низка и затова има повече рѣки. Отъ р. Янтра на изтокъ мѣстността става по-висока, пълна е съ гори и се нарича Дели-Орманъ. На български значи Луда гора.

— Всички рѣки пролѣтно време сж пълноводни. Тогава ваятъ проливни дъждове и се топятъ снѣговетѣ отъ планината. Водитѣ преливатъ коритата на рѣкитѣ и заливатъ нивитѣ край тѣхъ.

— Държавата чрезъ трудовацитѣ прави диги, тамъ дето има опасни мѣста край рѣкитѣ. Такава дига се прави сега предъ с. Смърданъ.

— Лѣтно време по-малкитѣ рѣки пресъхватъ, защото нѣма дъждове. Отъ три месеца не сме имали дъждъ.

— Тѣзи рѣки напояватъ Дунавската равнина и я правятъ много плодородна.

Трета точка. — Населението на Дунавската равнина се занимава главно съ земедѣлие, лозарство, овощарство и градинарство.

— Нѣкои хора се занимаватъ и съ пчеларство.

— Отъ стопанската карта, която е на стената, се вижда, че най-много жито се произвежда въ Плѣвенска околия — около 70,426 тона, въ Орѣховска околия — 69,252 тона, въ Ломска околия — 65,103 тона, въ Провадийска — 56,033 тона, а въ Видинска — 31,458 тона.

— Нашиятъ селянинъ отъ ранна утринъ до късна вечеръ работи по нивитѣ и лозята. Той оре земята, сѣе я съ жито и храни всички ни.

— Населението край рѣкитѣ се занимава съ овощарство и градинарство.

— Край рѣкитѣ има добра паша, дето насе много добитѣкъ.

Четвърта точка. — Въ Дунавската равнина има много пжтища. Тѣ сж я прорѣзали наширъ и надлѣжъ. Нашиятъ селянинъ денонощно пжтува по тѣхъ, отивайки на работа.

— Едни отъ пжтищата сж постлани съ ситни камъни и се казватъ шосета. По тѣхъ сега лѣтуватъ прецѣлнени коли съ жито, кукурузъ и камиони, натоварени съ грозде.

— Нашиятъ пжтища трѣбва да бждатъ здраво направени, за да не се развалятъ скоро. По такива пжтища по-бързо и по-безопасно ще се пренасятъ нашитѣ произведения до близкитѣ центрове за износъ.

— Освенъ шосетата имаме още и междуселски пжтища. Тѣ сж по-прѣки, добри сж въ сухо време, но паднатъ ли продължителни дъждове, става голѣма калъ и тогава не сж удобни за пжтуване.

— По-голѣмитѣ села и градове сж свързани съ желѣзници. Чрезъ тѣхъ могатъ да се товарятъ голѣми количества зърнени храни и др. за балканскитѣ мѣста.

— Шосетата и желѣзницитѣ сж полезни за българския селянинъ.

Пета точка. — Значението на Дунавската равнина е много голѣмо за България. Тя храни голѣма частъ отъ населението и отъ нея се изнасятъ храни за Германия чрезъ р. Дунавъ.

— Въ балканскитѣ мѣста житото не може да расте. Тамъ е много студено, а почвата е камениста. Отъ тукъ се изпращатъ храни и за онова население.

— Дунавската равнина е житница на България.

Шеста точка. — Пролѣтно време Дунавската равнина е много красива и приятна. Покрита е съ зелени треви и изкласили ниви.

— Тогава има и много пойни птички, които си правятъ гнѣздата въ житните ниви: полската чучулига, жетварката, пътпѣждка и др.

— Тамъ отъ ранна пролѣтъ до първия снѣгъ овчари пасатъ своите стада. Косачи косятъ тревата и събиратъ храна за своя добитѣкъ.

— Жетварки жънатъ златни класове и пѣятъ. Ехото имъ се отнася отъ вѣтъра надалече. Миризми на полски цвѣта пълнятъ въздуха.

— Зиме Дунавската равнина е много страшна. Тукъ падатъ голѣми снѣгове: Понѣкога тѣ достигатъ до 1 м. дълбочина.

— Имаме и голѣми студове. Вѣятъ студени и остри вѣтрове. Отъ планината слизатъ вълци, които нападатъ кошарите край селата.

Следъ разработката на лекцията — последната се повтаря по точки отъ учениците, като се цели единъ ученикъ да съобщи всичко онова, което обхваща една точка. Презъ това време учителятъ чертае на черната дъска онова, което се говори: границите на Дунавската равнина и рѣките, които я напояватъ.

Направената екскурзия до с. Смърданъ даде на учениците конкретенъ материалъ, потрѣбенъ и за другите предмети. Въ свръзка съ настоящия урокъ по природознание ще се разработи материята „Разни почви“, а по четане „Орачъ“. По пѣтя имаме случай да наблюдаваме тежката работа на орача, какъ, наистина, земята се рони като захаръ, и любовта му къмъ добитѣка. Впечатлението и добитите знания ще се изложатъ въ писмено съчинения.

Прилагамъ две съчинения.

I-во съчинение

18 X 38 г.

гр. Видинъ

На разходка до с. Смърданъ.

Ние вчера бѣхме на разходка до с. Смърданъ. На полето имаше орачи и овчари. По пѣтя ние пѣхме, тичахме и се веселихме. Спрѣхме се въ училището на почивка. Учениците ни посрещнаха много любезно. Съ тѣхъ заедно разгледахме историческите мѣстности. Тѣ бѣха заградени съ изкуствени горички.

Отъ Вѣрка Йоранова.

II-ро съчинение

25 X 38 год.,

гр. Видинъ.

Дунавска равнина.

Отъ с. Смърданъ до гр. Видинъ се простира частъ отъ Дунавската равнина. Тамъ видѣхме много орачи и овчари. Нивите отъ горе изглеждаха като шаренъ килимъ. Имаше зелени ливади, изорани черни ниви и пожълтѣло поле. Тукъ-тамъ се виждаха изкуствени горички. Тѣ приличаха на зелени китки. На едни мѣста земята бѣ много напукана, защото цѣло лѣто нѣмаше дъждъ. Сега трудно се оре. Дунавската равнина е национално богатство. Тя храни голѣма частъ отъ българското население.

Отъ Анка Алексиева.

КОЛЕДНИ ПЪСНИ.

1. Станкината хубостъ.

Умѣрено.

Н. Блажевъ.

mf

1. Стан-кин'-та ху- бость ниг- де я нѣ- ма,

mf

Стан- ке- ле, Стан- чи- це, ко- ла- де- ле.

2. Ни в' Цариграда, ни в' Будимъ града, 3. Отъ где я зачу младо овчарче,
Станкеле, станчице, коладеле. Станкеле, станчице, коладеле.

2. Събрали ми се.

Умѣрено-бързо.

Н. Блажевъ.

p

1. Съ- бра-ли ми се, при- бра-ли ми се

f

хей, до- бра мом- не- ле, ко- ла- де- ле.

2. Се отборъ момци, се коладници, хей, добра момнеле, коладеле!
3. Че сж отишли в' Дойчини двори, хей, добра момнеле, коладеле.

3. Сънь сънувахъ.

Умѣрено-бързо.

Н. Блажевъ.

mf

1. Сънь съ- ну- вахъ, ко- ла- де, ко- ла- де- ле,

сънь съ- ну- вахъ, ко- ла- де, ко- ла- де- ле.

2. Доръ два бѣли гължба, коладеле (2)

3. Че хвъркнаха, коладе, коладеле,
средъ лозята, коладе, коладеле

4. Изгрѣла е ясна месечинка.

Умѣрено.

Н. Блажевъ.

mf

1. Из- грѣ- ла из- грѣ- ла е яс- на ме- се-

чин- чин- чин- чин- ка, яс- на ме- се- чин- ка

2. у момини равни двори.

3. Не е било ясна месечинка,

4. но е било нейно първо либе.

Нар. пѣсень.

V. ИЗЪ ЖИВОТА И УЧИЛИЩЕТО

Стил. Георгиевъ — глав. учителъ.
с. Врачешъ, Ботевградска ок.

Все още за училищнитѣ настоятелства

Отъ известно време, въпросътъ за училищнитѣ настоятелства отново е на сцената. Повдига се отъ нашата ежедневна преса, подкрепена и отъ педагогическия печатъ. Застѣпватъ се различни гледища. Отъ едни се иска да се възвърне старото положение, други искатъ да се запази съществуващото съ малки промѣни и т. н. Обаче, за да се повдига въпросътъ за разрешение, по всѣка вѣроятностъ, има нѣщо болно, което носи зараза въ тоя тѣй потрѣбенъ институтъ, което или трѣбва да се оздрави, или пъкъ премахне.

Страшно, много страшно ще бжде да се възвѣрнатъ настоятелствата въ она си видъ до 19 май 1934 г., тѣй като партизанството внесе толкова много мизерии, толкова много се омърси самия институтъ, че представителитѣ му бѣха се самозабравили — готови бѣха да оцапатъ най-светото на индивида, на колективитета, само и само да постигнатъ своитѣ егоистични цели. Училищата бѣха превѣрнати въ партийни клубове въ служба на настоятелството въ лицето на председателя. За срамъ, почтенитѣ настоятели въ него време, невслушвайки се въ тежненията на силнитѣ на деня, биваха смѣнявани, като се назначаваха все „удобни“ лица въ тричленки, които влизаха въ храма на науката съ лоши замисли — да партизаниствуватъ, да вършатъ само зло на служители, учители училище и деца. Боже, дано никога не се повтаря миналото съ своитѣ срамни послѣствия!

Дойде 19 май. Промѣни се състава, промѣни се духътъ. Наложи се по силата на нѣщата новъ типъ настоятелства съ представители вишисти. Кметътъ и председателъ на училищното настоятелство, незапознатъ съ училищнитѣ работи, не срасълъ съ нуждитѣ на училището и неговитѣ обитатели — оставиха също така следи въ училищн. животъ, които дълго ще се помнятъ отъ насъ учителитѣ. Не рѣдко бѣха председатели, които само мислѣха да се борятъ съ неприятнитѣ имъ учителки и учители, за да изпъкнатъ по-добре въ обществения животъ. И понеже кмета бѣше всичко въ селото, нѣкъде имаше успѣхъ — училището и учителитѣ бѣха тормозени, което не бѣ и не е безъ отпечатъкъ върху нормалния животъ на училището.

Въ миналото и сега училищата не сж кредитирани добре. Предъ главния учителъ и директора винаги е имало кметъ или секретарь-бирникъ, които сж отговаряли и отговарятъ: „Нѣма кредитъ. Общината е зле. Чакайте!“ Пъкъ че училището не е въ редъ, че не е ремонтирано, или помазано съ подово масло, че нѣмало дърва или други потрѣби, това не ги смушава, тѣ нали сж получили заплатитѣ си, дори често пѣти и за неизслужено време. *Училището пакъ изпадна въ положението на просекъ (Бедниятъ*

Лазаръ) и чакаше на подаенията, или по-право на трохитѣ, които оставаха отъ общинския бюджетъ. Имало е училища, има ги и сега, където крѣщащи нужди не сж задоволявани и продължава да не се задоволяватъ. Водени сж преписки, цѣли дѣла сж образувани но въ резултатъ нуждитѣ на училището неудовлетворени. А че, била наложена нѣкоя минимална глоба на кмета, респективно председателя на училищното настоятелство, училището и обитателитѣ му какво печелятъ отъ всичко това?

За да не бждемъ голословни, нека вземемъ примѣръ изъ самата действителностъ.

Въ селото В... Б... околия за първонач. училище не бѣха набавени дърва, понеже имало решение на учил. н-во и общ. съветъ да се набавятъ такива по стопански начинъ. Септемврий, октомврий изтичатъ, а дърва още нѣма, пъкъ нѣма и добросъвестни родители да изпълнятъ своя дълъжкъ къмъ собственитъ си деца — ученици. Едвамъ къмъ срѣдата на м. ноемврий почнали да пристигатъ въ учил. дворъ дърва, конфискувани по принудителенъ начинъ отъ горския стражаръ, понеже били брани въ гората безъ позволително. Дървата сурови, сухи за подпаляне нѣма. Служителитѣ напрѣгатъ свѣрхъ усилия да затоплятъ класнитѣ стаи, но мокри дърва не горятъ — кл. стаи студени, децата треператъ отъ студъ, кашлятъ, а учителитѣ дори и съ балтони неохотно отиватъ къмъ учебнитѣ стаи. Тамъ съ болка посрѣщатъ възгласа на 45—50 палавци: „Студено ни е!“ Учителитѣ обясняватъ, че нѣма сухи дърва, че е наредено скоро да има такива, но децата не искатъ обяснения — тѣ настояватъ кл. стая да е топла и да не треператъ. Тѣхъ съвсемъ не ги интересува, какъ ще се отоплява училището и какво се прави съ неговата издрѣжка и кой е виновника за тази анархия.

Главниятъ учителъ завежда преписка, окол. учил. и-ръ отива въ селото, нарежда и въ края на краищата пакъ нищо: децата студуваха, преписката се укри... и суровитѣ дърва въ печката цвърчеха въ акомпаниментъ съ зъзненето на децата около студената печка...

Не е по-розово положението и съ учебнитѣ помагала при училищата. Едва ли има учил. община, която като добъръ домакинъ да е набавила всичко необходимо за нуждитѣ на училището презъ дадена учеб. година.

На всичко това *трѣбва да се тури край*. Имайки предвидъ, че децата сж бждещето на народа ни, огледалото на действителността, дългътъ повелително ни зове въ служба на тѣхъ. Училището е за децата, а не децата за училището. Уредбата въ него е сжщо за тѣхъ, а не за учителитѣ. Всички еднакво трѣбва да се проникнемъ отъ мисълта, че училищното общежитие е най-голѣмото семейство въ селото, или града, а училището — най-голѣмата къща съ най-голѣми нужди, която трѣбва да бжде наредена най-добре въ всѣко отношение и отъ най-добре подреденото домакинство въ село. Всичко тамъ трѣбва да бжде въ редъ и чистота, най-красиво, най-идеално. Цѣлата училищ. сграда съ уредбата ѝ, заедно съ двора трѣбва да всѣватъ респектъ и служатъ за образецъ на всички обитатели и посетители. Ако селското дете

не е добре у дома си, та и въ училището ли трѣбва да бѣде така?

За да постигнемъ всичко това, потрѣбно е да имаме разумно и добро училищно настоятелство, което да съзнава, милѣе и радѣе за доброто и издигането на училището на оная висота, която посочихме. Училище безъ добро настоятелство е като дете безъ родители.

Какъ може да се постигне всичко това? То е най-лесната работа, за която сж нуждни: прозорливостъ, тактъ и умение въ провеждане на онова, което е наложително да стане.

1. Нужно е по законодателенъ редъ да се осигурятъ сръдства за издрѣжката на училищата. Това може да стане съ единъ единственъ членъ отъ закона, който горе-доле да гласи: „*1/10 отъ ежедневииятъ приходъ на общината се внася въ касата на училищното настоятелство.*“ Неиздължимитѣ се секретарь-бирници до 1 месецъ плащатъ върху сумата 10% лихва месечно въ полза на училището; а неиздължилитѣ се до 3 месеци да бждатъ лишавани отъ длѣжностъ и наказвани съ затворъ до 1 година“. По тоя начинъ сръдствата сж осигурени за правилния животъ на училището.

2. Налага се тѣзи сръдства да влѣзатъ въ рѣцетѣ на ония, които съ усърдие ще продължатъ работата. Потрѣбно е училищно настоятелство. Такова трѣбва да се избере измежду най-достойнитѣ родители въ общината, които иматъ 35 год. възраст, и най-малко III класно образование. Тоя изборъ да става всѣки две години, но въ никой случай не заедно съ избора за общински съветници. Настоятелството да се състои отъ 3 избрани настоятели, глав. учителъ и директора; а тамъ, кждето има повече училища отъ 5 избрани настоятели, и всѣко училище да има свой представител, независимо отъ председателя на главнитѣ учители и директори. *Председателятъ да бѣде избранъ измежду избранитѣ, а касиерътъ да бѣде учителъ.* Отчетътъ да минава за одобрение въ съвмѣстно заседание отъ училищното настоятелство и учителския съветъ въ селището. Въ областната смѣтна палата бюджетътъ да се разглежда само за провѣрка и освобождаване отъ отговорностъ. За най-малко провинение, учителътъ да бѣде лишаванъ отъ права, председателътъ глобяванъ отъ 1000—5000 лв. глоба и строгъ тъмниченъ затворъ, а двамата да бждатъ наказвани 1—5 год. затворъ. Само така ще се гарантира съвѣстна и акуратна работа.

Утвърдятъ ли се тѣзи две законоположения, поставя се на здрави основи института училищно настоятелство, което съ успѣхъ ще работи въ служба на българското школо. Последното при тия условия само въ единъ периодъ отъ 5 години ще се преобрази и издигне на мечтаната висота, тѣй много желана отъ родители и учители.

VI. УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ

АНТОЛОГИЯ „ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“

Страница за художествено образование и самообразование

Завежда: Васил Стоицев

Проф. Д-ръ К. Гължбовъ

Великият четец

Едни отъ най-великитѣ поети на човѣчеството сж били пророци — едни отъ най-великитѣ пророци сж били поети. Поетътъ е магъ Божий, одаренъ съ погледа на ясновидецъ; той носи въ душата си божественото начало: творческото начало — и твори свѣтове... Ала неговитѣ свѣтове, неговитѣ създания сж несвършени. Всѣко изкуство е абсолютно и все пакъ условно. Неплътниятъ свѣтъ на поезията може да предстане, за да лицезремъ цвѣтята му, за да слушаме пѣснитѣ на птицитѣ му и шуртенето на потоцитѣ му, само ако въ самитѣ насъ е вложено божественото начало — началото на въплотението. Ето защо, творецъ е не само поетътъ — творецъ е оня, който обладава рѣдкия даръ да чете: да чете и да вижда — да вижда и да слуша, — той дотворява несвършеното.

Дългъ е пътятъ на мистерията, която се извършва отъ първия творчески тласъкъ въ душата на поета до последната отронена сълза на четеца. И тоя пътъ е може би една отъ загадитѣ, които човѣшкиятъ умъ не ще разбули никога. Какъв е смисълътъ на дългия пътъ? Защо твори творецътъ — защо дотворява великиятъ четецъ? Гдѣ сж допирнитѣ точки, обединителнитѣ звена между творецъ и въплотителъ, за да могатъ да вършатъ тѣ двата обряда на единната велика мистерия? Кое е то, което ражда великиятъ творецъ — което, ражда великиятъ четецъ, — и не сж ли тѣ собствено едно и сжщо: поетътъ — помазаникъ Божий, който има езика на славей, и великиятъ въплотителъ — помазаникъ Божий, роденъ безъ всѣкакъвъ езикъ? И защо историята говори само за златоуститѣ, но не и за роденитѣ безъ езикъ?

Нещастенъ е оня четецъ, който дири въ поезията само на слада. Той не е великиятъ въплотителъ на неплътнитѣ създания. Той нѣма дълъ въ мистерията на творчеството: — не дрезгавятъ предъ погледа му цвѣтя — не пълни слуха му пѣсень на птица, шуртене на потокъ, и четенето му е само лекъ естетиченъ променадъ.

„Азъ искамъ естетична наслада“, казва четецътъ на днешния вѣкъ и се прозява. И драмитѣ на Шекспира, пѣснитѣ на Гьоте, романитѣ на Достоевски идватъ да разсѣятъ прозявката му — нерѣдко и да помогнатъ на храносмилането му.

„Изкуство за самото изкуство“ сж възвестили безсмъртнитѣ учители, за да запазятъ изкуството отъ попѣлзновенията на морала. Но пита се: може ли да бжде запазена поезията отъ морала, ако поетътъ е морална личностъ? Може ли той да изневѣри на себе си? Или трѣбва да потѣпче личността си въ името на една естетична догма? Не, въ изкуството на поета може да има моралъ, стига само ворецътъ да не се превърне въ про-

повѣдникъ и да убие художникътъ въ себе си — стига само той да изнесе успѣшно исполнинската борба, която се води между Толстой — моралната личност и Толстой — художника.

Чисто изкуство и моралъ — антиномия, която бива изгладена въ творчеството на голѣмия поетъ.

Великиятъ четецъ не иска само естетична наслада, но и съдържание — защото чрезъ съдържанието той се слива също съ духовния свѣтъ на поета. Не е само формата на едно художествено произведение, което ни сражда съ твореца. Пълно сраждане е необходимо, за да бѣде дотворено недотвореното, за да се извърши вториятъ обрядъ на единната велика мистерия. Творецъ и четецъ — антиномия, която престава да съществува, само когато великиятъ творецъ и великиятъ четецъ се срещнатъ на дългия пѣтъ.

Великиятъ въплотителъ на неплътния сънъ — той не се създава, той се ражда, както се ражда самиятъ поетъ; — за да лицезре цвѣтъ, за да слуша пѣсень на птици, шуртене на потоци, — за да си отиде безъ лавровъ вѣнецъ, забуленъ отъ мрака на неизвестността.

Литературна програма за „День на христ. младежта“ (Указатель)

1. Химнъ на правосл. христ. младежъ (муз. сборникъ, изда на Светия Синодъ, София 1935. Или: „Ний сме български младежи“).
2. Беседа отъ учителъ или свещеникъ.
3. Ековетъ, отъ Ив. Вазовъ, лит. сборн. „Въ пещерата на съкровищата“, отъ Дора Матева.
4. Земенъ пѣтъ, отъ Дора Габе.
5. Богъ, отъ К. Величковъ.
6. Какво сж? отъ И. П. Йончевъ, сборникъ на Св. Синодъ.
7. Къмъ Бога, отъ К. Величковъ, сборникъ „Родина“.
8. Богъ отъ Ст. Михайловски.
9. Пѣсень на младежта, отъ Д. Бабева, сб. „Вечеринки и утра“ отъ Ив. А.
10. Вечеръ, отъ Люба Касрова.
11. Въ храма, отъ Ив. Вазовъ, сборн. „Родина“.
12. Сонети, отъ К. Величковъ, сб. на Св. Синодъ.
13. Вдъхни ми, Боже! отъ Люб. Бобевски, сборн. „Родина“.
14. Слѣпото дете, отъ С. дѣо Туренъ, сборн. на Св. Синодъ.
15. Викентий, сцена изъ „Подъ игото“ отъ Ив. Вазовъ.
16. Боже милостиви и детелюбиви, двугласна молитва, отъ сборника на Б. Тричковъ.

Да се предпазимъ отъ литературенъ материалъ съ грубо тенденциозно съдържание, съ какъвто баластъ сж препълнени списания, вестници и сборници. Наши и чужди класически автори сж дали превъзходни художествени творби, чрезъ които можемъ да се слѣемъ съ божественото начало и висшата хармония... Идеята за „Богъ“ не трѣбва да се поставя на разглеждане чрезъ литературни творби. Който иска да въздейства на християнската младежъ и да укрепи вѣрата въ нея, трѣбва да избере не пѣтя на хладния разумъ, а този на чувството — художественото изживяване на красотата чрезъ пѣсень. Молитва и декламация разрешава най-сполучливо задачата. Сборниците на Светия Синодъ сж отлично помагало.

Протоиерей З. Ив. Гешаковъ,
редакторъ на сп. „Пастирско дѣло“

Християнизирание на младежта

(сказка)

Драги учители и ученици,

Въпросътъ за сѣществуването на Бога вълнува мнозина отъ насъ. Има учени хора, които се мѣчатъ да отречатъ битието на Бога. Тѣ говорятъ като оня безумецъ, за когото говори псалмопѣвецътъ Давидъ — „нѣма Богъ“, но вѣрно ли е това?

Ако се обърнемъ къмъ вселената и наблюдаваме нейнитѣ сили и явления, ще дойдемъ до противно заключение. Питамъ: кой простре небето надъ насъ, кой постави великото свѣтило — слънцето да изгрѣва и захожда, кой обсиа небесния сводъ съ милиарди звезди, кой покри земята съ най-разнообразна растителность, кой напълни моретата съ риби и морски животни, кой даде на човѣка разумъ и го постави господаръ на свѣта? Като отговоримъ на тѣзи въпроси, ще дойдемъ до заключение, че задъ вселената стои една свѣрхестествена сила, стои Богъ, стои нейниятъ Творецъ. И затова, щомъ се скрие слънцето въ вечерния мракъ, щомъ звездитѣ заблѣстятъ на небето, щомъ като загърми и завали пороенъ дъждъ, ние неволно си спомняме за тази сила, спомняме си за величието на Бога, покланяме се и благоговѣемъ предъ Него. Въ резултатъ на това настрояние нашата вѣра въ сѣществуването на Бога се усилва.

Ние се чудимъ и на закономерността въ природата. Всичко въ природата почива на чудни закони; всичко е планомерно и въ съгласие и изпълнява по една желѣзна необходимостъ своята цель. Така, отъ слънчевата топлина рѣкитѣ и моретата се изпаряватъ, паритѣ образуватъ облаци, които се изливатъ въ дъждъ и поятъ земята, растатъ и служатъ за храна на хората и на животнитѣ. Може ли тази чудна наредба да нѣма своя майсторъ, да се върши безъ Богъ? Сжщитѣ тѣзи закони владѣятъ и въ човѣшкото общество. Ние сме заставени, като части на едно цѣло, да се зачитаме, заставени сме да подчиняваме волята си на религиознитѣ и морални закони. Тукъ изпѣква мѣстото на Църквата. Тя ни казва: „Не прави това на ближния си, което не искашъ да ти се прави“, казва ни да бдимъ надъ себе си, и надъ своитѣ постѣпки, казва ни да вършимъ добро и да сме възпитани. Църквата се явява като една естествена необходимостъ, като единъ регулаторъ на човѣшкия животъ.

Ние можемъ да развиваме ума си и да придобиваме знания, можемъ да растемъ и крепнемъ въ наукитѣ, но заедно съ този умственъ растежъ — да растемъ и духовно: нашето сърдце трѣбва да се облагороди, волята ни да се развива въ лѣтя на истината и доброто. Основитѣ на възпитанието се полагатъ съ домашния редъ и дисциплина, съ домашното възпитание, което се продължава въ училището и завършва въ Църквата. Тя съ своето учение, обряди и Божественъ авторитетъ дава сила на възпитанието. Уроцитѣ по Законъ Божи даватъ срѣдства и възможность на ученицитѣ да подложатъ на преценка своята душа, своя вътрешенъ животъ, да влѣзатъ въ борба съ своитѣ страсти и да ги победятъ; създава настроение и

готовностъ въ тѣхъ да бждатъ будни и да бдятъ надъ себе си, да се въздържатъ и пазятъ отъ грѣшки и простѣпки и да не измѣнятъ на своето християнско име и честъ.

Въпросътъ за възпитанието на младежите е много сложенъ и важенъ. Съ общи усилия ние трѣбва да се загрижимъ за това. Църквата, училището и домътъ, трѣбва да си подадатъ ржка. Нашите младежи трѣбва да се издигнатъ и да станатъ вѣрни служители на народа, добросъвестни граждани. Тѣ не сж врагове на обществото. Не е богатството, не е славата, не е учеността, които издигатъ човѣка, а това е възпитанието, човѣщината.

Обществото има нужда отъ вѣрни и възпитани синове. Не е достоенъ онзи младежъ, който е приелъ да раздава правосъдие, а самъ не вѣрва въ правосъдието. Не е достоенъ и онзи младежъ, който е приелъ духовно звание, а не вѣрва въ Бога; не е достоенъ и онзи младежъ, който е приелъ званието за народенъ учителъ, а не учи и възпитава въ духа и традициите на народа; не е достоенъ и онзи младежъ, който презира своята честъ и име и върви въ пѣтя на разрушението и претѣжленията. Пренебрегването на Църквата и нейното учение е претѣжление противъ дома и училището. Народътъ и държавата се излагатъ на опасностъ. Църквата не трѣбва да се пренебрегва, защото тя е пазила народа ни въ страшните дни на робството. Да се повърнемъ къмъ заветите и учението на Църквата. Да се вслушаме въ нейния гласъ. Да потърсимъ опора въ Евангелието.

Вашите родители, възлюбени ученици, желаятъ вие да получите християнско възпитание, да се проникнете отъ семейния духъ, да дишате въздуха и да получите настроението на вашия домъ. Вие трѣбва да бждете близо до Църквата, да си осигурите такова възпитание. Тя ще ви озари съ Словото Божие, ще пробуди у васъ любовъ и ще ви повика да участвувате въ нейния животъ. Църквата ще ви свърже съ себе си и тази свързка никой не може да разкъса. Вие сте като малките птички, които, колкото повече растатъ, толкова повече се отдалечаватъ отъ гнѣздото си. При това и многото грижи и трудъ, съ които сж претоварени вашите родители, не всѣкога позволяватъ тѣ да се грижатъ за вашето възпитание. Кой тогава ще поеме тази грижа? Това сж училището и Църквата, това сж факторите, отъ които зависи вашето възпитание. Тѣ сѣятъ въ вашите сърдца добрите евангелски семена на любовта, истината, правдата и доброто. Вие трѣбва да се молите на Бога искрено и благоговейно, да се отнасяте внимателно и съзнателно къмъ богослужението и тайнствата, да зачитате църковните обряди, да образувате въ себе си навикъ къмъ четене и слушане Словото Божие. Погледнете на свѣтлите образи на светите люде, които прекарвали живота си споредъ Божиите заповѣди и проявили своята любовъ къмъ Бога и ближните си. Въ училищата трѣбва да вѣе християнскиятъ духъ — духътъ на истината и любовта. За такова училище тежнѣ народътъ и нашъ дългъ е да му го дадемъ. Нашиятъ народъ е почиталъ Църквата, понеже тя въ времето на робството е била единствената му опора и защитница. Нѣкога учението било само църковно и се състояло въ четене и пѣние по църковните книги. Църквата е била най-старото училище. Повечето отъ нашите заслужили дейци и родо-

любци сж получили своето образование и възпитание подъ нейната стреха; тѣ сж били нейни ученици. Припомнете си за Пансий Хилендарски, за Софрония Вратчански, за Илариона Макариополски, припомнете си за Ботева, за Левски и за всички велики мъже отъ освободителната епоха и ще се убедите въ полезността на Църквата. Църквата е давала морална сила на нашия народъ, служила му е за опора въ времена тъмни и страшни, крепила е неговия духъ и благодарение на това ние сме запазили своето племе и народна самобитностъ.

Ние, възлюблени учители и ученици, не трѣбва да пренебрегваме вѣковния опитъ, който е билъ спасителенъ за издигането на нашия народъ. Нека и сега свѣржемъ науката съ искрена вѣра въ Бога, съ вѣчнитѣ начала на духовния животъ, да намираме утеха и наслаждение въ труда и въ добродетелта. Това трѣбва да бжде вашия идеалъ, който ще ви издигне въ обществото. Голѣма печалба ще бжде за васъ да спечелите сърдцата на другитѣ хора, да вливате утешение въ наскърбенитѣ души, да освобождавате плененитѣ отъ страститѣ, за осмисляне човѣшкия животъ и високо да държите знамето на Евангелието. И ето това е, което трѣбва да ви вдъхновява и подбужда къмъ велики дѣла. Младежката възраст е време за просвѣщение, време за придобиване истинско щастие и благо, време на трудъ и усиленни занятия. Нека всемилостивиятъ Богъ да чуе нашата молитва и да ни даде своята подкрепа, щото нашето училище да стане истински разсадникъ на мъдростъ, на добро, на правда, да бжде за утешение и радостъ на родители и учители и за полза на Църквата и Отечеството.

Книгата «ПРАКТИКАТА ВЪ УЧИЛИЩАТА ПО ЙЕНСКИЯ ПЛАНЪ» отъ проф. П. Петерсенъ и др., въ преводъ отъ оригинала отъ Д-ръ ЗОЯ СТАВРЕВА и Д-ръ Б. ШАНОВЪ, съдържа подробни сведения по живота и работата на опитното училище въ Йена и приложението на Йенския планъ извънъ Йена. Тази книга е интересна за всѣки учителъ, който желае да освежи училищната си работа. Стр. 240, цена 60 лв. Набавя се отъ книжарница «Наука» — В. Търново.

VII. КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ

Отговоръ на една критика

Въ книга втора на сп. „Българско училище“ г. Хр. Спасовски, отговаряйки на моята обективна критика върху неговия букваръ, за да намали ефекта и силата ѝ, нарича я „преднамѣрена и тенденциозна“. Азъ не съмъ учебникаръ, та критиката ми да бѣде такава. Азъ съмъ скромень народень учителъ, който въ практиката си се е сблъскалъ съ много отъ отрицателнитѣ страни на този букваръ. Погледнато отъ тази страна, вѣрно е, че критиката ми е „преднамѣрена и тенденциозна“. Преднамѣрена е по отношение успѣха по четене и заинтересована; какъ това четене ще се води по тоя одобренъ учебникъ.

Въ отговора си, вмѣсто да ни разкаже, защо за сѣваторъ на буквара му е поставено лице, което нищо не разбира отъ четмописни методи, нито пъкъ нѣкога е учителствувало, та да познава по-дълбоко детската душа, г. Спасовски ни разправя изживѣлици за четмописнитѣ методи, на които въ следующитѣ книжки достойно ще му се отговори. И щомъ букварътъ му билъ за педагогическата ни литература велико и епохално дѣло, което не подлежало на критика, ние ще посочимъ още нѣколко грѣшки, за които единъ добросъвѣстенъ и строго обективенъ рецензентъ никога не би си далъ съгласието да бѣде одобренъ таквъ букваръ:

1. На стр. 37 въ ржкописния текстъ се дава дума съ главна буква Т (*Тамъ живѣе* и пр.), а тая буква се открива чакъ на стр. 52.

2. На стр. 34, пакъ въ ржкописния текстъ, се дава дума съ ржкописната главна буква П (*Поискалъ да го хване* и пр.); а тая буква се открива чакъ на 52 стр.

3. Букварътъ никжде не открива главната печатна буква Ж (вижъ стр.

37). Сжщо не е открита и главната печатна буква Й.

4. При откриване на буквитѣ цари хаосъ: главната печатна буква Р се учи на стр. 18, а главната ржкописна на 54 стр.; главната печатна буква В се учи на стр. 21, а главната ржкописна буква В — на 55 стр.; главната печатна буква Г се учи на стр. 22, а съответната главна ржкописна — на стр. 51 и пр.

На стр. 131 въ отговора си г-нь Спасовски твърди, че картинитѣ му свързвали словесната представа съ предметната. А дали е тъй? На стр. 14 въ картината децата пѣятъ, а въ текста се соли масло и сомъ; на стр. 15 въ картината жена дои крава, а въ текста Лила мете и соли месо; на стр. 16 въ картината болно дете лежи, а въ текста се говори за масло и олио и пр.

На стр. 134 въ критиката си г. Спасовски още твърди, че познавалъ детскитѣ духовни интереси, а въ буквара си приписва действия неприсъщи на деската природа: на стр. 16 едно дете се хвали съ шише масло и олио; на стр. 14 деца солятъ масло и риби; на стр. 18 едно малко дете вмѣсто да води воловетѣ самичко оре и пр.

Не знамъ защо, отговаряйки менъ, г. Спасовски заѣлѣа и г. Праздолобова, комуто посвещава почти половината си отговоръ. „Памукчията отъ бѣло куче хасъ не струва“, казва една наша пословица. Може би да е и за това. Както и да е, не желая г. Спасовски да ме мисли за малолѣтенъ или невмѣняемъ. Нали лани помѣсти въ списанието си биографията и портрета ми? Защо тогава се удивлява отъ смѣлостта ми да пиша подобна рецензия? Едно е моето качество като учителъ и педагогически писателъ — прямота, искренность и неподкупность. Винаги съмъ служилъ честно и почтено на родното ни школо, и затова пъкъ не

съмъ напредналъ повечѣ отъ единъ народенъ учителъ.

Г-нъ Хр. Спасовски се нахвърля върху аналитичнитѣ методи, безъ да ги познава. На стр. 133 той твърди, че аналитичитѣ твърде много отдалечавали анализата. Аналитичнитѣ методи за това сж аналитични, защото съ нея започватъ. *Нѣма аналитиченъ методъ безъ анализа.* Отъ психологична, педагогична, фонетична, езикова и пр. гледища метода на цѣлостнитѣ думи е поставена на здрави основи. Тя е неразбиваема. И не сж малцина учителитѣ у насъ, които работятъ по тая метода и то твърде резултатно. Даже цѣли околии вече работятъ по тоя методъ. Вижте само колко практически лекции по тоя методъ се изнесоха въ последнитѣ годишнини на педагогическитѣ списания у насъ, включително и въ редактирането отъ г. Хр. Спасовски. Сжщо и колко нови ржководства се написаха по сжщия методъ. Знаемъ, че има столични учители поддържници на синтетичния методъ; но знаемъ, че има и такива на цѣлостния методъ, които, потиснати отъ „бившия“ си инспекторъ, не смѣха да се проявятъ. Едно само не можемъ да разберемъ: *защо г. Спасовски пише ржководства по синтетичната метода, а буквари по аналитичната?* Защо на теория застѣва едно гледище, а на практика — друго. Кое е по-силното: теорията или практиката? *Практиката на г. Спасовски оборва теорията на г. Спасовски!*

Не съмъ само азъ, който се съмнява въ целесъобразността на червенитѣ букви въ неговия букваръ. Той се прилага вече три години и е достатъчна една малка анкета, за да се убедимъ, че децата, па и учителитѣ даже, не обръщатъ внимание на това шарилъ въ тѣхъ. Намѣсто да ги улесни, то ги само спѣва. Ако г. г. авторитѣ сж искали да подражаватъ на църковнитѣ евангелия и др. книги, то

е друга работа, но за обучението по четмописъ то нѣма никакво значение. Колкото до факта, че и сега нѣкои учители подчертавали съ червенъ моливъ думи съ особенъ правописъ, то нѣма нищо общо съ четенето на първачето, на което червенитѣ букви тукъ-таме изъ редоветѣ на четивата прѣчатъ за изработване цѣлостенъ и правиленъ зрителенъ образъ на думитѣ.

Никой законъ не задължава г. Спасовски да запази логическа връзка между съдържанието на печатния и ржкописния текстъ, но практиката вече го утвърди; пѣкъ и по-леко и резултатно ще е за учителя да преподаде една методическа единица съ двата шрифта. Ако прегледаме одобренитѣ сега съконкурси буквари на Хр. Николовъ и Гено. Дочевъ ще се увѣримъ, че тѣй е по-добре.

Колкото се отнася до факта, че издателството му продало много буквари на деца, незнаючи да четатъ, само заради хубавитѣ му картинки, нѣма що да кажа. Това не е мѣрка за оценяване достоинството на единъ букваръ. Тогава сж излишни специалититѣ рецензенти въ Министерството.

Та тѣкмо за това е пазарски тоя букваръ, защото е нагоденъ по вкусоветѣ и на неуки, и на учени рецензенти. Всѣки може да го хареса. Тежки думи, но сж истини. А винаги истинитѣ болятъ.

Мих. Д. Николовъ
учителъ въ гр. Варна

Татковината — стожеръ при обучението — ржководство по отечествознание за IV отдѣление отъ Хр. Н. Златинчевъ — учителъ. Цена 45 лв. Издание на книгоиздателство „Казанлъшка долина.“

И въ това ржководство, както въ ржководството си по родинознание за III отдѣление, авторътъ е застѣпилъ принципа на активното обучение: детето при всѣки урокъ взима централно мѣсто съ ангажирани въ работа душевни и физически сили, за да открива, твори, комбинира и съз-

дава новото. Защо активността трябва да доминира въ учебниковата работа? За да може детете да промишлява и вникне въ особеностите на географските ландшафти, въ взаимоотношенията на физическата срѣда и културата, която се създава от творческата рѣка на човѣка, да долови пружинката на дадени природни явления, които дават физиономия на живота въ разни населени пунктове и ги обясни.

Освенъ това, авторътъ се е посвѣтил да свърже всѣки урокъ отъ отечествознанието съ другите учебни предмети, разбира се до колкото възможността и учебната програма позволяватъ това, за да направи действително този предметъ стожеръ на обучението въ IV отдѣление — една задача напълно оправдана отъ гледището на модерната педагогика и духа на новото време. За да разобрази, оживи и доведе до пълна нагледност уроците въ ръководството, авторътъ съ приомитъ на добъръ учител-практикъ, си служи умѣло съ художествени четива, пѣснички, чертание на карти, правене на релефи, образувание на стени картички, изложби и сборки отъ минерални залежи, стопанския произведени и фабрикати.

Ръководството е раздѣлено на две части: методична и практична, отъ която първата заема 1 кола, а втората 13, за да могатъ всестранно да бъдатъ разгледани важните уроци по отечествознание. Направено е разпредѣление на учебния материалъ при разчетъ да се взема до срѣдата на м. февруарий 75 часа. Дадено е и изобиленъ материалъ по четене, сравнително добре по писане и граматика, прецизенъ по пѣние и отличенъ по смѣтане, като въ последния е включена стопанския животъ на страната.

Излъзлото ръководство на г-нъ Хр. Златинчевъ — „Татковината, стожеръ при обучението е полезно и необходимо помагало за всѣки първоначаленъ учител, даже и за гимназиаленъ по родна география.

Дешка Райнова

Месечни календари за времето, отъ Б. Михайловъ и В. Чобановъ, учители въ с. Смѣдово, Преславско. Предлагащите календари не сж хрумване на издатели и книжари, а сж дѣло на скромни учители, които съ рискъ на много жертви, предлагатъ своя даръ и своя опитъ въ съкровищницата на педагогическата практика. Мнозина скептически ще погледнатъ на заглавието и ще се отнесатъ съ недоверие, но календарите не се нуждаятъ отъ препорѣка — тѣ сами ще се наложатъ. Насъ ни се струва, че I-то издание далечъ не ще бѣде достатъчно да задоволи любознателния и естетически вкусъ на учителството въ страната ни.

Преглеждайки и наслаждавайки имъ се, ние не можемъ да устоимъ на изкушението да се отзовемъ; макаръ и на кратко, за тѣхъ.

Календарите сж отпечатани на 9 табла, разм. 42/28 см., луксозна дебела хартия — цвѣтенъ печатъ и сж одобрени отъ М. Н. П.

Деца сами попѣлватъ таблата, наблюдавайки времето. За всѣки денъ, по дати презъ месеца, е оставена графа за попѣлване съ условни знаци: слънце, мъгла, дъждъ, облачно и пр. Самите условни знаци сж една дидактична тема, която учениците леко и съ интересъ разрешаватъ. Удобно е графата да се раздѣли на две: за предъ и следъ обѣдъ. По такъвъ начинъ се привикватъ децата къмъ всѣкидневно наблюдение на времето, което едва ли не, е изходенъ пунктъ на цѣлостното обучение.

Освенъ това, календарите иматъ и друго дидактическо предимство: тѣ сж недостигнато помагало за украса на учебните стаи. Всѣко табло представлява картина, която е сполучливо съчетание [на най-типичните моменти отъ живота на децата и природата, които се развиватъ и изучаватъ въ свързка съ времето. Горещо препорѣчваме горното пособие.

Вас. Стоицевъ

Важно за просвѣтнитѣ дружества

Следнитѣ наши сътрудници желаятъ да се явятъ като лектори въ предстоящитѣ учителски конференции съ следнитѣ теми:

1. Атанасъ Чешмеджиевъ (Пловдивъ, секретаръ на учил. инспекция) — Ръчната работа въ основното училище и пр.
2. Атанасъ Димевъ (София, ул. Чатаалджа, 16) — Гимнастиката въ основното училище.
3. Аспарухъ Крайчевъ (Ямболъ, училищ. инспекторъ) — Рисуването въ основното училище и пр.
4. Борисъ Марковъ (Видинъ, училищ. инспекторъ) — Народността педагогика и пр.
5. Вълчо Вълкановъ (Чирпанско, с. Вѣренъ) — Нашата детска литература.
6. Василь Стоицевъ (гара Телишъ) — Принципи на художественото четене.
7. Генчо Червенковъ (София, ул. Прѣспа, 7) — Предметното обучение и пр.
8. Геогри Димитровъ (София, ул. Струга, 28) — Българскиятъ езикъ въ основното училище.
9. Д-ръ Зоя Ставрева (В. Търново) — Йенското университетско училище и пр.
10. Д-ръ Христо Пенчевъ (София, ул. Селиоглу, 4) — Обществениятъ грижи за възпитанието на децата и пр.
11. Дим. Лазовъ (София, ул. Черно море, 8) — Активностъ при обучението и пр.
12. Дим. Койчевъ (София, директоръ на III прог.) — Българскиятъ езикъ въ прогимназиитѣ и пр.
13. Денчо Марчевски (София, бул. Иванъ Асенъ II, 1) — Свободнитѣ съчинения съ практически лекции.
14. Дим. Правдолюбовъ (София, ул. Нансенъ, 23) — Цѣлостно обучение и пр.
15. Калчо х. Миневъ (с. Лжжене, Свищовско) — Свободнитѣ съчинения въ първоначалнитѣ училища съ практически лекции. Самоубийствата у децата и пр.
16. Мих. Д. Николовъ (Варна, ул. 6 септември) — Ученическитѣ кооперации и пр.
17. Милка Коджабашева (редакторка на в. Кооперативно знаме) — Кооперацията и училището.
18. Методий Н. Мариновъ (София, XVI прогимназия) — Жажда за самообразование на учителя и пр.
19. проф. Николай Райновъ (София, ул. Тоапезица, 4) — Изкуството ще спаси свѣта и пр.
20. Д-ръ Н. Станчевъ (София, ул. Сердика, 18) — Училище и въздържание. Училищната хигиена и пр.
21. Първанъ Заимовъ (Пловдивъ, ул. Пѣю Тодоровъ, 27) — На разни теми изъ методиката и дидактиката.
22. Петъръ х. Сотировъ (Ихтиманъ) — Какъ ще се активизира обучението по смѣтане и пр.
23. Николай Вълчевъ (София, ул. Кешанъ, 16) — Нашата детска литература, творческия идеализъмъ на учителя и пр.
24. Райна Кр. Шарова (София, бул. Христо Ботевъ, 129) — Четенето и писането въ I отдѣление.
27. Проф. Христо Димитровъ (София, бул. Нансенъ, 23) — Активизиране уроцитѣ по Законъ Божи.
25. Проф. Христо Панчевъ (София, ул. Царъ Освободителъ, 29) — На разни теми изъ областта на музиката.
26. Цвѣтко Петковъ (София, Любенъ Каравеловъ, 50) — Личниятъ опитъ като основа на образованието. Демокрация и образование. Какъ да освежимъ нашата образователна работа. Психология и педагогия на юношеството.

Важно за сътрудницитѣ: Всички наши сътрудници, които желаятъ да участвуватъ въ предстоящата екскурзия изъ Югославия, да съобщатъ въ редакцията.

Книгоиздателство Ст. Атанасовъ, София

Учители, искате ли подробно да се запознаете съ новитѣ педагогически системи, трѣбва да си набавите и прочетете следнитѣ две книги на **Д. Правдолюбовъ**, написани на лекъ художественъ и увлекателенъ езикъ: и сж одобрени отъ **М. Н. П.**

Активно и творческо обучение

Стр. 184, цена 50 лв., съ следното съдържание:

Динамични фактори при възпитанието; динамично или статично обучение; импулсивни движения; рефлекс; нагони; подражанието като дейност; игритѣ като дейност; ролята на мускулитѣ при възприемането; психология на действието; сжщина на двигателнитѣ представи; постепенно развитие на взаимно-съгласуванитѣ действия; основни и второстепенни движения; що е активност; педагогическо значение на активността; самодейност; психология на активността и самодейността; активна относителност; игри и трудъ; значение на активността за човѣка; видове творчески училищенъ трудъ; учебно изследвателна работа; екскурзии; лабораторна работа; изобразително изкуство; самообразованието като работа; основни принципи на Далтонския планъ; играта като дейност и урокъ; драматизация и сценировка; ржчна работа и видове ржченъ трудъ; училищни кооперации; възпитателно значение на труда; първитѣ пионери на активното обучение; педагогизитѣ отъ най-старо време; Мишель де Монтенъ, Янъ Амосъ Коменски, Жанъ Жакъ Русо, Хенрихъ Песталоци, Йоханъ Хотлибъ Фихте и Фридрихъ Фрьобелъ.

Целостно обучение

Стр. 184, цена 50 лв., съ следното съдържание:

Духът на новото време; три различни схващания на трудовото училище; най-последната му фаза; обединителното (цѣлостното) обучение и трудовото училище; индивидуална проява и социална свързаност; учебнитѣ предмети при трудовото училище; планъ вмѣсто програма; планировка; разбър на планировката; една комплексна лекция; дисциплината въ трудовото училище; образователенъ и познавателенъ процесъ; психо-физическитѣ основи на образователния процесъ; формалнитѣ степени; критика на формалнитѣ степени; възприятията на малкото дете; възприятия и представа; отношение на възприятията къмъ движенията; сжщност на образователния процесъ; що е комплексъ; естественитѣ граници на комплексното обучение; детскитѣ интереси въ свръзка съ комплексното обучение; комплексната система и далтонски планъ; комплексната система и трудова школа; изъ историята на комплексното обучение въ Германия; подробно предвиждане на работата при изграждане на комплекснитѣ теми; комплексни кабинети; що е корелация; началното четене при комплексната система; какво иска активното обучение при горнитѣ отдѣления; какъ трѣбва да се преподава историята при цѣлостното обучение; на какви основи трѣбва да бжде поставено естествознанието; проява и разпространение на метода на проектиитѣ; характеристика на метода на проектиитѣ; изъ тѣхната практика; метода на проектиитѣ и селско-стопанскитѣ училища въ Америка; метода на проектиитѣ и далтонски планъ; метода на проектиитѣ и комплексната система; условия за обучение по метода на проектиитѣ; трудовото училище и нашата действителност; метода е зависима отъ характера на единъ народъ; значение на трудовото училище за нашата страна; социалното чувство на българина и новото училище; опитни училища; виенскитѣ опитни училища; системата на Йена-планъ.

За абонатитѣ на сп. „Педагогическа практика“ дветѣ книги се изпращатъ само за 70 лв.

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО СТ. АТАНАСОВЪ
СОФИЯ — УЛ. „НЕОФИТЪ РИЛСКИ“, 36

Излѣзе отъ печатъ:

J'APPRENDS LE FRANCAIS

(Френско букварче и първа читанка за нашитѣ
основни училища и за всѣки начинающъ),

отъ HRISTO DAMIANOV, Docteur ès lettres.

Книгата е одобрена отъ М. Н. П. съ заповѣдь № 3366 13/XI 1937 год.

Искате ли да пишете правилно?

Искате ли да говорите точно на родния си езикъ?

Искате ли да знаете, съ какви български думи може да замѣните

НЕПОТРѢБНИТѢ ЧУЖДИЦИ?

НАБАВЕТЕ СИ

НОВИЯ

ПРАВОПИСЕНЪ РЕЧНИКЪ

НА БЪЛГАРСКИЯ КНИЖОВЕНЪ ЕЗИКЪ ЗА ПРАВИЛНО

ПИСАНЕ и ГОВОРЕНЕ

НА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО СТ. АТАНАСОВЪ

Въ него ще намѣрите:

Точния правописъ на всички български думи.

Точния изговоръ (съ поставени ударения) на думитѣ.

Непотрѣбни чуждици въ нашия езикъ, замѣнени съ хубави български думи. Всѣки интелигентъ трѣбва да има подъ ръка този речникъ, защото отъ него ще научи много и ще си служи съ него всѣки мигъ.

ЦЕНА 15 ЛЕВА

(Одобренъ и препоръчанъ отъ М. н. просвѣщение № 5932, отъ 20 апр. 1938 г.)

До Госп.....

2889 ПЛОВДИВЪ КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
"Хр. Г. Дановъ"

Градъ (или село).....

Околия.....

Продължава се подписката за записване абонати на сп. „Педагогическа практика“, год. XVII:

Годишенъ абонаментъ: 80 лева за учителитъ и 100 лева за училищнитъ и читалищнитъ библиотеки. При групово абониране, най-малко на 5 абонати, списанието се отпуща за 64 лв., безъ никакви други удръжки.

Сумитъ се изпращатъ на ЧЕНОВА СМѢТКА 39.90

Предплатилитъ абонати до 31 декемврий 1938 год. се ползуватъ:
1. Съ 30% отстъпъ върху всички издания на книгоиздавателство Ст. Атанасовъ.

2. Получаватъ безплатно книгата Вѣкътъ на детето отъ Елена Кей. Тая книга ще има приблизително 8 печатни коли и само тя ще струва около 50 лв.

Премията ще се печати презъ м. януарий и въ толкова екземпляри, колкото предплатятъ абонамента си до 31 декемврий, 1938 година. Ще се изпрати съ V или VI книжка.

Абонирането става чрезъ книжари, настоятели или на право въ администрацията на списанието (София, бул. „Фритьофъ Нансенъ“, 25). Настоятелъ може да бжде всѣки учителъ, който запише най-малко петъ абонати. На настоятелитъ и книжаритъ се прави 20% отстъпъ отъ абонамента, безъ никакви други удръжки.

Поради празниците януарската и февруарската книжки (IV и V) ще излъзатъ заедно. Двойната книжка ще бжде разпратена къмъ края на м. януарий 1939 год. и то само на предплатилитъ абонати.

Кн. VI ще бжде посвѣтена на българската учителка. Учителни, достойно бждете представени въ тая книжка!

Всичко що се отнася до списанието — писма, пари и ръкописи — се изпращатъ на адресъ; **Дим. Правдолюбовъ**, бул. Фритьофъ Нансенъ, 25, София